

BYFORNYELSE

BYEN SOM DAGLIGSTUE?

BYFORNYELSE MED PLADS TIL SOCIALT UDSATTE

Byen som dagligstue?

Byfornyelse med plads til socialt udsatte

Udgivet af Socialministeriet oktober 2010
1. udgave, 1. oplag / 1.000 eksemplarer

Udarbejdet af Hausenberg v. Marie Stender,
Simon Mertner Vind og Katinka Hauxner,
Spektrum Arkitekter v. Joan Raun Nielsen og Sofie Willems
samt billedkunstner Kenneth A. Balfelt

Omslag og layout: Spektrum Arkitekter
Tryk: GP-Tryk A/S
Foto: Hausenberg, Kenneth A. Balfelt og Spektrum Arkitekter
Dog foto s. 13: Cghlen, s.25: Nomanson, s.107: Lonerasser,
s.111: Aaron78

Trykt udgave: ISBN 978-87-7546-136-3
Elektronisk udgave: ISBN 978-87-7546-137-0

Udgivelsen er støttet af byfornyelseslovens forsøgsmidler

Publikationen kan bestilles hos:

Socialministeriet
Lovekspeditionen
Holmens Kanal 22
1060 København K
Tlf.: 33 92 93 00
E-post: p-lex@sm.dk

INTRO

Resume	Side	6
Indledning	Side	8
Socialt udsatte - hvem er de?	Side	10
Metode	Side	14

CASEBESKRIVELSER

Sumpen, Nørrebro, København	Side	20
Rødegårdsparken, Amager, København	Side	32
Enghave Plads, Vesterbro, København	Side	44
Plads til alle, Vesterbro, København	Side	56
Latinerkvarteret, Odense	Side	68
Mølleplads, Ålborg	Side	80

ANBEFALINGER OG DISKUSSION

Design af byrum og byinventar	Side	96
Grænser og zoner	Side	100
Tryghed	Side	104
Borger- og brugerinddragelse	Side	108
Dialog og samarbejde	Side	112
Det store billede	Side	116

EKSEMPELPROJEKT

Genhusning af øldrikkere	Side	123
--------------------------	------	------------

GANG
I GADE
ACTIVISM #

Ø

INTRO

RESUME

INDLEDNING

SOCIALT UDSATTE I BYEN Hvem er de?

METODE Hvordan har vi indsamlet erfaringer og udviklet anbefalinger?

RESUME

Folk går i en bue udenom den hjemløse, som sover på gaden. De er utrygge ved hans store hund, som ligger for foden af bænken, men for den hjemløse er hunden netop en garant for tryghed. Den yder ham lidt af den fred og beskyttelse, som andre finder bag hjemmets fire vægge. Den enes tryghed kan meget vel være den andens utryghed. Derfor peger denne rapport på, at vi i indretningen og udviklingen af byens parker og pladser er nødt til at rette fokus på forskellige menneskers forskellige behov. Vil vi lave byrum for alle, må vi være opmærksomme på, at ikke alle er ens.

Socialt udsatte bruger det offentlige rum mere end de fleste af os andre, og mange er henvist til at opholde sig i byens rum på alle tider af døgnet og året. Derfor er deres tilstedeværelse, behov og brug vigtige at tage højde for, når parken skal renoveres og pladsen forskønnes. For det første fordi de har krav på at blive anerkendt som ligeværdige borgere med ret til at opholde sig i byens rum. For det andet fordi vi er nødt til at håndtere de sociale problemer, som nu engang findes i vores byer. Selvom vi kunne ønske os et samfund uden hjemløshed og misbrug, forsvinder de sociale problemer ikke, fordi vi fjerner bænkene. De rykker bare et andet sted hen. Det handler om ikke bare at planlægge for det samfund, vi gerne vil have, men også for det, der allerede findes. Og hvordan gør man så det?

Denne rapport gennemgår gode og dårlige erfaringer fra seks byrum i København, Odense og Ålborg, hvor socialt udsatte færdes side om side med andre brugere. Vi diskuterer, hvad vi kan lære af de seks cases hver især, og hvilket billede der tegner sig på tværs. Grundlæggende for de afsluttende anbefalinger er, at vi skal anerkende udsattes behov, både i den måde vi laver borgerinddragelse, og i den måde vi udformer og indretter byrum. Her er en central pointe, at mennesker er forskellige, og selv når idealet er sameksistens, er det ofte en eller anden opdeling af rummet, der gør det muligt for os at være tæt på hinanden. Det kan være et læskur, hvor øldrikkerne i parken kan få lov at lade deres hunde løbe frit, så de ikke generer parkens øvrige brugere. Men det kan også handle om offentlige toiletter og andre afskærmede steder, som gør det lettere for stofbrugere at få fred til den private adfærd, som andre borgere nødt til vil konfronteres med.

Vi skal imødekomme de udsattes behov, men vi skal også kunne håndtere konflikter med dem og stille krav til dem. Det kræver, at vi tør gå i dialog og møde dem i øjenhøjde: Man skal tale med de udsatte og ikke bare om dem. Samtidig er det vigtigt at trække på lokalområdets mange andre ressourcer: Beboere, ildsjæle, erhvervsdrivende, lokalpoliti, parkbetjente og de, der arbejder med de udsatte, kan på hver deres måde bidrage til at skabe gode lokale løsninger og håndtere konflikter mellem forskellige brugere af byens rum. Også internt i kommunen er det derfor vigtigt at samarbejde på tværs og tænke helhedsorienteret, så socialforvaltningens kompetencer tænkes ind i udformning og vedligeholdelse af parker, pladser og gader.

INDLEDNING

'Jeg plejede at komme på Rungsted Plads. Der var sgu flot med tulipaner og det hele, men så fjernede de bænke. Så nu kommer jeg her i Sumpen i stedet for. Hvis vi fik nogle nye bænke her, og måske nogle blomster – vi kunne jo bare passe dem selv – så ville folk udefra måske også se på os på en anden måde'.

Det foreslog en af øldrikkerne, da vi spurgte ham, hvad han syntes om drikkestedet Sumpen i Nørrebroparken, hvor han kommer hver dag. Mange udsatte har ligesom han oplevet, at de bænke, hvor de holder til, bliver fjernet, for det er ofte sådan, vi håndterer udstødte menneskers tilstedeværelse i det offentlige rum. Bænke fjernes eller erstattes med smalle metalbænke, hvor sædet skråner, så man ikke kan sidde og slet ikke ligge på det. Der installeres blåt lys på offentlige toiletter, så man ikke kan fixe, og passager og tunneller udstyres med overvågningskameraer og marchmusik, som gør det uudholdeligt at opholde sig der i længere tid. Det kaldes strategisk design og har til formål at fortrænge de, der er uønskede, fra det offentlige rum. Mennesker, som er udstødte, marginaliserede og afviste af samfundet, fordi deres opførsel og fremtræden på den ene eller anden måde er afvigende.

Når man ikke er velkommen nogen andre steder, må man ty til det offentlige rum. Men hvor går man hen, hvis man heller ikke er velkommen der? Med strategisk design kan man i bedste fald skubbe problemet et andet sted hen, i værste fald skabe uattraktive og uværdige forhold for både udsatte og andre borgere i det offentlige rum. Så hvad skal der til for at skabe plads til alle? Hvilke designløsninger og processer kan man anvende for at skabe parker, pladser og gader, der kan rumme socialt udsatte side om side med andre borgere?

De spørgsmål har vi med dette projekt sat os for at undersøge og besvare. Udgangspunktet for projektet er, at de udsatte ikke holder op med at tage stoffer eller sove på gaden, ved at vi lukker øjnene eller fjerner de bænke, de sidder og ligger på. De sociale problemer forsvinder ikke,

ved at vi lader som om, de ikke er der. Der må tænkes i andre løsninger, som ikke kun tager højde for middelklassens behov. For det første for at tilbyde de udsatte en mere ligeværdig plads i det offentlige rum og anerkende dem som borgere. For det andet for at skabe en by der bedre kan rumme de sociale problemer, som nu engang findes – herunder gøre det lettere for andre brugere i det offentlige rum at acceptere de udsattes tilstedeværelse.

Projektet understreger nødvendigheden af, at vi anerkender alles ret til det offentlige rum. I den måde vi taler om det, i den måde vi laver borgerinddragelse og i den måde vi udformer det. Men samtidig viser erfaringerne, at man skal vogte sig for blåøjede ideer om, at alle kan forenes konfliktløst uden at tage højde for forskellige brugeres forskellige og til tider modsatrettede behov. Selvom dette projekt taler om sameksistens mellem forskellige grupper, er succeskriteriet ikke nødvendigvis, at udsatte og andre borgere skal i kontakt med hinanden, hvis blot de kan færdes i samme rum. Det er næppe heller realistisk at forestille sig offentlige rum helt uden konflikter. Byen er og bliver et sted, hvor forskellige mennesker, livsformer og holdninger mødes og brydes. Men derfor kan man godt arbejde for, at konflikter ikke eskaleres unødigt, ligesom man kan gøre sit ypperste for at skabe offentlige rum, hvor forskellige mennesker kan færdes side om side, og hvor alle bliver mødt som ligeværdige borgere. Det er det, publikationen her skal give inspiration til.

Rødegårdsparken

LÆSEVEJLEDNING

Efter indledningen kommer først et kort afsnit om de udsatte: Hvem taler vi om, og hvad mener vi med udsatte? Dernæst et kort afsnit om projektets metode.

Så følger en beskrivelse af de seks cases, hvor vi har lavet feltarbejde: Fire i København, en i Odense og en i Ålborg. For hver case præsenterer vi konteksten og den proces, der er gået forud for den nuværende udformning og situation. Så analyserer vi, hvordan stedet opfattes af de forskellige brugergrupper og konkluderer på, hvad man kan lære af erfaringerne fra det pågældende sted.

Efter casebeskrivelserne samler vi erfaringerne på tværs i en sammenfattende diskussion med 17 anbefalinger inden for seks temaer: Design af byrum og inventar, Grænser og zoner, Tryghed, Borger- og brugerinddragelse, Dialog og samarbejde og Det store billede.

Fokus er på, hvad man kan gøre, og hvad man skal være opmærksom på, hvis man gerne vil skabe byrum med plads til alle.

Projektet er finansieret af Socialministeriets Byfornyelsespulje, som i 2009 satte fokus på tilgængeligheden til og anvendeligheden af byens rum: Hvem bruger byens rum, og hvem ekskluderes, når byrum renoveres og borgere inddrages i områdefornyelsen? I mange af de byrum, som undergår områdefornyelse, er det en central udfordring at skabe sameksistens mellem udsatte og andre borgere. Denne publikation henvender sig derfor til alle, der arbejder med områdefornyelse, men også til politikere, arkitekter, planlæggere, rådgivere, socialarbejdere og andre, der beskæftiger sig med eller interesserer sig for udsatte og byen. Rapporten er udarbejdet af en tværfaglig arbejdsgruppe, og vi håber, at den kan inspirere og bidrage til tværfaglige samarbejder om udviklingen af byens parker og pladser.

Der skal lyde en stor tak til alle, der har medvirket i projektet. Til de der beredvilligt har budt os en plads på bænken og delt ud af deres synspunkter og livshistorier. Til de der har givet os indsigt i erfaringerne fra de forskellige cases og i arbejdet blandt de udsatte. Til vores følgegruppe som har givet os sparring og åbnet døre til felten. Til de studerende fra MACA (Master of Applied Cultural Analysis) som har bidraget til feltarbejdet. Og til Socialministeriet som har gjort projektet muligt.

Kenneth, Joan, Simon, Katinka og Marie

SOCIALT UDSATTE I BYEN

HVEM ER DE?

BUMSEN PÅ BÆNKEN

Øldrikkere, narkomaner og friluftsfolk. Gutter, bumser og bænkhangere. Udstødte, tabere eller udsatte. Kært barn har mange navne, og de mennesker, vi har svært ved at tale om og forholde os til, har ofte endnu flere. De udsatte er ikke bare kendetegnet ved at være alkoholikere, stofbrugere, hjemløse eller psykisk syge, de er kendetegnet ved at være anderledes og i en vis forstand uønskede. De er dem, der ikke passer ind i samfundets institutioner, og som ikke følger dets formelle og uformelle regler. De er dem, der adskiller sig fra det 'pæne' og normale, og som ved deres opførsel, fremtræden og tilstedeværelse vækker medlidenhed, utryghed og ubehag hos 'pæne' og normale borgere. Psykiater og leder af Projekt Udenfor, Preben Brandt, beskriver i bogen 'Byen og social ulighed', hvordan vi i mødet med bumsen på bænken eller den hjemløse på fortovet føler os usikre og truede. Det er ofte ikke som en trussel om fysisk vold, men fordi de truer vores selvforståelse og normalitetsopfattelse:

'Ikke i bekymring for, at vi selv kunne ende sådan og komme til at ligge der, men som en eksistentiel påmindelse om vores skrøbelighed, vores forgængelighed og normaliseringens påtrængende og uomgængelige nødvendighed' (Brandt 2009: 129).

I denne publikation har vi valgt at bruge betegnelsen socialt udsatte. Men hvad mener vi med den kategori, og hvem er de udsatte? Det er både den forholdsvis velfungerende alkoholiker, der hver dag tager af sted fra sin lejlighed for at mødes med gutterne på bænken i parken, hvor de drikker øl og ryger hash, snakker om gamle dage, og tilbyder ægteskab til hver anden pige, der går forbi. Men det er også den hjemløse, som sover på herberger eller gaden, som dulmer psykiske lidelser med hårde stoffer, og som er henvist til kriminalitet og til evig flugt fra de pushere, han står i gæld til. De udsatte, vi har talt med, er kendetegnet ved at være synlige i gadebilledet og have en social adfærd, hvor de op søger fællesskaber eller tilbud for udsatte. Dog

findes der, som sociolog og professor Jørgen Elm Larsen i antologien 'Udsat for forståelse' har påpeget, en mindst lige så stor gruppe af usynlige socialt udsatte, som er socialt ekskluderede og har dårlige levekår, men ikke på samme måde er synligt afvigende i gadebilledet (Larsen 2009: 28).

EN BOLIG PÅ VRANGEN

Vi bruger betegnelsen socialt udsatte vel vidende, at de mennesker, vi har mødt og talt med, er i vidt forskellige livssituationer. Det handler om de, som er sat uden for det normale, og som er ramt af fattigdom, dårligt helbred og social eksklusion. Det kan være på grund af alkoholisme, stofmisbrug eller psykisk sygdom, men omvendt er man ikke nødvendigvis udsat, fordi man er alkoholiker, stofbruger eller psykisk syg.

'Det er ikke blot et tilfældigt udsnit af den danske befolkning, der er udstødt, men altovervejende mennesker, der tidligt i deres liv ikke har fået lært det, der skal til for at opføre sig som ordentligt socialiseret. Det er mennesker, som af en eller anden grund ikke har kunnet lære det – som ikke har fået lov at lære det, eller som ikke har haft mulighed for at lære det' (Brandt 2009: 122).

HVAD ER EN HJEMLØS?

En hjemløs er en person, der ikke er i stand til at holde en bolig. Til forskel fra en husvild, der bare mangler en bolig. Derfor dækker hjemløshed typisk også over andre problemer af psykisk og social karakter. Ifølge Socialministeriets opgørelser anslås der at være 3-4.000 hjemløse i Danmark inklusive de personer, der frekventerer forsorgshjem. Rådet for Socialt Udsatte anslår dog, at mellem 10.000 og 12.000 danskere er hjemløse.

Udsatheden handler i denne sammenhæng mere om at være sat ude, ikke kun fra samfundets gængse institutioner, men også konkret at være henvist til i en stor del af døgnets timer at opholde sig udenfor, under åben himmel, i det offentlige rum. Netop derfor bliver det offentlige rums indretning og beskaffenhed så meget desto mere påtrængende for denne gruppe.

Noget af det, der kendetegner udsathed i det offentlige rum, er selvfølgelig udseende og opførsel, men også måden hvorpå man bruger rummet: De udsatte sidder og ligger, hvor andre står, leger eller går. De udsatte klumper sig sammen, mens andre fordeler rummet imellem sig. De udsatte taler sammen, råber, griner, mens andre er mere afdæmpede. De udsatte kan finde på at henvende sig til andre mennesker, mens andre holder afstand til dem, de ikke kender. De udsatte er ind i mellem syge, fulde og skæve, sover, fixer og skændes på gader, pladser og parker. De gør i det offentlige rum, hvad vi andre gemmer i privaten. For dem kan byens rum siges at være en bolig vendt på vrangen: Her lever de også deres private liv, men uden den afskærmning, tryghed og personlige kontrol, som kendetegner boligens rum.

Men selvom udsatheden er kendetegnet ved at stå i modsætning til det normale, er forholdet mellem normal og udsat et spektrum snarere end absolutte kategorier med vandtætte skotter imellem. Fredag og lørdag aften og nat træder en større gruppe mennesker ind i den opførsel, vi ellers ofte betragter som karakteristisk for udsatte: De vakler fulde og skæve rundt på gaden, råber, tisser, brækker sig på fortovet, lægger sig måske til at sove på en bænk eller på jorden. Vågner op næste morgen og træder ind i deres normale liv og færden igen. Tilsvarende er tilværelsen som udsat ikke nødvendigvis permanent og irreversibel. Det kan være en periode eller periodevist, at et menneske lever som socialt udsat i byen.

Enghave Plads

FORDELE OG ULEMPER VED UDSATTE I DET OFFENTLIGE RUM

Man fokuserer ofte på problemerne, men feltarbejdet har vist, at byrummets andre brugere både ser fordele og ulemper ved udsattes tilstedeværelse på pladser og i parker.

- + Udsatte kan skabe byliv året rundt: De opholder sig i parker og på pladser, som ellers ville være tomme
- + Udsatte kan være sociale, snakkesalige og minde os om et mindre konformt liv
- + Udsatte kan passe på deres sted, forhindre hærværk og holde øje med børnene på legepladsen

- ÷ Udsatte kan gøre andre brugere utrygge, hvis de tisser i parken, råber eller slås
- ÷ Udsatte kan med deres synlige problemer konfrontere os med samfundets bund og bagsider
- ÷ Udsatte tager ikke altid hensyn. Selv hvis de gerne ville, kan de være for syge eller påvirkede

BORGER ELLER OFFER?

Socialt udsatte er således en bred kategori, som dækker over mange forskellige mennesker. Der er stor forskel på at være alkoholiker og stofbruger, og det udmønter sig blandt andet i, hvordan man bruger byen. Hvor alkoholikere er forholdsvis stationære og gerne opholder sig på samme plads eller i samme park mange timer dag efter dag, er mange stofbrugere omvendt meget mobile og har travlt med at bevæge sig rundt i byen for at skaffe penge og stoffer eller benytte tilbud fra varmemestuer og lignende. Ifølge flere af vores informanter, som arbejder med de udsatte, er blandingsmisbrug med både øl, hash og hårde stoffer stigende.

Selvom en del af de udsatte, vi har talt med, er hjemløse, er hjemløshed ikke et gennemgående fokus i undersøgelsen. En del hjemløse holder sig på afstand af miljøerne af alkoholikere og stofbrugere. Nogle er også psykisk syge og har en mere isoleret adfærd, som gør dem vanskeligere at komme i kontakt med i en undersøgelse som denne. Prostituerede har vi heller ikke fokuseret på, om end prostitution forekommer blandt gruppen af stofbrugere.

Blandt de udsatte findes mange indbyrdes grupperinger og hierarkier: Mellem forskellige etniske grupper, mellem alkoholikere og stofbrugere, samt mellem forskellige typer stofbrugere,

og både sociale tilbud og byens tilholdssteder er ofte opdelt efter disse grupperinger.

Kategorien socialt udsatte er nødvendig for at adressere nogle gennemgående udfordringer i forhold til det offentlige rum. Ulempen ved kategorien er dels faren for at generalisere og overse nuancer, dels risikoen for at fastholde en gruppe mennesker i en negativt defineret identitet, der medvirker til at gøre dem til ofre. Gennem feltarbejdet har vi i allerhøjeste grad erfaret, at der ikke er tale om ofre, men også aktører, som bruger modstrategier, indtager rummet, og sætter deres eget præg på omgivelserne. Ligesom de udsatte ikke bare er nogen, der skal væk fra det offentlige rum, er de heller ikke bare nogen, der skal ynkes. De er borgere, som skal anerkendes, og som man med fordel kan lytte til, lære af, forhandle med og stille krav til.

Litteratur:

Brandt, Preben: Byen og social ulighed. København 2009: Tiderne skifter

Larsen, Jørgen Elm: 'Forståelse af begrebet social ulighed' i Udsat for forståelse. En antologi om socialt udsatte. København 2009: Rådet for Socialt Udsatte

STOFBRUGER ELLER STOFMISBRUGER?

De bliver kaldt narkomaner, junkier eller stofmisbrugere, men foretrækker ofte selv betegnelsen stofbrugere. Denne rapport bruger derfor samme begreb. De stofbrugere, vi møder på gaden, har typisk travlt, da de skal 'arbejde' størstedelen af døgnet vågne timer for at få fat i stofferne. De er ofte triste og deprimerede, før de får deres stof; 'syge' som de selv kalder det. For denne gruppe opleves stoffet ikke som det egentlige problem, men som en måde at slippe for smerten ved andre problemer. Langt de fleste har haft en problemfyldt opvækst med omsorgsvigt.

FORSKELLIGE STOFFER – FORSKELLIG ADFÆRD

Opkvikkende stoffer som **KOKAIN**: Stofbrugere er hyperaktive, til tider psykotiske og aggressive og tager typisk disse stoffer, når der er penge, som for eksempel først på måneden. Tager stoffet 2-4 gange i timen ved at fixe, ryge eller sniffe. Er meget på farten og svære at føre en længere samtale med. Falder sammen efter nogle dages 'fest og farten rundt'.

Afdæmpende stoffer som **MORFIN OG HEROIN** (opiater): Stofbrugere kan opleve en euforiserende virkning, når 'suset' indtræffer. Dette varer dog kun 10-15 minutter efter indtagelse. Herefter bliver brugeren afslappet, 'kokser' og sidder og hænger.

METADON: Metadon er et afdæmpende stof som heroin og tilbydes stofbrugere som abstinensdulmende behandling. Disse brugere får stoffet udleveret gratis og har derfor ikke behov for at skaffe penge. Men på grund af den for nogle utilfredsstillende virkning har de typisk et blandingsmisbrug af ovennævnte stoffer og medicin.

AMFETAMIN OG SPEED: Abstinenserne ved ophør er først og fremmest psykiske. Der udvikles betydelig tolerance. Den kroniske misbruger tager 3-4 indsprøjtninger eller flere i døgnet. Amfetaminmisbrug kan bevirke, at man bliver psykotisk.

HASH: I rusen føler brugeren sig afslappet og glad og vil ofte snakke og grine mere end normalt for den pågældende person. I stedet for opstemthed kan der komme angst og forfølgelsesideer. Talen vil være grødet og langsom, og det kan være vanskeligt at følge meningen i det sagte.

Workshop på Enghave Plads

METODE

HVORDAN HAR VI INDSAMLET ERFARINGER OG UDVIKLET ANBEFALINGER?

I april-juni 2010 udførte vi feltarbejdet i de udvalgte seks byrum. Så vidt muligt har vi gennemført gentagne feltbesøg på forskellige tider af dagen, ugen og måneden, dog har feltarbejdet særligt i Odense og Ålborg af ressourcehensyn været koncentreret på enkelte dage. Interviews med brugere og centrale aktører har suppleret vores indsigt i det generelle billede. De mange forskellige interviewpersoner har nogle gange givet forskellige og til tider modstridende perspektiver på samme historie. Vi har i vores beskrivelser forsøgt at finde balancen i en neutral beskrivelse. Samtidig er de modstridende udsagn dog ikke blot et metodisk forbehold, men i sig selv en kilde til indsigt.

Feltarbejdets rumlige registreringer er afbildet i rapportens diagrammer over flow og ophold. Flowet er registreret ved at tælle hvor mange cyklister og gående, der passerer forbi eller igennem byrummet i løbet af en time på en hverdags eftermiddag med godt vejr. Diagrammet over opholdet viser et øjebliksbillede af områdets brugere registreret samme tidspunkt.

Efter feltarbejdet har vi udviklet anbefalinger ved at sammenligne og diskutere pointer fra de forskellige cases i workshops i vores tværfaglige arbejdsgruppe, samt ved møder med vores følgegruppe og styregruppe. Desuden afholdt vi inden den sidste redigering af publikationen et seminar med en bredere kreds af aktører med forskellige relevante anvendelseserfaringer. Deres input har bidraget til at nuancere og kvalificere rapportens diskussion og anbefalinger.

FELTARBEJDET BESTOD AF:

- Kvalitative interviews blandt brugere, både udsatte og andre: Fokus på hvordan de oplever stedet og de andre brugere
- Observationer blandt brugere: Fokus på, hvem der bruger stedet, hvornår og hvordan de interagerer
- Rumlige registreringer: Fokus på rummets kontekst, indretning, flow og ophold
- Interviews med centrale aktører (repræsentanter for kommuner, rådgivere, erhvervsdrivende, beboerformænd, ledere af væresteder, gartnere og vedligeholdelsesmedarbejdere): Fokus på historie, plan, proces, erfaringer og aktuel situation
- Research på medieomtaler, relevante dokumenter, planer og mødereferater vedrørende de seks cases

HVORFOR DISSE 6 CASES?

Koncentrationen af udsatte er størst i større byer, hvorfor feltarbejdet har fundet sted i København, Odense og Ålborg. Intentionen er dog, at projektets erfaringer og anbefalinger også skal kunne bruges i mindre byer, og derfor er de seks cases udvalgt med henblik på at dække en række forskellige situationer og byrum.

Netop fordi de er så forskellige, er de seks cases på mange måder svære at sammenligne direkte. Vi har dog forsøgt at integrere viden om de forskellige forudsætninger og kontekster i både beskrivelser, diskussion og anbefalinger. Desuden er udvikling og brug af byrum aldrig en afsluttet, men en kontinuerlig proces. Selv hvis plan og implementering er afsluttet, ændrer situationen sig løbende, alt imens man skriver om den (se f.eks. Plads til Alle).

DE SEKS CASES REPRÆSENTERER:

- Forskellige kommuner (forskellige forvaltningsstrukturer og tilgang til udsatte)
- Forskellige typer byrum (pladser, parker og gadeforløb, større og mindre, af urban og mere privat karakter, med rumlig adskillelse eller sammenblanding af forskellige brugergrupper)
- Forskellige bymæssige kontekster (beboelseskvarter, bymidte, brokvarter, handelsområde)
- Forskellige brugergrupper (alkoholikere, stofbrugere, familier, ældre, daginstitutioner, cafégæster, private erhvervsdrivende)
- Forskellige involverede aktører, historier og erfaringer (konfliktsituationer og fredelig sameksistens, borgerinddragelse og samarbejdsprocesser, kommunal byfornyelse og græsrodsinitiativer)

En potentiel risiko ved at kigge på afgrænsede byrum er, at man mister blikket for sammenhængen mellem steder. Byrum er ikke isolerede øer, og de udsatte bevæger sig naturligvis rundt i byen. For at supplere vores fokus på de seks udvalgte byrum, udførte en gruppe studerende fra MACA (Master of Applied Cultural Analysis) ved Lunds Universitet derfor sideløbende et feltarbejde med fokus på udsattes bevægelse i byen. De tog udgangspunkt i Christianshavns Torv, Folkets Park og Hovedbanegården i København, fulgtes med udsatte derfra rundt i byen, samt lavede observationer døgnet rundt. Deres arbejde har bidraget til projektets gennemgående analyser, diskussioner og anbefalinger.

Poverty Walks

FØRSTE BESØG I SUMPEN – OPLEVELSER FRA FELTARBEJDET

Vi var spændte, da vi første gang besøgte Sumpen, mens der var folk. Vi glædede os til besøget, men vi frygtede samtidig, at de ikke ville tale med os og bidrage med viden om deres oplevelse af stedet. Det følte som et afgørende øjeblik, da vi første gang tog i håndtaget på lågen i hegnet om Sumpen.

Heldigvis blev vi positivt modtaget. Vi følte os alle meget velkomne. Alle var imødekommende og ville gerne tale med os. De syntes, det var et spændende og relevant projekt. Jørgen Buller ville vide, om de fik en præmie, hvis de vandt konkurrencen om at blive det bedste drikkested i landet, når vi havde besøgt cases i Ålborg, Odense osv.

Flere understregede, at de ikke var talsmænd, men blot gav udtryk for deres egne holdninger. Vi var velkomne til at tage billeder, selvom nogle kun ville fotograferes uden øl i hånden, og vi måtte meget gerne komme tilbage.

Noter fra feltarbejdet, Sumpen, Nørrebro

Enghave Plads

KONTAKT MED STOFBRUGERE – OPLEVELSER FRA FELTARBEJDET

En kvinde med affarvet hår – hun ser mindre slidt ud end de andre – kommer hen og spørger mig, om jeg har tavshedspligt. Hun tror vist, jeg arbejder på Dugnad eller er gadejurist.

I glimt siger hun pludselig relevante ting om pladsen: At det er helt ok med hegnet – hun forstår da godt, at de vil være i fred inde på cafeen.

Men ligeså snart jeg viser interesse og siger, at jeg gerne vil tale med hende, begynder hun at fable om, at de har givet hendes lejlighed til ekskæresten, og hun havde brug for den, for hun passede en lille kat derinde. Hun skal snart stoppe med coke – jeg hader sgu det lort, siger hun med tårer i øjnene. Men der er ikke nogen, der kan hjælpe hende, og der er også så mange regninger, og hun savner sine børn.

Jeg opgiver og prøver i stedet at komme i kontakt med nogle af dem, der står lige foran Dugnad, men de fleste svarer undvigende og lader til at have travlt. Til sidst tager jeg mig sammen til at spørge, om jeg må sætte mig ved et bord, hvor der sidder to mænd og drikker kaffe.

De ser meget smadrede ud, har ødelagte hænder og helt svømmende øjne, men de byder mig velkommen og er overraskende klare at tale med. De forstår formålet med projektet, har nuancerede meninger og spørger mig, hvad jeg mener om Christiania.

Noter fra feltarbejdet, Plads til Alle, Vesterbro

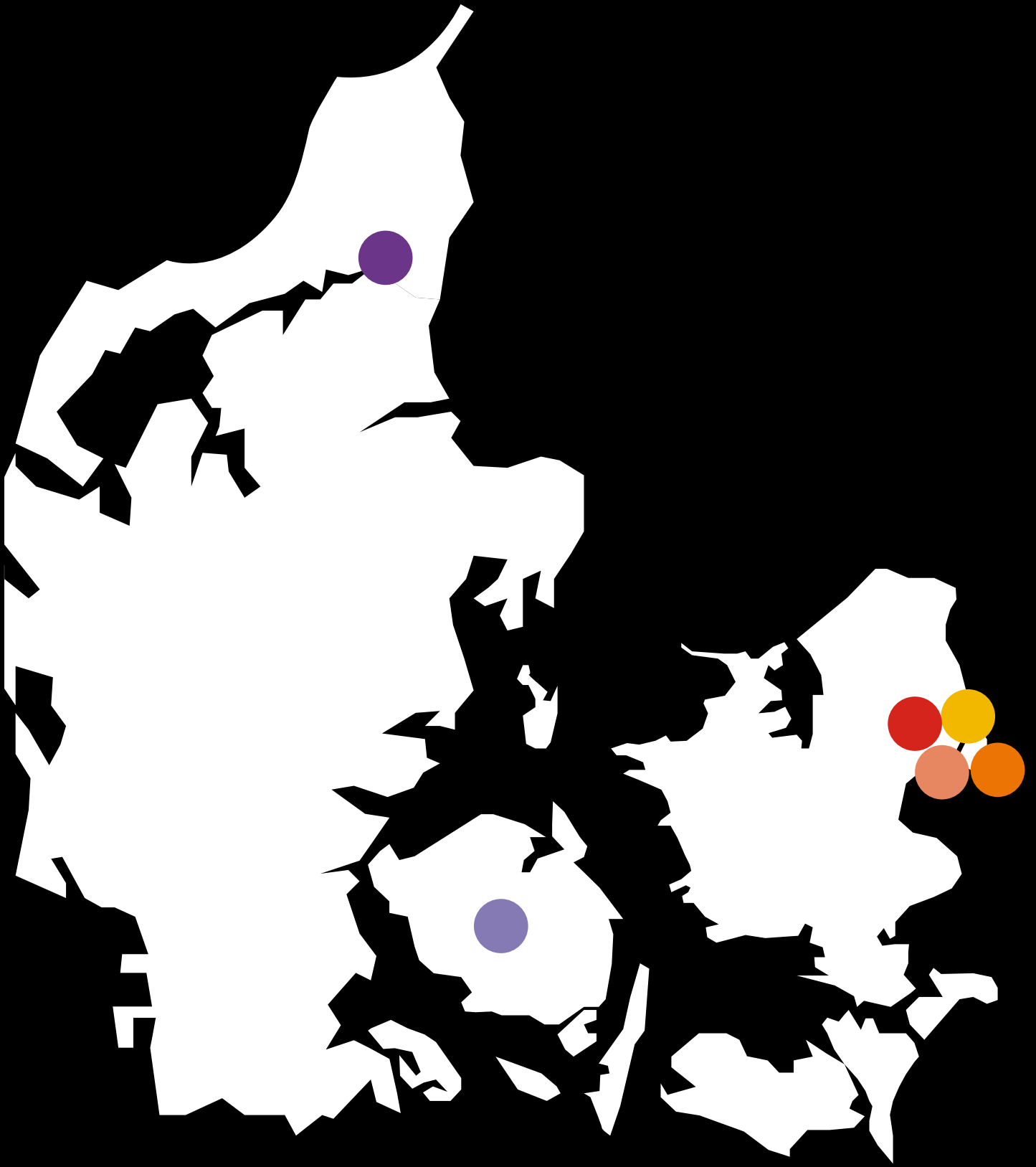
Rødegårdsparken

HVORDAN KOMMER MAN I KONTAKT MED DE UDSATTE?

Det er grænseoverskridende at tage den første kontakt til de udsatte, den oplevelse har vi haft i samtlige af de byrum, hvor vi har lavet feltarbejde. Alene at bevæge sig ind på det område, hvor de holder til, føles som at træde ind i en helt fremmed og usikker zone. Men når først kontakten er etableret, bliver man ofte positivt overrasket. Nogen har været lettere at tale med end andre, og man skal lægge øre til både sørgelige skæbner og en masse vrøvl. Men alle steder er vi blevet godt modtaget, har fået tilbudt en plads på bænken, et stykke kranssekage og sågar ægteskab. Og alle steder er det lykkedes at møde mennesker, som åbenhjertigt har delt ud af deres meninger, erfaringer og livshistorier, og som tilmed har vist glæde over at blive hørt.

Selv om det kan være vanskeligt at gennemføre interviews med mennesker, der er meget påvirkede af alkohol eller stoffer, kan det på det kraftigste anbefales at forsøge. Alene det at opholde sig på stedet og snakke med dem – selv hvis samtalen ikke slavisk følger interviewguiden – giver en vis indsigt.

Frem for at forvente en omfattende, struktureret interviewundersøgelse, skal man måske bare kigge forbi og snakke lidt. Lidt er i hvert fald bedre end ingenting, og man får altid noget ud af at tale med de udsatte selv frem for kun at henvende sig til lederen af værestedet eller andre, der taler på brugernes vegne. Det kan dog også være udmærket at benytte nogle af de, der arbejder med de udsatte, som indgang til at etablere kontakt. Se i øvrigt anbefaling 9) om borger- og brugerinddragelse for mere om inddragelse af udsatte.

CASE- BESKRIVELSER

SUMPEN NØRREBRO, KØBENHAVN

RØDEGÅRDSPARKEN AMAGER, KØBENHAVN

ENGHAVE PLADS VESTERBRO, KØBENHAVN

PLADS TIL ALLE VESTERBRO, KØBENHAVN

LATINERKVARTERET ODENSE

MØLLEPLADS ÅLBORG

SUMPEN

NØRREBRO KØBENHAVN

Sumpen er et indhegnet drikkested midt i Nørrebroparken. Her har øldrikerne et fristed, hvor de kan mødes, drikke øl og have deres hunde med uden snor. Hegnet betyder, at de børnefamilier, der bruger resten af parken, ikke føler sig utrygge ved øldrikerne eller deres hunde.

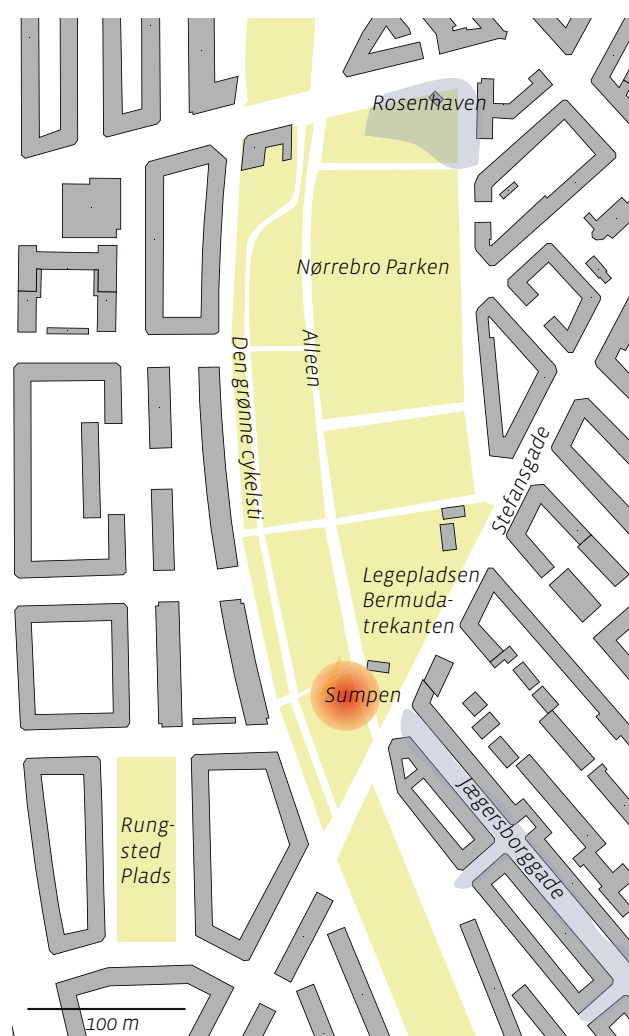
Sumpen er et eksempel på, at tydelige grænser kan skabe fredelig sameksistens. Men denne case rejser samtidig en række principielle spørgsmål: Er det etisk forsvarligt at indhegne socialt udsatte? Er det i orden at give nogle grupper deres eget indhegnede sted i en offentlig park? Og fastholder samfundet mennesker i et alkoholmisbrug ved at institutionalisere drikkesteder?

VELKOMMEN TIL SUMPEN

'Velkommen til fordomsfri zone' står der på et interimistisk skilt placeret på en gavl ud mod cykelstien gennem Nørrebroparken. På den anden side af cykelstien ligger Sumpen: Et drikkested indhegnet med stakit, hæk og træer. Man kan passere forbi Sumpen uden at lægge mærke til øldrikkerne, men man kan ikke gå ind i Sumpen, uden at øldrikkerne lægger mærke til en. Her kender folk hinanden, hilser, snakker, drikker og deler øl ud til hinanden. Man er velkommen til at komme indenfor, men man er helt klart på besøg, hvis ikke man er en del af fællesskabet. Her er mest liv om eftermiddagen og aftenen, og antallet af brugere afhænger af vejret. På en almindelig lun dag er her 20 øldrikkere, flest mænd, på en god sommerdag er her flere. Nogle har store hunde med, der løber frit rundt uden snor.

Man kan sidde på bænke beklædt med hul-lede, grønne hynder under et slidt og delvist nedbrændt halvtag, ved borde og bænke under åben himmel, eller man kan stå op ved en af de store kabelruller af træ, som nogle af øldrikkerne selv har rullet hjem fra Bellahøj. Der er også opstillet et toilet. Inventaret er ret slidt, og der er tags på hegn, borde og bænke. 'Tyv Buller' står der flere steder, og et sted står der 'Lad være med at smadre flasker her uden at samle op dit svin'. Der er også mere fredelige statements som 'Lunden 4 Livet!' og 'Kærlighed'. Her er en udslidt grill, en skål med vand til hundene og en skovl og en kost, der står 'Sumpen' på. Her er slidt og sumpet, men en munter og imødekommende atmosfære.

- Sted for de udsatte
- Stofsalg

De udsattes by

Sumpens brugere er primært øldrikkere, som er stationære i deres brug af byen i sammenligning med stofbrugere. De bor typisk i nærheden, sidder i Sumpen og køber forsyninger i kiosken på Stefansgade.

Inventar i Sumpen

HVOR ER VI?

Nørrebro er et gammelt arbejderkvarter, som gennem en omfattende sanering og byfornyelse har udviklet sig til et af Københavns mest multikulturelle kvarterer. Nørrebro har et sammensat image og er kendt for hippe cafeer og butikker, men også for gadekamp og bandekrig. Nørrebroparken, som Sumpen ligger i, er bydelens grønne åndehul. Den grønne cykelsti, der forbinder København på tværs, løber gennem parken, og hver dag cykler mange københavnere gennem parken. Nørrebroparken bruges af børn, unge og voksne i alle aldre, og her er liv det meste af dagen og ofte også om aftenen. Nogle går tur med barnevognen, andre soler sig, griller, drikker, snakker eller spiller bold. Den lokale fodboldklub træner her, og der er et indhegnet område, hvor man må lufte hunde uden snor.

I den ene ende af parken ligger et område, der kaldes Rosenhaven. Her bliver der mere eller mindre åbenlyst handlet med stoffer, primært af pushere af afrikansk og arabisk afstamning. På den modsatte side af Sumpen ligger Jægersborggade, hvor det er rockerne, der sidder på hashsalget. Sumpen er placeret midt i parken som nabo til den bemandede legeplads Bermudatrekanten. Dette område i parken er et livligt knudepunkt med mange forbigående cyklister, fodgængere og bilister, og midt i det hele ligger Sumpen som en lille, indhegnet kolonihave, der ofte ikke bemærkes af parkens øvrige brugere eller de forbigående.

HVORFOR HEDDER DET SUMPEN?

Nogle mener, at navnet Sumpen stammer tilbage fra 1980'erne og er opstået blandt øldrikkere selv, da de gjorde hævde på området over for kommunen.

Andre mener, at det er kommunens vedligeholdelsesfolk, der har brugt betegnelsen om området, og at den så er blevet hængende.

I dag anvender brugerne af Sumpen selv betegnelsen om området og er glade for og stolte af Sumpen.

Nogle af brugerne peger samtidig på, at området helt bogstaveligt er sumpet: Store dele af området bliver til en stor vandpyt, når det regner, og brugerne ønsker at få området drænet.

Andre peger også på, at det virker 'sumpet' ved at være nedslidt og have svampe- eller algelignende belægning på stakittet.

HVORDAN GIK DET TIL?

ET STED AT DRIKKE ØL

Nørrebroparken har gennem mange år været et sted, hvor der blev drukket mange øl. I starten af 1990erne holdt en større gruppe af øldrikkere til ved det offentlige toilet nær en af indgangene til den bemandede legeplads i parken. Det skabte utryghed for de andre brugere af parken, og kommunen ønskede at flytte øldrikkere. Kommunen tilbød dem et byggepladstoilet, hvis de ville rykke hen til det sted, hvor Sumpen ligger i dag.

Indhegningen af området skete i forbindelse med etablering af en cykelsti gennem Nørrebroparken i slutningen af 1990erne. Nogle informanter peger på, at anledningen til indhegningen var kommunens ønske om at få lidt mere styr på parken og ikke mindst på de, der drak øl her. Tidligere chefgartner på Nørrebro, Jens Jacob Knudsen, fortæller: 'Der var en række drikkegrupper, der bare havde indtaget parken. De begyndte at lave små kolonihaver og udvidede deres område. Det så ikke så pænt ud og pynkede ikke på parken i de almindelige borgeres øjne. Nogle af naboerne og de andre brugere af parken følte sig generede. Der var ingen regler; det var sådan lidt Christiania-agtigt. Derfor blev der lavet aftale om et begrænset sted.' Andre informanter lægger vægt på kravet fra øldrikkere om at få deres eget indhegnede sted, da cykelstien skulle gå gennem det, de anså for deres område: 'De truede med at brænde stedet ned, hvis ikke de fik deres sump. Så det er egentlig en slags bottom-up proces, der er årsag til Sumpen', forklarer Jesper Langebæk, tidligere leder af Nørrebro Park Kvarterløft i området.

ETABLERING AF DRIKKESTED

Jens Jacob Knudsen var involveret i etableringen og beskriver, hvordan stedet blev etableret i et tæt samarbejde mellem forskellige offentlige myndigheder og brugerne: 'Vi havde tæt kontakt til politi og sociale myndigheder og talsmænd for drikkegrupperne. Vi holdt møder med dem og aftalte, at det skulle foregå ét sted. Så fik de lov til at bruge det legalt. Der blev opsat et transparent hegn, så de kunne se ud, og man kunne se ind. Det var med vilje, at vi ikke murede dem inde. Det var vigtigt, at det var et sted med kontakt. Så stillede vi et toilet op, nogle robuste bænke og friskede stedet op. De skulle selv feje osv. Det var en del af aftalen. Kommunen skulle tømme skraldespande og toiletvognen. En del af aftalen var også, at der skulle være fred og ro efter klokken 22; her skulle aktiviteterne ophøre. Det var af hensyn til naboer, der havde været generet af for meget larm. Den aftale gav fred', fortæller Jens Jacob Knudsen.

DRIKKESTEDER SOM KONFLIKTHÅNDTERING

Landskabsarkitekt Birgitte Kortegård har i en årrække arbejdet med konflikter med drikkesteder i Københavns Kommune. Hun peger på, at det ikke bare var for at gøre noget særligt for de øldrikkende brugere af parken, at Sumpen blev etableret: 'Drikkestederne opstod også ud af et driftmæssigt behov. Der var behov for dialog med denne gruppe for at undgå konflikt med andre brugere og naboer. Så det var primært for de andre brugere og naboernes skyld, at vi etablerede drikkesteder som Sumpen'. At give en gruppe øldrikkere et sted, der er deres eget, er ifølge Birgitte Kortegård udtryk for en pragmatisk løsning på konflikter i byens parker: 'Ved at de får noget, har de også noget at miste. Der var noget, kommunen kunne tage fra dem igen. Det gav os mulighed for at fastholde dem på at råben, skrigen, slagsmål, og den slags ikke er acceptabelt'.

Legeplads ved siden af Sumpen

DIALOG MED ØLDRIKKERNE

I perioden 2001-2007 var der Kvarterløft i området omkring Nørrebroparken. Et af de vigtigste projekter i Kvarterløft var renovering af parken. I forbindelse med arkitektkonkurrencen om Nørrebroparken foregik der en omfattende inddragelse af lokale beboere, og en parkgruppe af lokale beboere og brugere af parken fik ansvaret for at udvikle et konkurrenceprogram. Det var ikke på tale at fjerne drikkestedet, selvom det nemt kunne ske i forbindelse med en renovering af en park. Karin Bahkti, der arbejdede som arkitekt i Kvarterløft i perioden, fortæller om processen: 'Vi fastholdt, at Sumpen skulle blive liggende efter renoveringen af parken. Vi havde kontakt til socialforvaltningens udgående medarbejdere, der havde kontakt til dem i Sumpen,

og som hørte fra dem, at de ikke ville have det lavet om. Vi ville ellers gerne have flyttet det; vi syntes, det lå som en prop. Men vi frygtede, at det ville skabe utilfredshed og utryghed blandt brugerne, hvis vi flyttede det.' Det blev oplevet som vanskeligt at inddrage brugerne af Sumpen i processen. Men der blev gjort en indsats for at informere dem, hvilket der var stort behov for: 'Vi skrev resumeer af referaterne af vores møder og hængte dem op dernede. Der var også en lokal beboer i vores parkgruppe med et stort socialt sindelag, som talte deres sag og talte med dem og var en slags formidler mellem kommunen og gruppen. De var generelt meget utrygge. Der var rygter om, at de skulle ryddes, så vi brugte meget tid på at informere dem,' siger Karin Bahkti.

Af hensyn til de omkringboende må der ikke være støjende adfærd på pladsen. Efter kl. 22 skal der være ro. Overtrædelse af dette vil medføre anmelde.

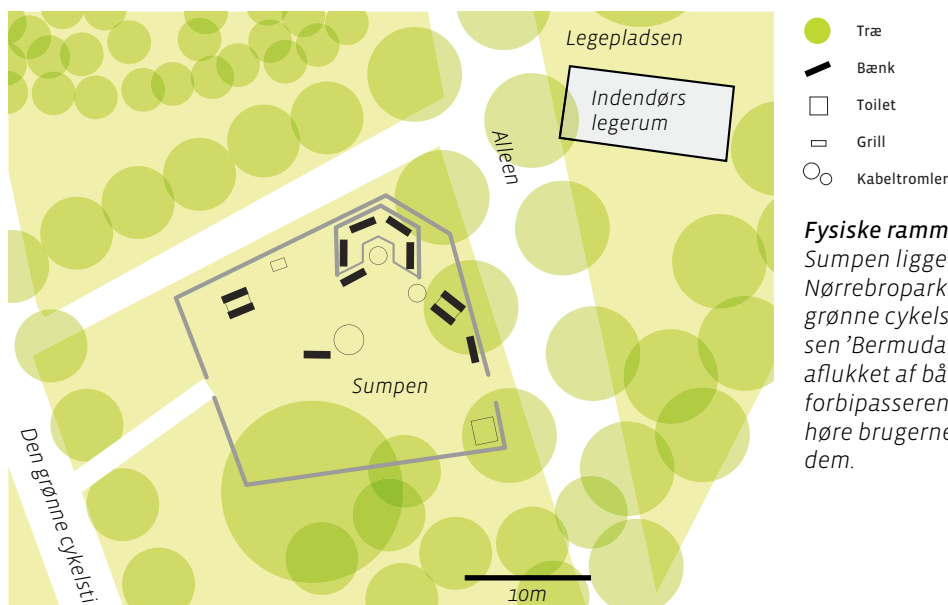
Københavns Kommune
Bygge- og Teknikforvaltningen
Vej & Park
Parksektionen

FREDELIG SAMEKSISTENS ELLER SAMFUNDETS BLINDE ØJE?

Det generelle billede er, at Sumpen fungerer efter hensigten. Øldrikkerne har fået et fristed, der er deres eget, og hvor der er gode rammer for fællesskab og plads til fritgående hunde. Der er ikke væsentlige konflikter mellem øldrikkerne og andre brugere af parken. Hverken politi eller de kommunale medarbejdere, der står for vedligeholdelsen af Nørrebroparken, oplever nævneværdige problemer. Ind imellem er der klager fra naboer over larm, men der er skabt en ramme, hvor konflikterne kan håndteres. Nogle brugere af parken føler sig utrygge ved løse hunde i parken generelt, men det er ikke Sumpen eller området omkring, der bliver beskrevet som parkens mest utrygge sted.

En del af vores ekspertinformanter peger på den ene side på, at det er sørgeligt, at man blot indhegner folk, der drikker, at det er udtryk for en utilstrækkelig socialpolitik fra kommunens side, at det fastholder folk i et alkoholmisbrug mv. For mange er der en etisk provokation i indhegnede drikkesteder. 'Jeg synes, det er en parkeringsplads for socialt udsatte. En billig undskyldning for socialforvaltningen. Tag fx ham Danny. Han er 18-19 år og vokset op i lokalområdet. Han er kommet på legepladsen, da han var yngre. Hans mor brugte Sumpen. Nu kommer han selv i Sumpen. Henter seks øl fra kiosken og hash i Jægersborggade. Det er da sørgeligt! Det er udtryk for et svigt', siger Jan Hansen, leder af den bemandede legeplads.

På den anden side anerkender de fleste af de personer, vi har talt med, at den konkrete løsning fungerer godt for alle parter, ligesom de finder det rimeligt at imødekomme denne gruppe brugeres særlige behov. Set i dette mere pragmatiske perspektiv er der både blandt brugere og eksperter opbakning til denne strategi, i hvert fald i den konkrete kontekst og baseret på den specifikke historie.

Fysiske rammer

Sumpen ligger i den sydlige del af Nørrebroparken mellem alleen, den grønne cykelsti og tæt på legepladsen 'Bermudatrekanten'. Sumpen er aflukket af både hegn og buske og forbipasserende kan hovedsageligt høre brugerne af Sumpen – ikke se dem.

HVORDAN FUNGERER DET?

ØLDRIKKERNES FRISTED

'Det er et rigtig godt sted. Og det er godt, at det er indhegnet. Så kan hundene løbe frit. Det kan de ikke andre steder'. Jørgen Buller, bruger af Sumpen.

'Det er den samme gruppe med en fast kerne, der bruger Sumpen. En god sommerdag er der måske 20-30 stykker. Somme tider er der konflikter. Så råber og skriger de. Det ender med, at en af dem går. De opfører sig stadig pænt udadtil. Det er nogle andre, der drikker andre steder i parken. De går ikke derind, hvis ikke de kender nogen. Det er en lukket fest, man skal have et green card for at være med'. Tina Andersen, medarbejder på den bemandende legeplads.

På en god dag er der liv i Sumpen fra formiddag til klokken 2 om natten. De fleste af de, der bruger Sumpen, er mænd mellem 30 og 60 år, men her kommer også kvinder, af og til kommer her helt unge fyre og en sjælden gang imellem et barn af en af brugerne.

Brugerne drikker alkohol og ryger hash, og nogle få bliver behandlet med metadon. Nogle få drikker ikke. Nogle er stofbrugere, men det er ikke noget, de taler højt om, og salg af stoffer accepteres ikke i Sumpen.

Sumpen opleves som et fristed. Brugerne holder meget af stedet og oplever det som deres eget sted. Mange sætter pris på, at deres hunde kan løbe frit. Det kan de ikke så mange steder. Jørgen Buller fortæller, at 'det bedste ved Sumpen er fællesskabet. Her er sammenhold, vi kender alle sammen hinanden. Her er plads til alle. Altså undtagen hvis man ter sig helt åndssvagt, så bliver man smidt ud'.

Sumpens brugere sidder også nogle gange udenfor hegnet. Nogle trækker udenfor, hvis der bliver for meget råben: 'Støjen kan høres langt væk. Jeg går, når der bliver for meget larm. Måske er det ikke så godt, at det er indhegnet og er vores eget sted. Det gør, at det kan blive alt for højrøstet. Jeg kan bedre lide fred og ro. Men det er bare min holdning', siger Steen, der kommer i Sumpen de fleste dage.

AT VEDLIGEHOEDE EN SUMP

Brugerne hjælper selv med vedligeholdelsen af Sumpen, og de er stolte af at give en hånd med. Det giver dem ejerskab til deres sted. Men de synes selv, at området virker nedslidt og sumpet. Stod det til dem, blev Sumpen prioriteret højere af Københavns Kommune. Som Gert, der er bruger af Sumpen siger: 'Hvorfor tror du, stedet her hedder Sumpen? Fordi det er en stor sump her! Prøv at se dig rundt, se hvordan der er store huller i jorden. Hver gang, det regner, er hele stedet her én stor mudderpøl! Vi graver selv dræn og prøver at få vandet ud, men det oversvømmer hver gang. Det er sgu noget lort. De skulle hjælpe os med at dræne stedet her! Og plante nogle blomster, så ville folk udefra også se på os på en anden måde.'

Gartner Jan Nicolaisen, Københavns Kommune, Center for Park og Natur, ser ingen problemer med vedligeholdelsen: 'Vores rolle er at rense toiletter og tømme skraldespande i Sumpen én gang i ugen, og så klipper vi buske og hække ned en gang om året. Den gruppe er der ingen problemer med. De har en selvjustits og sørger selv for at vedligeholde stedet via det værktøj, vi har udleveret til dem. Det klarer de fantastisk.'

ACCEPT FRA PARKENS ANDRE BRUGERE

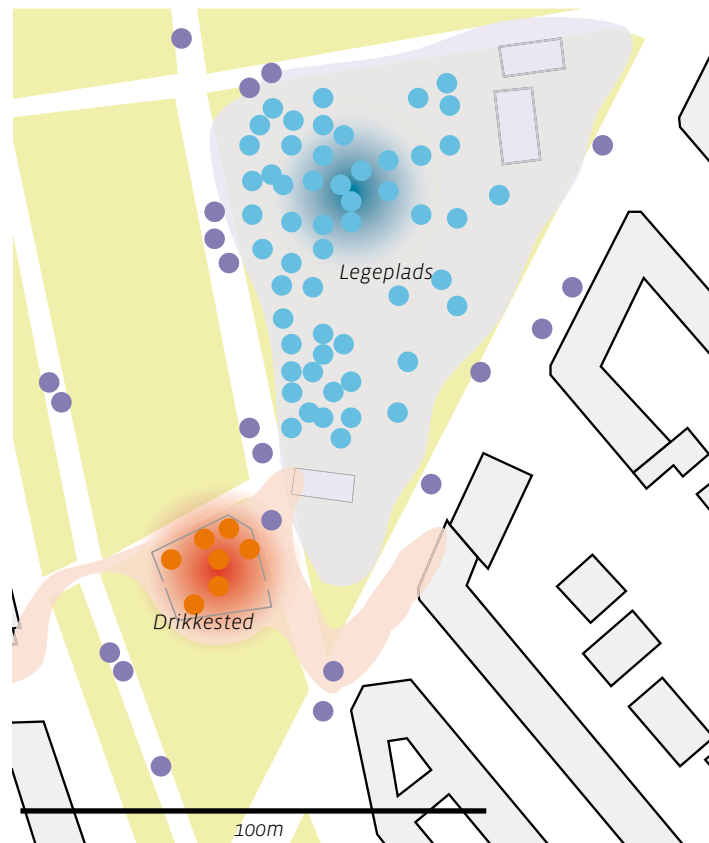
'Der er en stiltiende accept af Sumpen fra forældrenes side. Nogle udtrykker, at det er meget godt, at Sumpen er der, at det er bedre, end at de står ved Føtex ved Nørrebrogade. Så generer de ikke andre'. Jan Hansen, leder af den bemandede legeplads.

Øldrikkerne ser i det store hele ud til at bruge området uden væsentlige konflikter med andre brugere. Enkelte informanter peger på, at der måske er nogle naboer, der er trætte af støj fra Sumpen om aftenen. Det fortæller nogle af brugerne også selv: 'Der er nogle, der klager over hundegøen. Men beboere kommer stille og roligt over, og så snakker vi sammen om det. Vi bliver altid enige om at dæmpe os. Vi ved det godt, når det har været for meget', fortæller Tuck om forholdet til naboerne.

Blandt de øvrige brugere af parken er der generelt stor forståelse for, at øldrikkerne har deres eget sted: 'Dem nede i Sumpen, de holder sig mest for sig selv. Der er den indhegning der. Det er rigtig godt', siger en pige på 13 år, der er flittig bruger af parken. 'Jeg synes, det er dejligt, at de har et sted for sig selv. Jeg synes, at de sidder fint der', siger en kvinde på 50 år, der er på besøg fra Bornholm.

Også medarbejderne på den bemandede legeplads, der ligger klods op ad Sumpen, har et fint forhold til brugerne af Sumpen. Tina Andersen, der har arbejdet på legepladsen i halvandet år, fortæller: 'Jeg var lidt skeptisk overfor Sumpen, da jeg startede med at arbejde her. Men jeg er blevet positivt overrasket. Vi har en god kommunikation med dem. De bruger os til at hente vand til deres hunde. De passer på legepladsen. De har den der beskyttertrang. Siger til folk, der laver hævværk, at de skal lade være. Jeg har ingen problemer med, at Sumpen ligger der, hvor den ligger. Egentlig er det bare en fordel. Det er jo bedre, end at de sidder på en bænk et sted'.

- Socialt udsatte
- Ophold, andre
- Forbipasserende
- De udsattes zone
- De andres zone

TRYGHED OG UTRYGHED I PARKEN

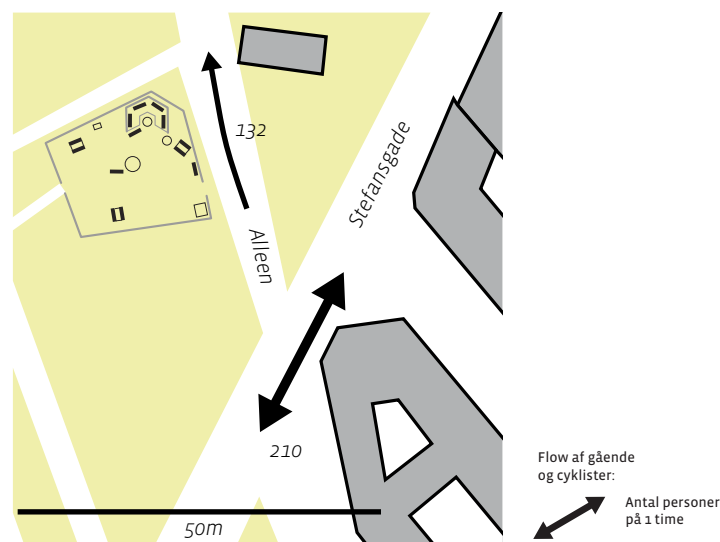
'Jeg føler mig generelt ikke utryg i parken. Men jeg har flere veninder, der ikke cykler her om natten. De er bange for at blive overfaldet. Her er meget blandet. Parken har nok ry for at være lidt sumpet'. Kvinde, 25 år, bruger af parken.

Nogle brugere af Nørrebroparken føler sig utrygge i parken, særligt om natten og hvis de færdes alene. Men det er mest de løse hunde andre steder i parken, der er årsag til denne utryghed: 'Jeg er ikke utryg ved de, der drikker øl i parken. Men jeg er utryg ved deres hunde. De er så påvirkede, at jeg er bange for, at de ikke kan styre dem', siger en ung, kvindelig bruger af parken. Det lader generelt til, at det først og fremmest er området omkring Rosenhaven, der gør folk utrygge: 'Der føler jeg mig ikke tryk, der er pushere', siger en bruger af parken. En anden bruger af parken mener, at 'der er pushere, fulde mennesker og pædofile'.

Nogle af brugerne af Sumpen beskriver, at de oplever konflikter med grupper af unge andengenerationsindvandrere i området. Jørgen Buller og Steen fortæller, at nogen flere gange har forsøgt at brænde halvtaget i Sumpen ned: 'De vil have fingre i vores sted. Men vi går ikke af med det. Hvis der er ballade, ringer vi efter vores venner, og så er vi mange', siger Steen. Tuck fortæller: 'Engang sad vi fem udenfor, og så kom 20 fremmedarbejdere med jernstænger, fordi de troede, vi solgte hash'.

Ophold

Brugerne opholder sig for det meste inden for Sumpen. De bevæger sig kun ud, hvis de skal købe ind i kiosken eller benytte toiletet på legepladsen 'Bermudatrekanten'. Personale og brugere af den velbesøgte legeplads oplever få eller ingen gener med Sumpen.

Flow

Der er masser af cyklister og fodgængere som passerer Sumpen ind og ud af Nørrebroparken. De går tur i parken, bruger legepladsen og sportsfaciliteterne eller slapper af på den grønne plæne.

HVAD KAN MAN LÆRE?

DEN ENES TRYGHED ER DEN ANDENS UTRYGHED

Denne case er et godt eksempel på, at det, der giver tryghed for én gruppe, nemlig at have en stor hund, kan opleves som årsag til utryghed for andre brugergrupper. Særligt hvis hundeejerne er påvirkede af alkohol eller stoffer, oplever andre brugere af parken det meget utrygt at komme tæt på deres hunde. Det er hunde mere end drikkeri, der gør andre brugere af parken utrygge. At hundene nu kan gå frit uden at gøre andre utrygge, beskrives af mange som det gode ved Sumpen.

Denne case er også et eksempel på, at øldrikkeri i en park ikke giver anledning til samme oplevelse af utryghed som handel med stoffer. De brugere af parken, vi har talt med, har samstemmende været mest utrygge ved den del af Nørrebroparken, der kaldes Rosenhaven, hvor der åbenlyst handles med stoffer. Dette peger på behovet for ikke at se isoleret på øldrikkeri men også på eventuelt stofsalg, hvis der skal skabes mere tryghed i en park.

FRISTED ELLER STYRINGSREDSKAB?

Indhegningen af området har stor betydning for opfattelsen af Sumpen og den måde, stedet fungerer som en del af parken. Ved at have et indhegnet sted oplever øldrikkerne at have et fristed for dem selv og deres hunde, et sted hvor de hører til og er en del af et fællesskab. Børn leger og mødre går tur med barnevogne helt tæt på, uden at det skaber utryghed eller konflikter. Her fungerer det godt med tydelige grænser mellem forskellige funktioner og forskellige brugere.

Ved at give en gruppe deres eget sted, får man samtidig noget at tage fra dem igen og dermed noget at forhandle med, hvis der er for meget larm og ballade. Det, oplever Københavns Kommune generelt, fungerer i forhold til Sumpen og den håndfuld mere eller mindre etablerede drikkesteder, der findes i byen. Dermed er etablering af faste drikkesteder også en pragmatisk måde at sikre ro og orden i byens parker.

En af øldrikkerne peger dog selv på, at det med at have sit eget indhegnede område også kan gøre, at de, der bruger det, kommer til at larme mere, end hvis de sad et sted, de opfattede som offentligt. Så fristeder til øldrikkere kan både give intern selvjustits i gruppen overfor det, som andre opfatter som uacceptabel adfærd, men de kan også blive steder, hvor øldrikkerne glemmer at tage hensyn til naboer og andre brugere, når festen udvikler sig.

HVORFOR SKAL NOGEN HAVE DERES EGET STED I DET OFFENTLIGE RUM?

Denne case rejser også spørgsmålet, hvorvidt nogle grupper skal have deres eget sted i et offentligt rum. Særligt i en bydel som Nørrebro, hvor der er knaphed på grønne områder, er det relevant at diskutere, hvem det er realistisk, relevant og retfærdigt at give deres eget sted. Hvilke grupper har mest ret til eller brug for deres eget sted? Og hvad når der opstår konflikter og opdelinger i en drikkegruppe; skal udbrydergruppen så også have deres eget sted? Det er ikke ønskeligt at ende med en hel park af indhegnede områder i stedet for en offentligt tilgængelig

park. Indhegnede drikkesteder har således deres naturlige begrænsning som løsning på konflikter mellem forskellige brugere. Men som en afgrænset løsning på en konkret konflikt har dette tiltag nogle klare fordele, viser erfaringerne fra Sumpen.

TRANSPARENS OG TRYGHED Gennem DESIGNET

Denne case har også vist, at det er vigtigt, hvordan man indhegner et drikkested. I Sumpen er der skabt en vis transparens i afgrænsningen, uden at øldrikkene oplever at være i bur. En hæk udenom et stakit giver desuden en mere grøn, blød og human grænse, der fastholder det parkpræg, som får stedet til – trods alt – at passe ind i Nørrebroparken.

Erfaringen fra Nørrebroparken er også, at det er vigtigt med god belysning for at skabe tryghed for andre brugere. Det er særligt de kvindelige brugere af parken, der giver udtryk for dette behov.

SAMTALE I ØJENHØJDE OG SAMARBEJDE PÅ TVÆRS

Erfaringerne fra etablering af Sumpen viser, hvor vigtigt det er at gå i dialog med brugerne. Man kan ikke indkalde til traditionelle beboermøder og regne med, at denne gruppe er repræsenteret. Man må troppe op på stedet og lytte til gruppens behov. Det kræver menneskeligt robuste medarbejdere, der gerne vil tale med brugerne, og det kræver tålmodighed, kendskab til og forståelse for øldrikkernes situation. Der er brug for meget dialog, hvis ikke forandringer skal skabe utryghed og rygtedannelse blandt brugerne.

Københavns Kommunes generelle erfaringer med drikkesteder peger på, at det er godt at have et beredskab, når der opstår konflikter mellem grupper af øldrikkere og andre brugere af byens rum. Drikkesteder skal ikke tænkes ind som et generelt tilbud, men bruges som en løsning på et konkret problem. Og helst på en måde der sikrer foranderlighed frem for fastlåsnings. Drikkegrupper og konflikter med naboer og andre brugere forandrer sig, og derfor skal løsningerne også være fleksible og ikke blot institutionalisere retten til et sted for altid.

RØDEGÅRDS PARKEN

AMAGER KØBENHAVN

I starten ville beboerne omkring Rødegårdsparken helst af med misbrugerne, som de kaldte dem. Men gennem dialogprocessen vendte stemningen, og nu er et læskur, som de udsatte selv skal vedligeholde, på tegnebrættet.

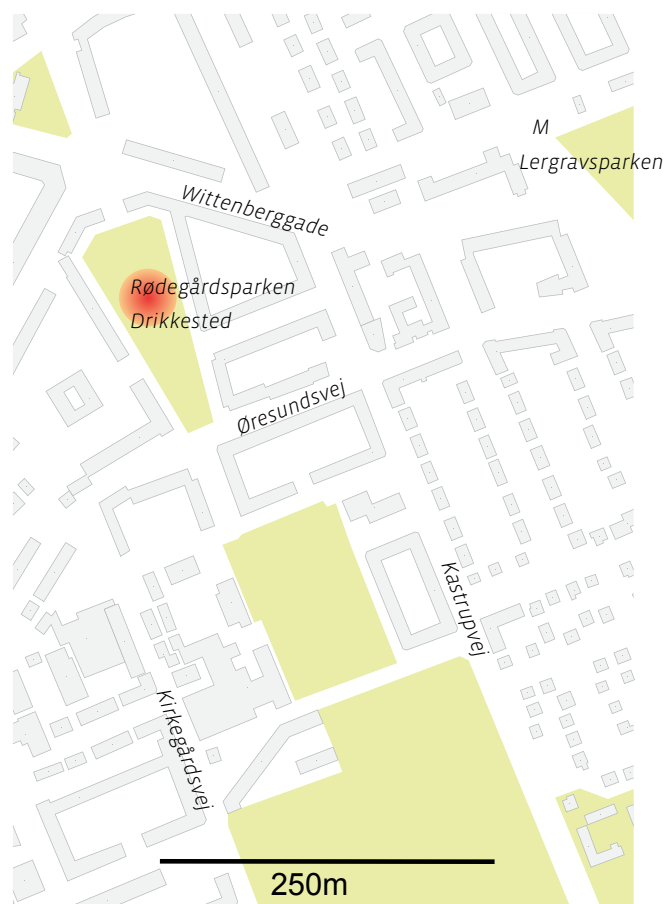
Erfaringerne fra Rødegårdsparken understreger vigtigheden af fra starten at inkludere ikke bare områdets beboere, men også dets brugere i Områdeløft. På den måde kan man fremme gensidig forståelse, selvjustits og positiv social kontrol i en lokal park omgivet af boliger og befolket af udsatte.

VELKOMMEN TIL RØDEGÅRDSPARKEN

Kim og Kaj og flere af de andre er kommet her i mange år og kender alle. De har dårlige tænder og solbrun hud, ler højt og klapper jævnligt hinanden på skuldrene, mens de drikker øl, ryger cigaretter og joints. Langs kanten af græsplænen går ind imellem en beboer med hund eller barnevogn, men ellers er der ikke mange andre end gruppen på bænke at se i parken på en solrig formiddag i april. Seks mænd og en kvinde sidder og drikker øl på et par bænke midt i parken.

I løbet af eftermiddagen fyldes legepladsen bag dem af børn fra den nærliggende børnehave. Flere slutter sig til gruppen på bænke i løbet af dagen. En sidder i kørestol, og en anden har rejst sig for bedre at kunne se de andre. Bænke er placeret på en lige række med ryggen mod en indhegnet boldbane, buske og legeplads, herfra kigger man ud over et åbent græsareal, hvor bordfodboldspil, grill og bord/bænke-sæt vidner om forsøget på at tiltrække andre end de udsatte.

Parken virker overskuelig og venlig, men det er en lille smule svært at finde et sted at slå sig ned, hvor det ikke føles, som om man glor på de udsatte – eller de på en. På bænke i kanten går det an, men de færreste ville nok smide sig i græsset foran bænke, heller ikke på en sommerdag. En enkelt sti skærer tværs gennem parken ved øldrikkernes bænke. Når man drejer ind på den, kan man straks mærke, at man er trådt ind i deres zone, fra det øjeblik kigger de direkte på en og forventer, at man tager kontakt. De er imødekommende og ivrige og snakker beredvilligt i munden på hinanden om parken, deres livshistorier og gamle dage. Man skal ikke stå længe og snakke, før man bliver tilbudt en plads på bænken og et stykke kransekage fra Fakta, der ligger rundt om hjørnet.

 Sted for de udsatte

De udsattes by

Øldrikkere i Rødegårdsparken bor i nærheden af parken og kommer primært der. I nærheden af parken fandtes tidligere behandlingstilbuddet Dyveke Ambulatorium, som nu er lukket. Lidt længere væk, på Sundholmsvej, findes en række andre tilbud for udsatte.

HVOR ER VI?

Øresundsvej kvarteret er et beboelseskvarter beliggende mellem Amagerbrogade og Kastrupvej på Amager. Beboersammensætningen ligner gennemsnittet for København, men på grund af kvarterets små og utidssvarende lejligheder har området været vidne til en stor fraflytning af især unge børnefamilier. I 2005-2009 gennemgik kvarteret områdefornyelse, for at opgradere det både fysisk og boligsocialt og modvirke den store fraflytning. Istandsættelsen af Rødegårdsparken skulle tilgodese kvarterets børnefamilier, gøre parken mere brugbar for omkringboende beboere og derigennem medvirke til at forbedre kvarterets image.

Tanken i Områdefornyelsen var at koble Øresundsvej kvarteret på Amagers tiltagende positive image, som er fulgt i kølvandet på Metroen, Amager Strandpark og Ørestad. Ifølge Thorkild Lauesen, tidligere medarbejder i Områdefornyelsen Øresundsvej, er det dog ikke sandsynligt, at Øresundsvej kvarteret ligesom f.eks. Vesterbro vil indtages af yngre beboere og stigende boligpriser. Boligerne er ikke attraktive nok.

Her hedder beboerne fortsat Lizzie, Knud og Preben, og butikkerne i området er hovedsageligt pizzeriaer og supermarkeder. Rødegårdsparken ligger omkranset af en boligforening på tre sider og har en privat karakter. Man kunne tro, at den tilhører boligforeningen, men det er en offentlig park. De omkringliggende boligkarreer har egne baggårde.

Parken set fra syd

HVORDAN GIK DET TIL?

NÅLEPARKEN

Parken har i årtier været brugt af en gruppe udsatte, og gik tidligere under tilnavnet nåleparken. Kvarteret rummede flere behandlings-, rådgivnings og væresteder for psykisk syge og stofbrugere, heriblandt stofmisbrugerbehandling ved Dyveke Ambulatorium, som lå i nærheden af Rødegårdsparken, men som nu er lukket. Før istandsættelsen af parken var der en bunker og tæt buskads i området op mod Øresundsvej. Her holdt misbrugerne – som gruppen lokalt blev benævnt – til. De samledes ved bunkeren og havde sat en presenning op, som de kunne sidde under i regnvejr. Det forlyder, at nogle også havde medbragt stole og mere eller mindre var flyttet ind. Aktiviteterne med gadedrikkeri, larm og hunde i denne del af parken gav anledning til utryghed og mistænksomhed fra beboere og politi.

I kvarterplanen fra 2005 hedder det således: 'Både parker og anlæg virker nedslidte og er præget af gadedrikkeri. Dette er mest udtalt i Rødegårdsparken, hvor der i sommerhalvåret ses op til 30-40 personer, der virker stærkt generende og til tider truende i deres adfærd. Mange af områdets beboere kan derfor ikke bruge parken'. Som konsekvens ønskede styregruppen at afsøge mulighederne for at etablere et værested for misbrugerne i kvarteret 'for at skabe bedre rammer for misbrugerne, og derigennem at mindske generne for de øvrige beboere'. Det viste sig dog i praksis at være for vanskeligt at få finansieret, og på baggrund af erfaringerne fra Sumpen i Nørrebroparken blev det i stedet foreslået at etablere et læskur til de udsatte i parken.

BROBYGNING OG DIALOG

Forslaget mødte i starten stor modstand blandt beboerne, og der blev afholdt en række borgermøder, hvor bølgerne gik højt og konflikten syntes uløselig. Beboerformændene var sure over, at der nu skulle etableres drikkeskur for de udsatte. Formændene var blevet stillet i udsigt, at de udsatte skulle væk. Desuden ville ingen af dem have, at det skulle være i deres ende af parken. Lizzie Liptak, der er beboerformand for Røde Møllegaard 1, var dog på de udsattes side: 'Man ville gerne have misbrugerne væk fra parken, det skal ikke være nogen hemmelighed. De dominerede parken, nåleparken, som vi jo kaldte den, fordi der dengang var mange narkomaner. Jeg foreslog, at de skulle have et læskur nede ved Øresundsvej, men det ville beboerne i den ende godt nok ikke gå med til. Er du tosset mand, jeg var ved at blive kvalt. De vil slet ikke have det, men det kan jeg jo faktisk godt forstå. Det er jo ikke rart for nogen at kigge på, og de og råber og skriger jo, når de er påvirkede'.

Områdefornyelsen tog initiativ til dialogmøder i en brobygningsgruppe, som bestod af beboerformænd, politi, misbrugere, gadeplansarbejdere og ansatte fra områdefornyelsen. Der var ret tidligt flertal for et læskur, men da de arbejdede ud fra konsensus, gik de i gang med en proces, hvor alle skulle blive enige om en eller anden form for kompromis. Christian Kahr Andersen, der var leder af Områdefornyelsen, fortæller: 'I starten var der stærk modstand mod øldrikkerens tilstedeværelse, men efter tre-fire møder blev problemerne talt ned. Når parterne mødtes og snakkede sammen ansigt til ansigt, var der andre toner. Så var det mere, 'Du er sgu god nok, det er ikke dig, vi klager over, det er de andre', og så småt vendte stemningen til fordel for bænkebrugerne'.

Borgerinddragelsesprocessen blev afsluttet under festlige omstændigheder på åbningsdagen for den nye 'Lizzies Plads', som ligger i forlængelse af Rødegårdsparken. Den hedder ikke sådan officielt, men de lokale kalder den sådan efter den engagerede beboerformand Lizzie Liptak.

ET LÆSKUR FOR BÅDE ØLDRIKKERE OG BEBOERES SKYLD

Resultatet af processen blev et læskur for øldrikkerne med espalier, der forventes etableret i efteråret 2010. Det skærmer både dem, der bruger det, og dem der tidligere har kunnet kigge ind, da det ligger ret tæt på nogle boliger.

Oprindeligt skulle det ligge tættere på brugerne gamle tilholdssted i nærheden af Øresundsvej, men det er i stedet rykket længere ned i parken tæt på toilettet og op ad boldbanen: 'Placeringen af det er ud for de boliger, hvor beboerformændene ikke råbte helt så højt som de andre. Deroppe, hvor de sad før, blev der bare råbt: Not in my back yard! Derfor blev det trukket længere herved', fortæller Christian Kahr Andersen. Han pointerer dog også, at det var sidste chance for, at beboerformændene kunne få direkte indflydelse, inden Områdefornyelsen skulle lukke ned, og ansvaret igen ville være i centralforvaltningen.

Som Lizzie Liptak forklarer, er afskærmningen både for beboeres og de udsattes skyld: 'Jeg tror, det er en rigtig god idé med læskur og espalier. For det første for vores beboeres skyld. Der er ikke nogen, der kan lide at kigge direkte på det, og et læhegn vil jo nok tage noget af lyden, så de får fred. Men også for de udsattes skyld. Jeg tror ikke, at de er stolte af det, de gør. De får altså et læhegn og forhåbentlig også en ordning, så de skal kan varetage det. De har ønsket at få koste og skovle til selv at gøre rent, når læskuret kommer. Og det synes jeg da bestemt vi skal prøve af. Jeg er nok en af de optimistiske, der tror på, at det kan lykkes'.

HVORDAN FUNGERER DET?

ØLDRIKKERE OG HUNDELUFTERE

Parken bruges hele året af øldrikkere og hundeluftere. Om vinteren er der naturligvis ikke så mange øldrikkere i parken som om sommeren, hvor brugerne selv gætter på, at der kan være cirka 30-50 på samme tid. Da parken ligger omgivet af boliger, der har indgang ud til parken, passerer beboerne jævnligt forbi passerende øldrikkere. Hvis beboerne vil bruge parken selv, kan de på grund af parkens lille størrelse ikke undgå

at være tæt på øldrikkernes til tider støjende aktiviteter. Hundeluftere og barnevognstrillere passerer på stierne, men ellers er det øldrikkere på bænken, der dominerer. De sidder og står, drikker og snakker samt går og cykler og kører i kørestol til og fra Fakta og kiosk efter forsyninger. Desuden er der børn og familier på legepladsen. Det er meget let at identificere de forskellige brugergrupper. Ikke bare på deres udseende og adfærd, men også på den tydelige zoneopdeling i parken.

Parken set fra nord

- Træ
- Bænk
- Busk
- ▭ Stauedebed

Fysiske rammer

Parken er gennemskåret af tværgående stier, som opdeler den i mindre zoner med hver sin funktion. Især de nordligste zoner er funktionsopdelte: legeplads, boldbur og øldrikkernes bænke. Den sydlige del af parken er grøn med blomsterbede, grill og bordfodbold.

ØLDRIKKERNE: 'VORES STED'

De, der sidder på bænken og drikker øl, er glade for parken og føler tydeligvis stort ejerskab til området omkring bænkerne. Flere af dem har kendt hinanden helt tilbage fra barndommen og kalder det 'vores sted'. Enkelte af dem har været involveret i processen, og på trods af konflikterne med beboerformændene synes det at have fremmet en vis forståelse og hensyntagen til beboernes behov. De gør et nummer ud af, at her holder de selvjustits og tysser på hinanden, hvis de bliver for højrøstede. Det er i hvert fald idealet. Som én af dem, der var involveret i processen siger: 'De sidder jo deroppe (nikker op mod lejlighederne) og lurer på os. Det er blevet lovlig åbent, synes jeg. Der blev jo ryddet op, så politiet bedre kunne holde øje med os. Men buskadset tog jo også noget af støjen. Så nu prøver vi at holde selvjustits og tysser på hinanden, hvis der er nogle, der bliver for højrøstede. Især omkring den første i måneden, hvor folk lige har fået penge. Der kan bølgerne godt gå højt.'

Kaj, der understreger, at han er alkoholiker og ikke junkie, forklarer, at de rydder op efter sig, og

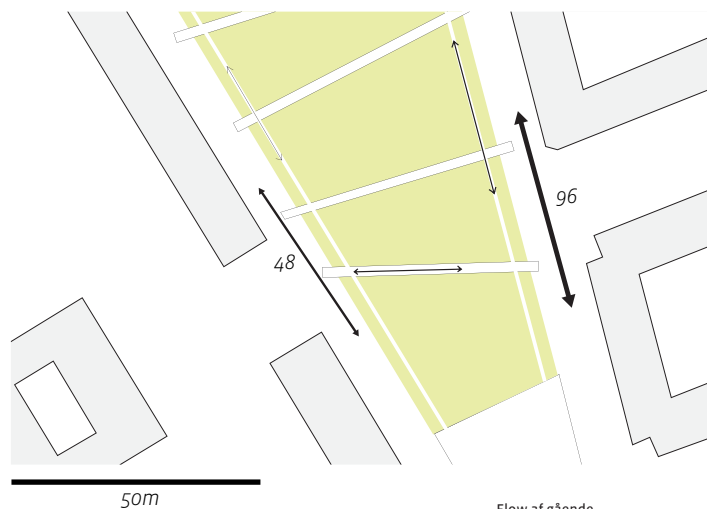
hjælper de gamle damer, hvis de falder: 'Vi samler cigaretskodder op, og smider skrald i skraldespanden, ellers kan man jo ikke holde ud at være her. Vi har også bedt om at få en kost og skovl, så hvis der sker en ulykke, og nogen smadrer en øl, så kan vi selv feje det op, så børnene og hundene ikke kommer til skade'.

For enkelte, der ikke har været involveret i processen, har istandsættelsen dog også givet en fornemmelse af at være udstødt og uvelkommen. Manglen på information giver anledning til myter. F.eks. er der stor utilfredshed med det aflåste toilet, og en forurettet kvinde fortæller: 'Det er hul i hovedet at lave et aflåst toilet, og jeg har ellers hørt, at det fungerer fint. Det er kun for at genere os'. Hendes sidekammerat supplerer: 'De har også flyttet nogle af bænkerne, fordi de ikke vil have, at vi sidder her. Men så let slipper de sgu ikke for os, vi bliver, ha ha'. De understreger, at de aldrig kunne finde på at sætte sig ind på bænkerne på legepladsen (hvilket ifølge pædagogen ellers sker fra tid til anden), for 'børnene skal jo ikke se sådan nogle som os, der sidder og drikker'.

HVAD HAR ØLDRIKKERE BEHOV FOR?

Øldrikkeres behov vil variere fra gruppe til gruppe og sted til sted, og det er ikke altid, at alle behov kan opfyldes. Men her er til inspiration nogle af de behov, vi er stødt på:

- Et fristed hvor man kan mødes med vennerne og opleve, at man hører til i et fællesskab
- Kort afstand til nærmeste kiosk og gerne en kiosk mere, så øldrikkere ikke bliver afhængige af en enkelt kioskejer
- Adgang til et toilet og om muligt kønsopdelte toiletter, så også kvinderne kan lide at bruge faciliteterne
- Borde og bænke, gerne som bord/bænkesæt eller bænke opsat i en rundkreds eller halvcirkel, så man kan se hinanden. Bænke i forlængelse af hinanden uden borde gør det svært at tale sammen i gruppen
- Indhegning med mulighed for at lade hunde gå uden snor og vand til hundene
- Mulighed for at sætte sit eget præg på omgivelserne
- Ordentlig vedligeholdelse, så andre brugere ikke opfatter ens sted som et 'skodsted'
- Mulighed for selv at deltage lidt i vedligeholdelsen af stedet. Men ikke forventninger om for meget, f.eks. at male eller bygge om. Det kan skabe konflikt i gruppen
- Overdækning/læhegn, så stedet kan bruges i dårligt vejr
- Inventar der kan stå imod hærværk og brand, f.eks. beton frem for træ

Flow

Rødegårdsparken virker mere som en boligpark end en offentlig park. Der er ikke meget flow i gennem eller forbi parken, så når man bevæger sig indenfor føles det som om man er gæst i øldrikkernes territorium.

BRUGERNE AF LEGEPLADSEN: 'FRILUFTSFOLKET HAR LOV AT VÆRE HER'

Legepladsen bruges dels af en børnehave, som ligger ud til Rødegårdsparken og ikke har egen legeplads, dels af børnefamilier fra området. Institutionen ville gerne have egen legeplads men er overordnet glade for parken og legepladsen, det er kun denne og boldburet de bruger. En nyanstanset vikar finder dog til tider bænkhængernes opførsel upassende: 'En dag var der en kvinde, der bare stillede sig lige op ad busken og tisede. Man kunne jo se det hele. Det sker der selvfølgelig ikke så meget ved, men parken bliver jo lidt klam af det, og så synes jeg måske ikke, man skal gøre sådan lige foran børn'.

Pædagogen, der har arbejdet der i mange år, ser nu ingen problemer i deres tilstedeværelse: 'Faktisk er det kun en hjælp, for så stikker børnene ikke af den vej, men bliver i denne ende. De har jo deres hunde, så børnene ved godt, at de skal holde sig her. Og er der endelig en af ungerne, der forvilder sig derover, så skal øldrikkere nok råbe op'. En børnefamilie, der bruger legepladsen er ligeledes glade for den og positivt indstillet overfor friluftsfolket, som moren kalder dem. Hun synes dog, at boldburet er for tæt op ad drikkebænkene. Hun har hørt, at områdets unge mangler et sted, og at det her ikke fungerer. Og så siger hun, at parken er for åben, man har brug for at 'have noget i ryggen', som hun siger. Derfor synes hun, at man hellere skulle have lavet læhegn til dem deroppe, hvor de sad før.

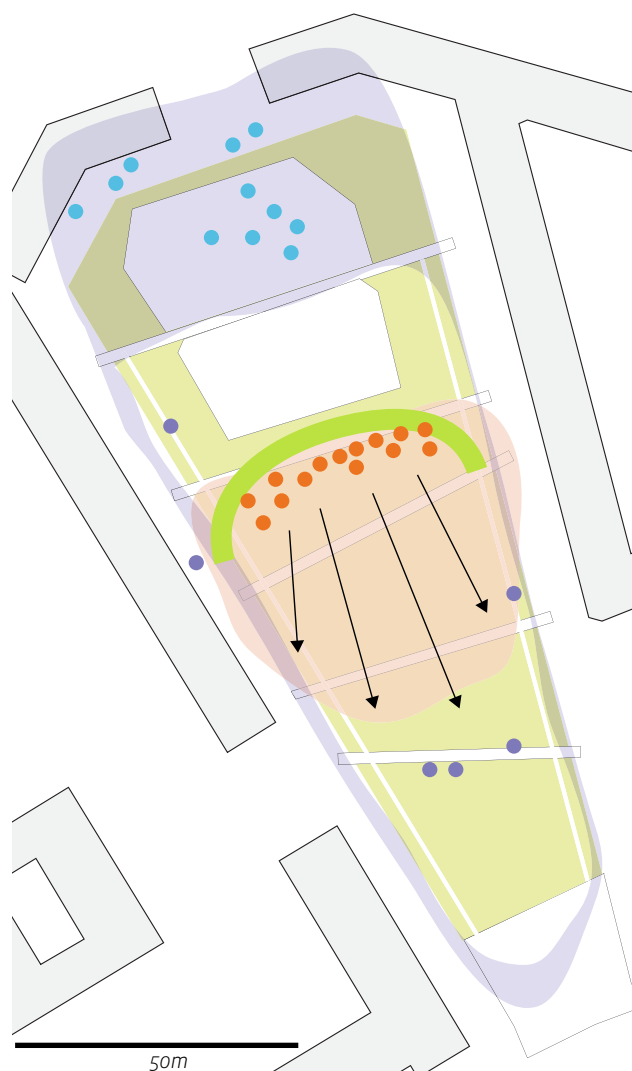

BEBOERE: 'DET ER HUNDENE, VI ER BANGE FOR'

En familie, der bor ud til parken, fortæller, at de ikke bruger parken meget, fordi de har deres egen baggård. Dog spiller sønnen bold i boldbanen, men føler sig her lidt generet af øldrikkernes hunde, som løber ind på banen. Det lader generelt mere til at være hundene end øldrikkerne, som gør folk utrygge. Moren i familien er glad for, at parken er blevet mere åben, så kan hun holde øje med sin søn fra køkkenvinduet. Hun siger, at hendes mand er lidt bange for hundene, men ellers gør det ikke noget, at de sidder der.

Beboerformanden Lizzie Liptak oplever ikke, at parkens store potentiale er blevet forløst: 'Da parken lige var åbnet, gik det rigtig godt, og folk tog tæpper ud og lagde sig på plænen. Men lige nu er det kun misbrugerne på bænke og hundeejerne, der bruger parken, alle andre har ikke lyst. Det er mest på grund af hundene. Folk er bange for dem! Og så nogle grupper af andengenerationsindvandrere, der ikke har nogen steder at gå hen. Misbrugerne gør ikke nogen ondt'.

- Socialt udsatte
- Ophold, andre
- Forbipasserende
- De udsattes zone
- De andres zone

Ophold

Rødegårdsparken er ikke nogen stor park, og for andre brugere er det svært at undgå øldrikkernes tilstedeværelse. Man kan både se og høre dem særligt i den sydlige del af parken, som heller ikke er velbesøgt af andre brugere.

HVAD KAN MAN LÆRE?

TRYGHED, TRANSPARENS OG SOCIAL KONTROL

Brugerne virker forholdsvis trygge og tilfredse, både de udsatte og de andre. Begge parter nævner dog andengenerationsindvandrere som et problem. De bor efter sigende ikke i området men hænger ud i parken efter mørkets frembrud. Ifølge øldrikkere er det dem, der har sat ild til legepladsen, og de er bange for, at de også vil brænde det nye læskur, hvis det laves af træ. Beboerne er fortsat utrygge ved de mange hunde i parken, mens dem på bænken synes, det er blevet lovlig åbent og føler sig lidt overvågede.

Omvendt synes parkens transparens at give andre brugere tryghed. Fordi de kan overskue parken, kan de også bedre tolerere de udsattes tilstedeværelse, ligesom overskueligheden måske medvirker til at 'afmystificere' de udsattes aktiviteter. På den anden side er der dog også klager over, at parken kan være for transparent, hvis man f.eks. har vindue ud til toilettet og direkte udsigt til øldrikkernes forskellige typer af brug af parken. Måske ville den øverste del af parken blive brugt mere, hvis ikke der var så åbent mellem øldrikkere og vejen.

Der er en stor grad af social kontrol fra beboerne i kraft af parkens private, lokale karakter og de mange private vinduer, som vender ud mod parken. Det giver en typisk not in my backyard-problematik: Det var næsten ikke muligt at få placeret et drikkeskur, fordi ingen ville have det foran sit vindue. Omvendt fremmer bevidstheden om beboernes tilstedeværelse en selvjustits og ansvarsfølelse hos bænkefolket: De er opmærksomme på ikke at larme og at rydde op efter sig.

FUNKTIONSDDELING VIRKER, MEN KRÆVER PLADS

Funktionsopdeling synes at være central i forhold til at få parken til at fungere: Legeplads, boldbur og drikkebænke er tæt på hinanden, men klart adskilt. Resten af parken er mere diffus. Rødegårdsparken er ret lille og på forholdsvis få kvadratmeter er der både bolig, park og 'bænkhangere'. I sammenligning med de fysiske rammer på f.eks. Enghave Plads er andre brugere mere tvunget til at forholde sig til de udsatte, fordi de ikke kan undgå at være tæt på dem, hvis de vil bruge parken.

Selvom løsningen med et drikkeskur funktionsopdeler parken, kan man diskutere, om parken er stor nok til for alvor at imødekomme de forskellige brugere og typer af brug. Som Thorkild Lauesen påpeger, er de meget forskellige mennesker fortsat meget tæt på hinanden: 'Jeg synes, at funktionsopdeling er den bedste løsning. Man vil godt fornemme, at der er liv i parken, men man vil ikke være i direkte kontakt med f.eks. bænkhangere eller hænge ud med dem. De sidder og fuldemandsvrøvler, og det gider jeg slet ikke deltage i. Vi skal have den type kontakt, som vi har lyst til og med dem, som vi har noget tilfælles med'.

KAN DESIGN ÆNDRE FOLKS ADFÆRD?

Rødegårdsparken rejser også en diskussion om en af grundantagelserne i projektet: Kan design overhovedet ændre folks adfærd? Ifølge Christian Kahr Andersen er det tvivlsomt, men design kan tit være en god anledning til at tale om tingene: 'Man skal passe på med at lave projekter, hvor design og indretning alene skal ændre brugen af steder og folks adfærd.

Dialog og proces inden formgivning og møder, der skaber kendskab og forståelse mellem de forskellige brugergrupper, er meget vigtige. Og så er det vigtigt at forankre livet og brugen af nye parker og pladser. F.eks. ved at lave aftaler med daginstitutioner og skoler om, at de skal bruge en legeplads eller en boldbane'. Men selv hvis designet i sig selv ikke kan løse konflikterne, kan det have betydning i forhold til opfattelsen af et sted. Som Thorkild Lauesen siger: 'Man kan bruge de fysiske løft til at skabe større stolthed. Ved at gøre kvarteret mere grønt, lyst og luftigt. Det betyder noget for områdets ry og beboernes opfattelse af det'.

DIALOG OG INFORMATION ER ESSENTIELT

Erfaringen fra Rødegårdsparken understreger vigtigheden af fra starten at kommunikere, at områdefornyelse er for alle brugere også de udsatte, så der ikke skabes forventninger hos andre brugere om, at de udsatte forsvinder. Når de forskellige parter bliver sat om samme bord, opstår forståelse og accept. En generel problematik er dog, at byfornyelse og områdeløft tager afsæt i beboere og ikke brugere af et sted. I Rødegårdsparken har man ganske vist inddraget bænkefolket, men de grupper af unge andengenerationsindvandrere, som efter sigende hænger ud og laver hærværk i parken om aftenen, er der ikke blevet taget hånd om.

Og så understreger brugernes udsagn vigtigheden af at kommunikere og skabe personlig kontakt til de udsatte. Der opstår hurtigt mytedannelser blandt brugerne, hvis ikke de informeres, f.eks. om det aflåste toilet eller hvorfor bænkene er blevet flyttet. Gå derned og fortæl dem hvorfor.

ENGHAVE PLADS

VESTERBRO KØBENHAVN

Før den blev lavet om i 1995 var Enghave Plads en mindre plads med en meget hård stemning. I dag er den en af de mere velfungerende i København for både udsatte og andre brugere. Borgerne tog initiativet, og de udsatte deltog i deres workshops.

Resultatet blev en plads, der med graduerede zoner og rumlige valgmuligheder tilbyder ophold og aktivitet for mange forskellige grupper samtidigt. Men området omkring pladsen spiller også ind: Mange forskellige mennesker strømmer forbi og igennem pladsen, og så har Vesterbro en særlig 'ånd' og tradition for tolerance og solidaritet. Derfor kan øldrikkerne opholde sig på pladsen i fredelig sameksistens med alle de andre brugere.

De udsattes by

Der er mange sociale tilbud og steder for udsatte på Vesterbro, men det mest populære tilholdssted for øldrikkere er Enghave Plads. De faste brugere sidder her mange timer dagligt og kender hinanden fra gamle dage.

VELKOMMEN TIL ENGHAVE PLADS

'Dette er hjertet af Vesterbro', siger en af øldrikkere. Han sidder sammen med cirka 30 andre omkring springvandet på Enghave Plads en kølig eftermiddag i maj. Nogle er i håndværktøj, andre i pænt, normalt tøj, og en større gruppe ligner af en eller anden grund mere tydeligt alkoholikere. Her er hyggeligt og lidt slidt med tags på pissoiret og på de perforerede rumadskillere, der afskærmer pladsen mod Istedgades mylder. Under det store kastanjetræ sidder en gruppe grønlandere, og i træet hænger en gynge, opsat af en kunstner.

Det føles trygt at sidde med sin avis på samme bænk som øldrikkere. Man kan kigge på springvandet, og bænken er lang nok til, at man godt kan holde lidt afstand. To ældre damer slår sig også ned på en af bænkene og ser ud til at føle sig hjemme. Øldrikkere snakker højlydt, men råber ikke, og det er nemt at komme i en snak med dem.

'Om sommeren sker der endnu mere her, så er der gang i den', fortæller en, som har et stort stereoanlæg med på sin ladcykel. 'Ja altså, sommeren for os er jo, når der ikke er sne. Men når solen rigtigt skinner, så kommer der også alle mulige andre udefra'.

I løbet af sommeren 2010 blev Enghave Plads gravet op i forbindelse med etablering af Metrocityringen. Belægning og inventar på pladsen er blevet fjernet, og pladsens karakteristiske kastanjetræ vil blive fældet. Pladsen forventes reetableret i 2018. Kunstner Kenneth A. Balfelt har i samarbejde med Vesterbro Lokaludvalg taget initiativ til at genhuse øldrikkere et nyt sted, mens metrobyggeriet står på.

Se mere om projektet bagerst i rapporten.

HVOR ER VI?

Vesterbro har gennemgået en stor forandring igennem de seneste 20-30 år. Fra et råt arbejderkvarter med Hovedbanegården, Københavns red light district, narkomaner og indvandrere til gennem en storstilet byfornyelse at blive Københavns nok mest eftertragtede og boligmæssigt dyreste bydel. Gennem 1990erne skød cafeer og designerbutikker op, og spillestedet Vega åbnede. Hvor Halmtorvet er blevet omdannet til en plads i moderne metropolstil, forbliver Istedgade i høj grad mere lokalt præget. Det er de lokale kunstnere, innovatorer og designere, som åbner butikker, cafeer og nichevirksomheder og sætter deres præg på bydelen.

Vesterbro har stort set ligeså mange mennesker med anden etnisk baggrund end dansk som Nørrebro, men alligevel er der ikke meget snak om integrationsproblemer.

'Vi spørger også os selv her på Vesterbro, hvorfor det går så godt', fortæller Erling Hagemann fra Vesterbro Kulturhus. 'Det har været det mest fattige kvarter i København. Det er noget med det fællesskab og den kultur, der skabte sloganet 'Istedgade overgiver sig aldrig'. Parolen 'Rom og Paris kan I ta', men Stalingrad og Istedgade overgiver sig aldrig' stammer fra Danmarks Kommunistiske Partis løbesedler fra 2. verdenskrig men bruges stadig, når bydelens beboere går på barrikaderne. Den angiver en tone, som i dag italesættes som 'Vesterbro-ånden'.

HVORDAN GIK DET TIL?

EN HÅRD PLADS

Enghave Plads fik sin nuværende form i 1995. Tidligere lå pladsen øde hen, men der holdt nogle grupper til, som blev mere og mere hårde. Nogle få var meget toneangivende, røg ind og ud af fængsler og var meget højrøstede. Mange af beboerne i området var enige om, at det var uholdbart. Derfor etablerede de en græsrodsbeboergruppe, og hver gang, der var problemer, ringede de til kommunen og sagde, at noget måtte gøres. De havde selv en plan for pladsen, den havde Marijke Zwaan, økologisk landskabsdesigner, lavet i 1987. Hun inddrogede en masse forskellige aktører: Menighedsråd, beboerforeninger, skole, handelsdrivende og beboere. Ideen var, at der skulle være plads til flere end øldrikkerne på pladsen, så de ikke ville være så dominerende.

Kommunen endte med at gå med på ideen, men alligevel var det først efter fem borgmesterskift, at den nye plads kunne åbne i 1995. 'Politikerne skulle tage ideen til sig og blive enige om at sætte penge af. Og så skulle kommunens arkitekter tegne deres oplæg, opnå enighed med beboergruppen og indføre ændringer. Hvis vi ikke havde holdt bolden i luften under de stadig skiftende politiske konstellationer, var det sikkert ikke blevet til noget', fortæller Marijke Zwaan.

WORKSHOPS MED GUTTERNE

I processen lavede borgergruppen workshops på pladsen med gutterne. Sådan kaldte de øldrikkerne, selvom der også var kvinder. Øldrikkerne var dog ikke med til de officielle møder med kommunen. 'Det var ikke via den type workshops eller borgerinddragelsesmøder, som man bruger i dag, det var mere ad hoc', fortæller Marijke Zwaan, der stod for processen. Til workshops'ene var øldrikkerne ofte fulde, råbte højt og det hele var rigtig 'vesterbrok', fortæller Marijke Zwaan: 'Men i processen opdagede vi, at det var skide gode folk, når de ikke var fulde. De havde mange interesser og flere var godt uddannede'. Øldrikkerne var ikke indtænkt til at være et bestemt sted, men de holdt i forvejen til på midten af pladsen, så det var naturligt, at de fortsat skulle være der. Efter åbningen af pladsen kom der ikke mange mennesker lige med det samme, det voksede frem stille og roligt efterfølgende.

Processen var dog ikke helt uden konflikter, for da den renoverede plads var færdig, følte øldrikkerne, at man ville af med dem. De var meget vrede på bl.a. Marijke Zwaan, for det var ikke

længere de samme, som havde været med fra starten til workshops'ene. Senere blev de dog inviteret til et informationsmøde, og på den måde fandt de ud af, at de var tænkt ind i renoveringen, og at deres forgængere havde været med i processen, fortæller Marijke Zwaan: 'Så mødte de faktisk tre mand høj op hos mig privat og gav en undskyldning'.

MODSTAND MOD METROEN

Enghave Plads er i løbet af sommeren 2010 blevet gravet op, fordi der i forbindelse med etableringen af Metrocityringen skal bygges en station på pladsen. Det har givet anledning til en del modstand fra lokale, som sætter pris på Enghave Plads. Som Lise, en bruger af pladsen, skriver i en kommentar på hjemmesiden AOK (Alt om København): 'Hvor vil jeg nødtigt undvære denne fantastisk hyggelige, autentiske og varme plet på Vesterbro. Der er altid plads til én mere, og der er mere end rigeligt med godt humør og søde mennesker på dette sted. Jeg elsker det gamle, store, grønne, venlige træ og jeg nyder gerne en øl, en kop kaffe eller bare en stille stund i solen på Enghave Plads. At ville ødelægge denne oase af hygge, i et brokvarter, der ikke har alt for mange grønne områder at bryste sig af, ville være en skam'.

Der er blevet oprettet underskiftsindsamlinger (www.enghaveplads.underskrifter.dk) og modstandssider på nettet (www.bevarenghaveplads.dk), og en gruppe borgere på Vesterbro er så utilfredse med Københavns Borgerrepræsentati-

ons beslutning om at placere Vesterbros metrostation på Enghave Plads i stedet for på Tove Ditlevsens Plads, at de er i gang med at mobilisere kvarteret til at protestere over beslutningen. Hvor skal øldrikkerne nu være?

På et møde i juni 2010 imellem lokaludvalget og Metroselskabet gav borgerne udtryk for, at det for dem var magtpåliggende, at der fortsat var plads til alle borgere. Som det hed i referatet: 'Ud over at Enghave Plads skal kunne fortsætte med at være et opholdssted for både øldrikkere, cafe latte segmentet, festivaler og demonstrationer, mente de fremmødte borgere, at det er vigtigt, at pladsen også bliver grøn, og at både belægning og materialer i øvrigt bliver organiske og refererer til pladsens historie. Ikke noget med store fliser af granit, kanter af stål eller caféer, der fylder pladsen ud. Enghave Plads skal ikke være en Halmtorvet 2, men en plads, der er hyggelig og fortsat er et samlingssted for Vesterbros beboere, en udvidet forhav og en plads, hvor du kan være både hvis du har penge eller ikke har en krone på lommen'.

Lokalrådet og Københavns Teknik og Miljøforvaltning arbejder nu på, hvad man skal gøre med øldrikkerne, når pladsen bliver aflukket i fem-seks år på grund af metrobyggeriet. Begge er meget opsatte på at give rum til de udsatte. 'Vi taler i Vesterbro Lokaludvalg om at lave Haderslevgade op imod Tove Ditlevs Plads om med kunstnerudsmykning til en opholdsgade med aktiviteter, hvor også øldrikkerne kan sidde', fortæller Erling Hagemann fra udvalget og Vesterbro Kulturhus.

HVORDAN FUNGERER DET?

NOGET FOR ALLE

'Jeg tror, det fungerer godt her, fordi der er så mange tilbud. Der er bænke, der er en café på pladsen, en legeplads lige derovre, der er ligesom noget for alle. Og så hjælper det jo også, at der er lidt grønt. Og så kan man jo sidde her, som vi gør, lidt afskærmet bag hække og for sig selv, hvis det er, at man gerne vil være i fred', siger en mor på cirka 35 år med sin lille datter.

Pladsen består i øst-enden mod Hovedbanegården af en åben plads, et stort, fredet Kastanie-træ (som dog bliver fældet i forbindelse med Metro-byggeriet), et pissoir, og et indrammet springvand omgivet af bænke, der oftest benyttes af øldrikkere. Dertil kommer en ny åben plads som bl.a. har udeservering fra Café Darling og et sanseagtigt areal med store sten og lidt vandløb, et boldbur og en skaterbane. Bag ved

dette mod Enghavevej er der små beboerhaver og en nyere integreret børneinstitution. Pladsen rummer faciliteter til forskellige typer brug og fremstår grøn med hække, rækker af træer og blomsterbede. Hækkene virker hensigtsmæssigt anlagt, så de skaber balance mellem tryghed og transparens, og selvom pladsen er en smule slidt, fremtræder den meget varieret.

Mange forskellige brugergrupper benytter pladsen: Der er skatere og skiftende grupper af basket- og foldboldspillere. Beboere med grønne fingre hygger sig godt gemt, og børnene leger på stenene over det stille vandløb. Samtidig er der en del cykler og gående, der passerer over pladsen. Hvis man sammenligner med Rødegårdsparken, ligger øldrikkernes sted lidt længere væk fra beboelse, og der er også andre veje at benytte end over pladsen, hvis man skal forbi. Alle andre kan altså selv bestemme, hvor tæt de gerne vil være på øldrikkernes.

ØLDRIKKERNE: 'VI DELES OM TINGENE'

Øldrikkerne kommer fra lokalområdet, men en del er nu flyttet til Nørrebro, Vanløse og Sydhavnen. De kommer stadig på 'Pladsen', som de kalder den, og er kommet der i op til 20 år. En beskriver, hvordan han blev introduceret til stedet på grund af for stort hashforbrug: 'En ven trak mig med herved for at få mig hen til noget hjælp et sted i nærheden'. De drikker alkohol, og flere ryger også hash. Enkelte er på metadon. Der er stor forskel på deres druk, beskriver en: Nogle af de yngre er ædru i perioder, imens nogle drikker stærk øl konstant, og de hjemløse drikker endnu mere. Nogle tager også piller. De giver gerne en sofa eller seng til hjemløse, for ingen behøver sove på gaden. Men så må de blive, til værten vil hjem.

De deler deres øl og har nærmest fællesøkonomi, siger de. Er der nogle, der mangler penge, kan de ofte få tomme flasker. Alle har pengeproblemer. De går til hinandens begravelser, og sætter sedler op om det. Torsdag går de på Café Mexico rundt om hjørnet, fordi der er dobbelt op, det vil sige to øl til ens pris. Omkring de første par dage på måneden kommer de også på Hytten og Café Øresund og nogle gange på Café 33, hvor de har storskærm. Om vinteren er de i hinandens lejligheder og på værtshuse. Om sommeren sidder de ofte på pladsen til klokken 2.00 om natten og nyder roen omkring springvandet.

BYVANDRING PÅ DE HJEMLØSES VESTERBRO

Frederik kommer fra Grønland og har i en årrække levet som hjemløs på Vesterbro. Han viste os bydelens bagsider og fattigdomslokaliteter som guide på byvandringen Poverty Walks, der er etableret af Projekt Udenfor i forbindelse med det europæiske fattigdomsår 2010.

Ideen er at undervise og træne motive-rede hjemløse til at fungere som engagerede byvandringssguider, der inviterer medborgere og turister på vandringer i de hjemløses univers. Poverty Walks arrangerer også byvandringer i Nordvest, på Indre Nørrebro, Christianshavn og Amager.

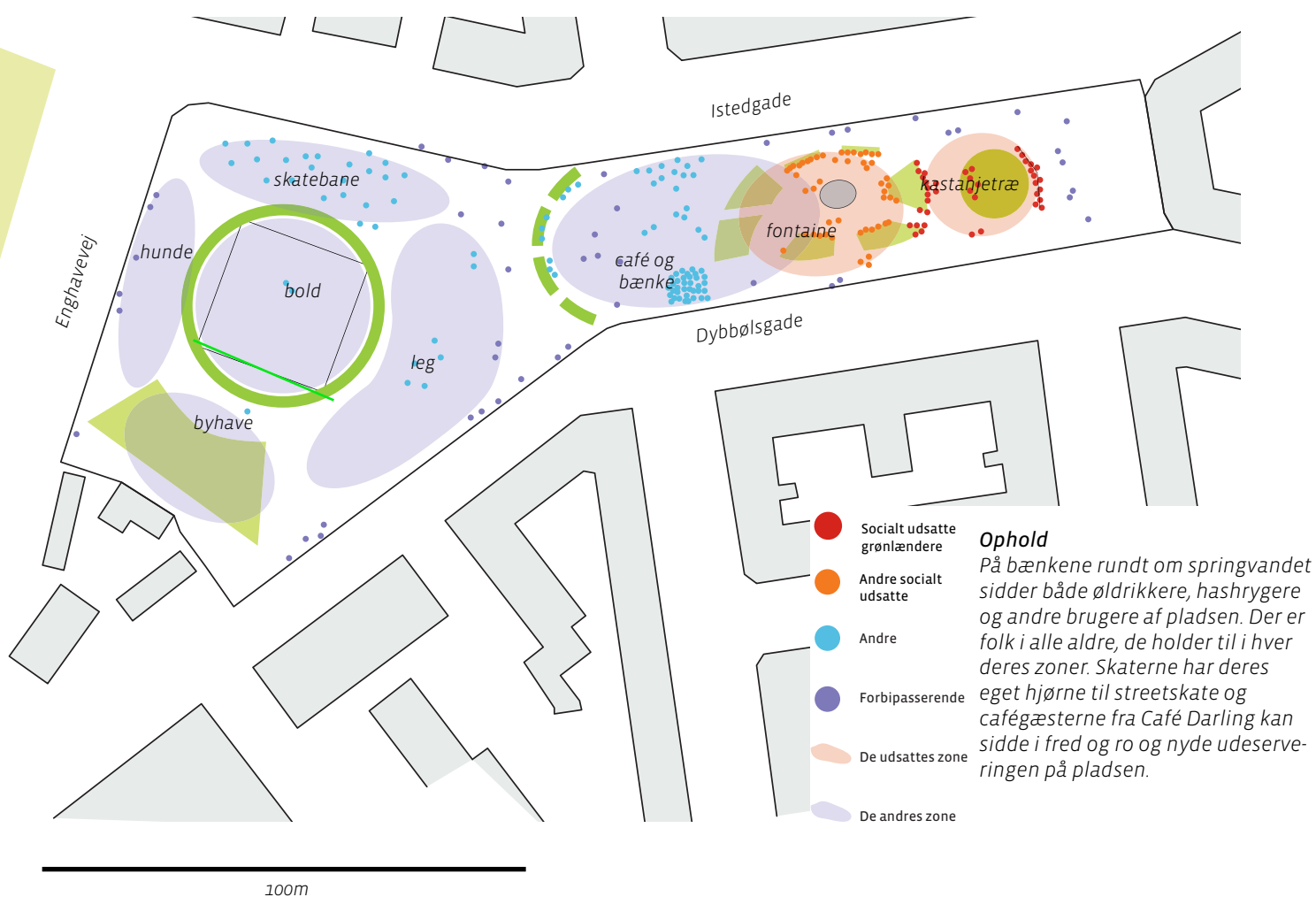
HVER SINE TERRITORIER

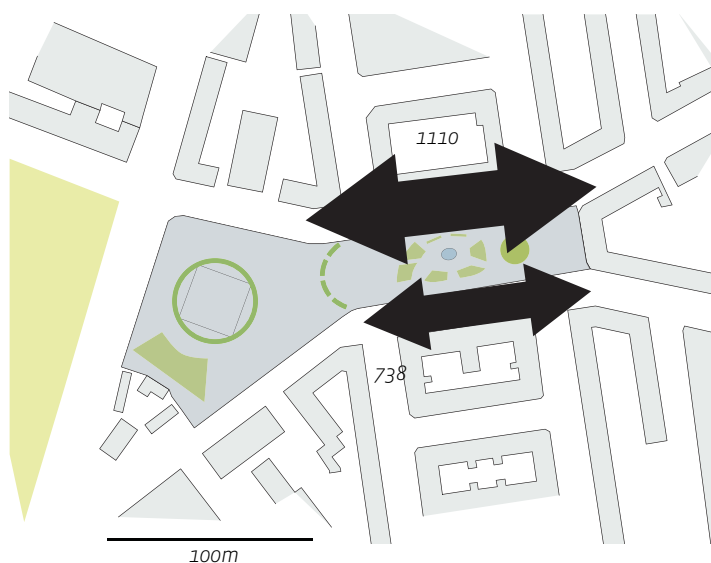
Der kommer også børnefamilier med ladvogn, pæne ældre damer, unge der fester og folk på vej hjem fra arbejde. Ifølge øldrikkere er alle velkomne, og de inviterer gerne andre ind i kredsen. En fortæller, at han godt ved, hvem der er tosser og 'udenfor pædagogisk rækkevidde'. Og at de fik smidt romaerne væk, fordi de forklædte sig som flaskesamlere, men pludselig var folks tasker væk.

De, der ikke er velkomne, er de 'totalt sindsyge', nogle der drikker sig alt for fulde og bliver for grænsesøgende. En fortæller om grønlanderne, at de kan være meget forstyrrende på pladsen: 'De kan jo ikke tåle at drikke, og når de bliver fulde, er de meget larmende. Hvis de bliver for fulde eller irriterende smider vi dem ud af cirklen eller gradvist længere væk, hvis

det fortsætter'. Der sad en enkelt grønlander i den interviewede flok, men ellers sad grønlanderne en smule afsides de andre. Der er en vis opdeling i mellem brugerne, hvor grønlanderne primært holder til under træet. En fortæller, at der er slåskampe, men ikke internt, 'for så skiller vi dem ad og løser det'. Udgangspunktet er, at alle er velkomne uanset hudfarve, det vigtigste er, at du opfører dig ordentligt. Stofbrugere kan de dog godt være nervøse for på grund af deres utilregnelighed.

Gruppen omkring springvandet har deres egne hashsælgere, mens det er indvandrerne, der sælger i Enghave Park. Disse to grupper har lavet en 'territoriaaftale' indbyrdes, og derfor kan øldrikkere ikke rykke over i Enghave Parken i forbindelse med metrobyggeriet, fordi de ikke kan få deres hashsælgere med.

Flow af gående
og cyklister:
Antal personer
på 1 time

Flow

Der er en høj grad af flow på og omkring Enghave Plads. Udover at pladsen har mange mere eller mindre faste gæster, så er der også et meget højt antal mennesker, der bare passerer forbi. Det gør de i høj grad via Istedgade og Dybbølsgade, men der er også mange der går igennem pladsen for at suge stemningen til sig.

NABOERNE: 'DE GØR OS ALDRIG NOGET'

Et venindepar med anden etnisk baggrund fortæller, at de bor lige i nærheden og tit kommer forbi: 'Lige nu venter vi egentlig bare på en kammerat. Her er mange, der drikker, men de gør os jo aldrig noget. På denne her plads smiler alle til hinanden, selvom de ikke kender hinanden. Jeg tror, det har noget med mentaliteten at gøre, det er Vesterbro, ikke? Men vi sidder ikke derovre, der lugter jo af øl!'

Øldrikkerne kender flere af dem rundt omkring og får f.eks. mad til deres hunde fra pølsevognen og Darling Café. Tandlægen, den nye bar (navnløs p.t.), Darling Café og Erik Clausen kommer fra tid til anden med et par kasser øl. Café Darling udtrykker stor tilfredshed med deres forhold til øldrikkerne, som har reddet deres udendørs-møbler fra at blive stjålet af fulde bygæster. Kvinderne kan låne wc'et på cafeen. De får vennepriser i kiosken og kan købe på klods i shawarmabaren. Erling Hagemann fra Vesterbro Kulturhus siger: 'Vi har aldrig hørt om problemer på pladsen hverken i SSP eller andre sammenhænge. Heller ikke som et sted børnene er bange for at være. Vi har undersøgt det i forbindelse med en analyse af trygheden for børn på Vesterbro'.

FESTLIGE FÆLLES OPLEVELSER

En håndværker, der er gæst på Café Darling siger, at det går supergodt med at have en café på Enghave Plads: 'Vi respekterer alle sammen hinanden og kan være her alle sammen. Man oplever jo næsten også kun gode ting. Altså, forleden var der et slagsmål omkring pizzeriaet og Darling-cafeen, men det sker jo kun to-tre gange om året. Jeg tror, det har noget at gøre med, at det her er Vesterbro, og at vi har haft mange kulturelle aktiviteter, f.eks. er der det der Distortion i weekenden, og så er vi jo nødt til at få det til fungere med hinanden'.

Ud over musikfestivalen Distortion har Kulturhuset lavet en del arrangementer og fester på Enghave Plads, ligesom der er startet demonstrationer herfra f.eks. for Ungdomshuset. Erling Hagemann fra Kulturhuset fortæller: 'Bajerdrikkerne har sat sig på centrum af pladsen. Men der har aldrig været sammenstød med dem, når andre skal bruge pladsen'. Øldrikkerne selv synes, at det er hyggeligt: 'Det er ligesom at have gæster', fortæller en. 'Vi står interesseret og betragter det hele og tager måske del i det.' Der er ligeledes mange, der går forbi pladsen i forbindelse med en bytur, og flere, vi har talt med, har talt med øldrikkerne netop ved en sådan lejlighed.

Boldbane vest for pladsen

HVAD KAN MAN LÆRE?

EN LOKALT FUNDERET PROCES

Selv om processen var lang fra behovet for en ændring af en utilfredsstillende plads til etableringen af den nye, synes Marijke Zwaan, at der var en simpel og gennemskuelig planlægningsproces, hvor der ikke var langt fra diskussion til handling: 'Vi talte direkte med de ansatte i kommunen, der kunne tage beslutningerne'. Dette lokale ejerskab og engagement på Enghave Plads er en gave og en helt særlig forudsætning for, at lokale ildsjæle vedbliver med at se pladsen som noget, de tager ansvar for.

Erfaringerne fra Enghave Plads peger altså på vigtigheden af, at man i kommunen skaber mulighed for, at et lokalt initiativ bliver hørt og inddraget. Det handler om at inddrage alle parter og være specielt opmærksom på at få grupper, der har eller kan tænkes at have konflikter, sat sammen. Man skal i den forbindelse være bevidst om, at det tit er de grupper, der er mindst ressourcestærke og sværest at nå gennem inddragelsesprocesser, der oftest ender i konflikt. Styrken ved Enghave Plads-processen var, at de fik hjælp til at deltage på deres præmisser: Der hvor de var, når de var der, og med deres anderledeshed som en accepteret forudsætning.

HENSYNTAGENDE ØLDRIKKERE

Festlige arrangementer har været en faktor for, at lokalområdet har taget ejerskab til pladsen. Dertil er det lykkedes Vesterbro at skabe en speciel 'ånd' for fællesskab og tolerance. Men også pladsens placering med veje og hække, der afskærmer for både lyd og syn, hjælper til, at naboer ikke føler sig forstyrret i nævneværdig grad.

Der er ikke fra kommunal side gjort noget for, at øldrikkere holder stedet rent og lydniveauet fornuftigt. At det bliver gjort, hænger nok mere sammen med følelsen af accept i lokalområdet og den deraf følgende ansvarsfølelse. Gruppen af øldrikkere beskriver, at de har en vis selvtjits: De sætter selv en standard for opførslen og smider folk væk, der er for fulde eller støjende. De vil også gerne være inkluderende og tillade andre at blive en del af flokken, dog er gruppen af grønlandere henvist til at være under kastanietræet, det vil sige ikke en del af 'indercirklen'.

DESIGN MED VALGMULIGHEDER

Pladsens rumlige disponering er god, fordi den giver plads til mange forskellige typer brug og ophold. Samtidig har pladsens beliggenhed i et urbant rum med stor gennemstrømning og mange mennesker og funktioner også betydning. De udsatte fylder ikke så meget, og det er muligt at undgå både at se dem og blive set af dem, når man går forbi eller opholder sig på pladsen.

Æstetikken på pladsen er mangfoldig med en vis grad af folkelighed, det vil sige ikke for pæn og friseret til en øvre middelklasse, som mange nye pladser bærer tydeligt præg af. Der er noget klassisk over bænke, højbede, hække, træer og springvandet på Enghave Plads.

Springvandet har en helt særlig rolle, som i høj grad befordrer, at alle mulige mennesker kommer og sætter sig i cirklen af bænke, hvor også øldrikkerne er. Det giver et andet visuelt og auditivt fokus end højroestet fuldmandssnak. Man har mulighed for at kigge og høre på noget andet: Et naturelement af nærmest arketypisk forførende karakter.

ET TRYGT STED FOR UDSATTE

Enghave Plads lader til at være et af de steder, hvor mange udsatte føler sig trygge, og politiet har heller ikke pladsen som en del af sine patruljeringssteder på Vesterbro. Organisationerne taler de udsattes sag f.eks. i forbindelse med metrobyggeriet, og beboere og handlende føler de udsatte hører til. Nogle tilkendegiver det direkte ved at komme og tale med dem, give dem kredit, rester til hundene eller øl til folkene.

Denne tryghed viser sig også i, at de udsatte har overskud og tillid til at tale med alle, der ønsker at snakke med dem. Det er tydeligt, at de er åbne overfor samtaler, og at vi andre blander os med dem. Det forhold skyldes også, at de er øldrikkere og ikke travle stofbrugere.

Deres umiddelbare behov for toilet er opfyldt, da der er et pissoir. Siden det offentlige toilet blev lukket, har kvinder fået lov at bruge Café Darlings toilet. Der er bænke, skraldespande og afskærmning, men ikke mere end at folk omkring kan holde et vist opsyn med aktiviteterne. Designet giver dem ligeledes mulighed for lige dele privatliv og mulighed for at følge med i det urbane liv.

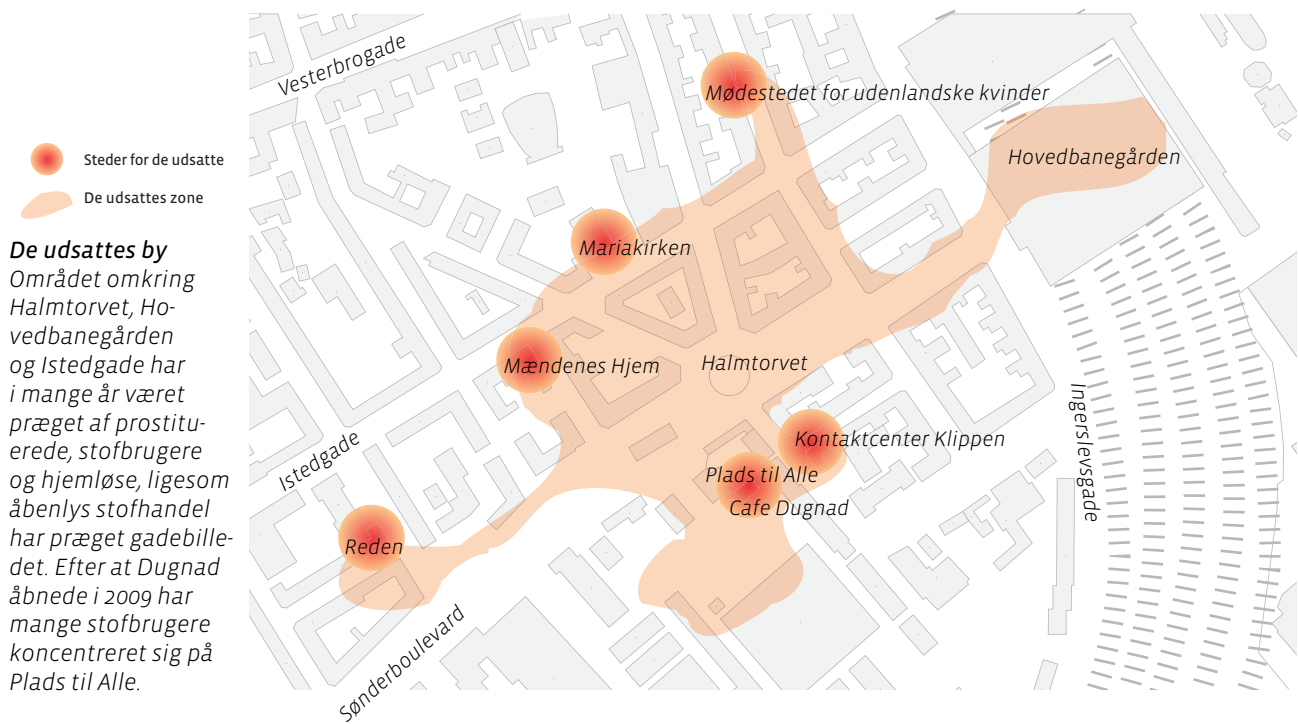
Kanten af springvandet

PLADS TIL ALLE

VESTERBRO KØBENHAVN

Plads til Alle bliver den kaldt, men i dag adskiller et hegn tværs gennem pladsen cafégæster fra stofbrugere. Visionen var ellers et fælles byrum, hvor stofbrugere blev mødt med værdighed og kunne færdes side om side med andre borgere. Plads til Alle fortæller historien om et visionært græsrodsinitiativ og en banebrydende dialogproces, men rejser også helt principielle spørgsmål om grænser for sameksistens og hvorvidt der kan findes lokale løsninger på nationale problemer.

VELKOMMEN TIL PLADS TIL ALLE

En solrig onsdag eftermiddag er der stille og fredeligt på PH Cafeens del af pladsen. Et ældre par sidder ved et af bordene i gården og snakker sagte, mens en spraymaler er i gang med at male den midlertidige væg, som deler Plads til Alle i to zoner. 'Hva mæ kulturen?' skriver han med pink maling på den hvide væg bag blomsterkummerne. På den anden side af hegnet er pladsen trang og stemningen hektisk. Folk strømmer ind og ud af Café Dugnad. Nogle står bag afskærmningen i hjørnet og fixer, andre ligger og sover eller stener på træportalerne, mens andre sidder om bordene og snakker, spiser og drikker kaffe. Nogle er tydeligt skæve og vandrer hvileløst, foroverbøjet omkring i cirkler eller råber højt af de andre og fægter med armene.

Der bliver talt mange forskellige sprog, og folk har alle hudfarver, nogle ser glade og friske ud, mens andre er meget hærgede og sørgelige at se på. Som ikke-stofbruger skiller man sig ud på pladsen, og ens tilstedeværelse bliver hurtigt bemærket. Nogle smiler og hilser, andre henvender sig og spørger, hvad man laver, tilbyder stoffer eller går ud fra, at man arbejder der. Mellem brostenene på jorden ligger ølkapsler, cigaretskodder og papirstykker. Der lugter af Roskilde Festival – en blanding af øl, hash, tis, lort, mad og kaffe.

HVOR ER VI?

Plads til Alle ligger i den Brune Kødbby ved Halmtorvet på Indre Vesterbro i København. Kvartret, der ligger i nærheden af Hovedbanegården, har traditionelt været hjemsted for prostitution, stofhandel og storbyens udsatte eksistenser. Vesterbro har dog de seneste årtier gennemgået byfornyelse og gentrificering, hvor cafeer og designerbutikker er åbnet, og unge, ressourcerstærke beboere er flyttet ind med stigende boligpriser til følge.

I den forbindelse er blandt andet Halmtorvet blevet forskønnet og Kødbbyen omdannet til kulturcenter med cafeer, gallerier, Husets Teater og Øksnehallen med modeshows, messer og udstillinger. Som det hedder på hjemmesiden AOK (Alt om København): 'Det er gået fra at have været et skummelt og beskidt område befolket af prostituerede og narkomaner til at være et af byens smarteste områder med et væld af nyåbnede, moderne cafeer og restauranter'.

HVORDAN GIK DET TIL?

VÆRDIGHED FOR STOFBRUGERE

På Vesterbro har stofbrugere længe været henvist til Maria Kirkeplads samt gadehjørner, opgange og baggårde i området. Café Dugnad åbnede den 25. december 2008 som et græsrodsinitiativ med det mål at skabe et fristed for stofbrugere og et alternativ til gaden. Sideløbende udvikledes Plads til Alle i et samarbejde mellem Husets Teater, PH Caféen, beboerforeninger, politi, Rystensteen Gymnasium, DGI Byen/Øksnehallen og Sundhedsrummet. Café Dugnad var projektledere i samarbejde med Witraz Arkitekter og kunstner Kenneth A. Balfelt. Der blev blandt andet designet fire portaler i egetræsplanker og fire kvarte portaler i L-form, som er delvist mobile og har været opstillet i forskellige formationer. Ideen med portalerne kommer både fra spilverdenen, hvor man kan gå igennem og få nye egenskaber, og er samtidig en nyfortolkning af den gamle Vesterbro port.

Pladsen havde i lang tid inden fungeret som gratis parkeringsplads, men blev på initiativ fra Dugnad omdannet til plads med opholdsmuligheder med finansiering fra socialforvaltningen i Københavns Kommune. Før dette var der en lang proces og en del polemik omkring placeringen af det nye værested, Café Dugnad, og Sundhedsrum for stofbrugere. Rasmus Sanchez Hansen er specialkonsulent i Københavns Ejendomme, som står for udlejning af lokalerne i Kødbyen. Han understreger, at overvejelserne om Dugnads placering hos Københavns Ejendomme handlede om, hvor der kunne skaffes billige og ledige lokaler, og ikke hvordan de kunne fungere med de omkringliggende funktioner eller deles om pladsen: 'Dugnad har af egen drift søgt midler til at etablere aktiviteter på pladsen, men de har formelt ingen brugsret. Det er bygningen de lejer af os, ikke pladsen'.

Sommer 2009 - før hegnet blev opsat

STOFBRUG SKAL IKKE SKJULES

Dugnads idé med Plads til Alle har dog fra start været, hvilket også ligger i navnet, at skabe en plads for flere forskellige brugergrupper, heriblandt stofbrugere. Udgangspunktet var Dugnads værdi om værdighed til stofbrugere og at gøre dem til ligeværdige brugere af det offentlige rum. Ole Kristensen, der er psykolog og faglig leder på Dugnad, forklarer, at det handler om integration og dialog: 'Der er nogle udstødsesmekanismer i vores måde at håndtere stofbrugere, som fastholder dem i deres identitet som stofbrugere. Skal man ændre det, så handler det om dialog og fortynding. I gamle dage isolerede man fysisk og psykisk handicappede i en kæmpeinstitution, som så blev kaldt Svaneparken. Så håbede man, at de forandrede sig til en smuk svane. Men det bliver man jo ikke integreret af. Integration er, at man kan være stofbruger offentligt, at det ikke er noget, der skal skjules, men at stofbrugere kan omgås 'normale' mennesker og indgå i det almindelige fællesskab'.

DRUKNET I EGEN SUCCES

Den første vinter efter Dugnads åbning fungerede samspillet mellem pladsens forskellige brugergrupper fint. Men i løbet af foråret og især sommeren 2009 blev tilstrømningen til Dugnad så stor, at cafeen så at sige er druknet i sin egen succes. Med cafeens kun 65 m² og to toiletter er pladsen trang for de godt 150 daglige brugere, og Plads til Alle bærer præg af den store belastning og konstante trafik af stofbrugere til og fra cafeen. Hele året er der stofbrugere, der står udendørs og indtager stoffer, handler og snakker. På pladsen har der været arrangeret mode-shows, koncerter og taler udover det normale caféliv i sommerhalvåret, og der har været fine momenter, hvor stofbrugere, cafégæster og passerende har summet harmonisk på pladsen. Men der har også været råb, optrin og direkte voldsudbrud fra stofbrugernes side, som har skræmt de andre brugergrupper.

Virkeligheden ændrer sig, mens man skriver om den – i særdeleshed på Plads til Alle. Denne beskrivelse er baseret på feltarbejde udført i april-juni 2010 og giver et øjebliksbillede af et sted i forandring.

I løbet af feltarbejdsperioden var pladsen først åben, så blev der opsat et trådhegn diagonalt igennem den, og siden blev hegnet dækket med plader på PH Cafeens side. Efter feltarbejdets afslutning blev Café Dugnad lukket i en lille måned i protest mod kommunens krav om skærpet tilsyn. Midt i juli genåbnede Café Dugnad efter en række tiltag, der skal begrænse stofhandel på cafeen og pladsen.

DUGNAD er et norsk begreb, der dækker over et fælles udført og som regel frivilligt arbejde, der har betydning for fællesskabet.

Eksempelvis at landsbyen samles for at rejse et fælles hus, at udføre nabohjælp, rydde en legeplads eller i fællesskab løfte en opgave. Alle bidrager med det, de kan. (Wikipedia)

KONSEKVENSER FOR NABOERNE

PH Cafeen har, efter egen udtalelse, lidt store tab og har fået aflyst arrangementer på grund af dette, ligesom de har ugentlige indbrud og tyverier, og personalet er blevet generet, når de har nægtet stofbrugere adgang til toiletterne. Stedet har også fået en stor del af stofsælget fra Maria Kirkeplads og har i stor udstrækning tiltrukket stofadfærd fra det øvrige Indre Vesterbro. Ifølge Carsten Andersen, som ejer PH Cafeen, er der også sket en ændring af klientellet, som gør det vanskeligere at være nabo: 'Det er gået fra at være Plads til Alle til at være Plads til Dugnads brugere. Det har at gøre med, at antallet af brugere eksploderede, men også at attituden forandredes. Der begyndte at komme andre typer brugere, som udviste en anden ejerfornemmelse. Når nogle af vores gæster satte sig udenfor, blev de chikaneret, og der blev råbt efter dem: 'I skal sgu ikke sidde og glo på os'. Der lå pludselig også flere sprøjter i gården, og vi har haft episoder, hvor nogle stiller sig op og tisser op ad vinduet, hvor der sidder nogle ved et cafébord lige på den anden side'.

Dugnad og PH Cafeen har løbende været i dialog for at finde løsninger, men er ikke kommet frem til noget, som har kunnet gøre PH Cafeens ejer tryk. Derfor har han bedt Københavns Ejendomme opdele pladsen. De opsatte i første omgang et midlertidigt trådhegn diagonalt gennem pladsen uden gennemgang, sådan at Dugnads hjørne adskilles fra PH Cafeen, og de har hver sin indgang. Efterfølgende er trådhegnet blevet dækket af hvide træplader på PH Cafeens side, sådan at der nu ikke er gennemsyn mellem de to dele af pladsen. Ifølge PH Cafeens medarbejdere gør hegnet desuden pladsen mindre attraktiv for pushere. Før kunne de placere spejdere ved begge udgange og hurtigt forsvinde ud ad den ene udgang, hvis politiet nærmede sig fra den anden.

Hjørnet foran Café Dugnad

DIN BETJENT

Politiet har to parallelle indsatser overfor stofmiljøet omkring Plads til Alle, Good Cop og Bad Cop. På den ene side støtter man op om Dugnad og Sundhedsrummet, som giver de svageste et sted, hvor de kan få mad og sundhedshjælp. På den anden side kører specialpatruljen jævnligt aktioner på pladsen og slår hårdt ned på det pushermiljø, som stedet også tiltrækker.

På Plads til Alle er det en ung betjent, Ane Nyrop, der skal tage hånd om den 'bløde' del af politiarbejdet. Initiativet kaldes 'Din betjent', og ideen er, at en fast betjent er tilknyttet området og besøger det jævnligt, så vidt muligt dagligt. Hun skal skabe tryghed og lære lokalmiljøet, borgerne og brugerne at kende. Ane Nyrop fortæller: 'Det handler om at gøre politiet mere synligt, men også om at give noget af kompetencen tilbage til borgerne og mobilisere dem. Man kan altid ringe til mig, hvis man nu synes, det er lidt for meget at ringe 112 eller 114. Så kan jeg være med til at afgøre, hvad der skal gøres ved sagen. Samtidig kommer jeg til at kende lokalmiljøet rigtig godt. Ved at jeg har min gang hernede og ved, hvad der foregår, kan jeg bedre hjælpe mine kolleger, som arbejder med narkobekæmpelse'.

Selvom politiet er bevidst om, at Dugnad fungerer som et uofficielt fixerum, bakker de op om stedet ud fra devisen, at det trods alt er bedre, at det foregår her end på de omkringliggende beboelsesgader. Derfor ser Ane Nyrop gennem fingre med, at der bliver fixet på Dugnad, men handlen med stoffer prøver hun at begrænse: 'Det skal være det værste sted at handle, men det bedste sted at gå hen, når du har handlet. Derfor slår jeg aldrig ned på folk, der fixer. Man klipper ikke håret af en skaldet. Men jeg går rundt og hvisker folk i ørerne, at der ikke skal være handel på stedet. Altså: 'Lad nu være, stedet lukker jo, hvis I bliver ved', siger jeg til dem'.

JUNKIER I BUR

Dugnads ledelse ser også begrænsning af stofhandlen som en hovedudfordring, og her er det tætte samarbejde med politiet essentielt. De er meget kedede af, at hegnet er blevet sat op og betragter det som et stort tilbageskridt i forhold til visionen om et fælles rum for Vesterbro. Som Dugnads leder, Michael Lodborg, udtrykker det: 'Det er så symbolsk, det er som om vi går ind i et bur med junkier – ligesom i zoo'. Dugnads eget forslag til at løse problemerne på længere sigt er at flytte til et større sted. Derfor har de udarbejdet et forslag til at flytte café, sundhedsrum og andre faciliteter for stofbrugere til Halmtorvet 17, hvor en større bygning står tom. Indtil videre prøver de at fastholde, at det er Vesterbros fælles sted ved at lave musikarrangementer og andre ting, der også henvender sig til andre end stofbrugere. Som en ironisk kommentar til hegnet, blev der opsat et lærred og fremvist filmen 'The Wall'. Som Ole Kristensen siger: 'Vores eneste svar er at mobilisere borgerne på Vesterbro. De skal ud og sige: Det vil vi ikke finde os i, vi vil have ordentlige forhold for vores stofbrugere'.

Trådhegnet før der kom plader på

HVORDAN FUNGERER DET?

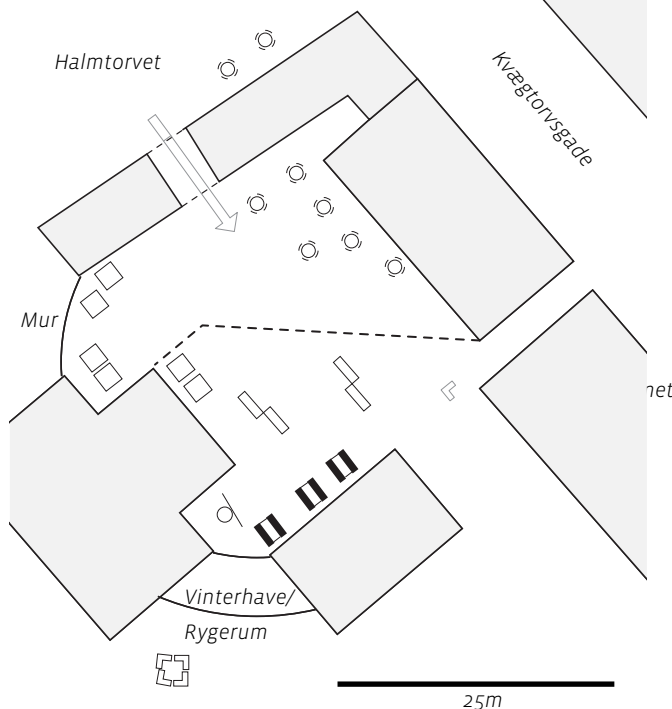
EN OPDELT PLADS

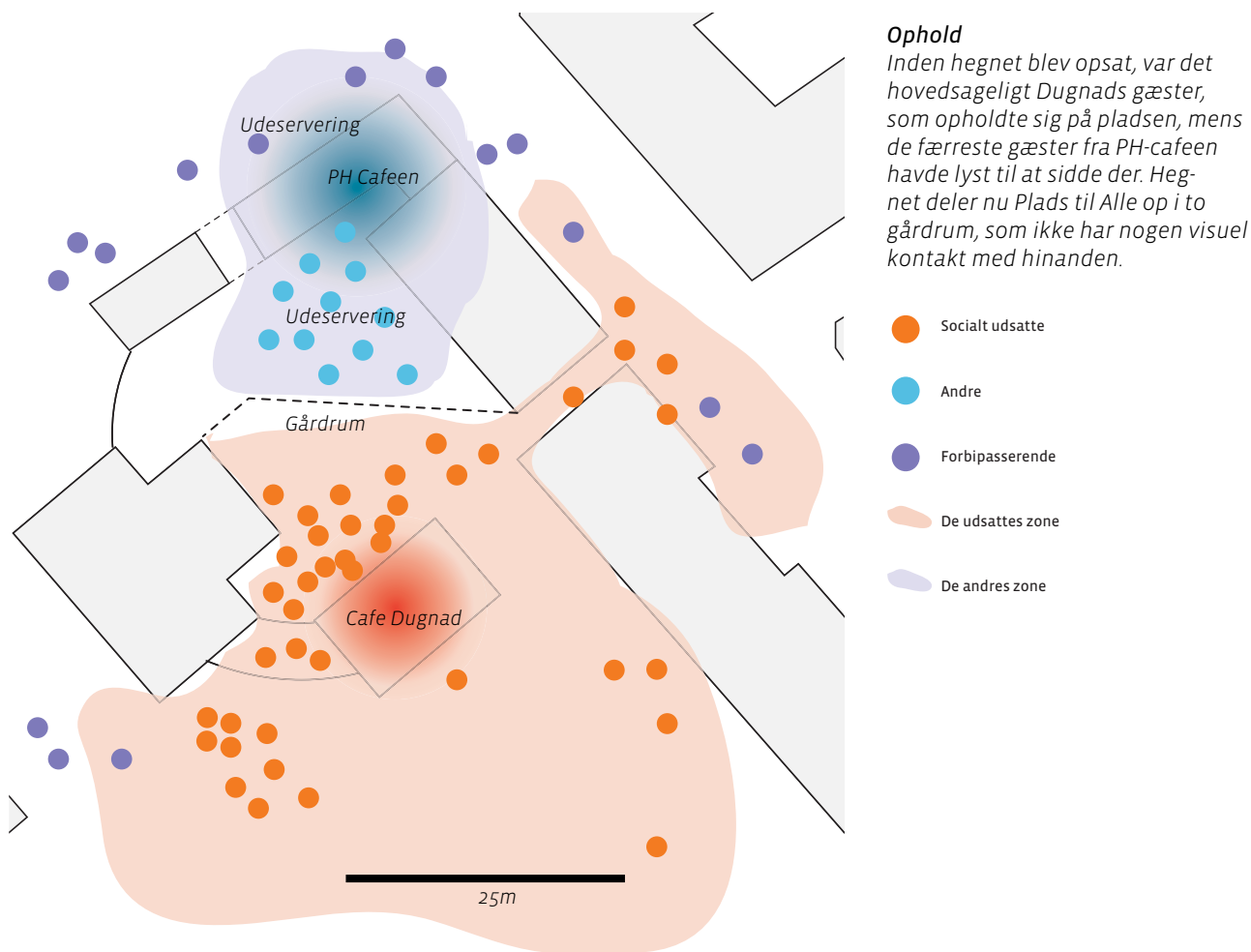
Pladsen er et kvadratisk gårdrum med to porte ud til henholdsvis Halmtorvet og Kvægtorvs-gade. Selvom hele Købbyens udearealer har status af offentligt rum, er der – grundet pladsens af-lukkede karakter – ikke mange, der bevæger sig ind på Plads til Alle, hvis de ikke skal på Dugnad eller PH Cafeen. Inden hegnet blev sat op, gik begge grupper gennem samme port, nu er de ad-skilt. Inden brugtes pladsen langt overvejende af Dugnads brugere, men efter at sommeren og hegnet er kommet, er også PH Cafeens borde og stole befolket af cafégæster. Der er en del flow gennem Dugnads del af pladsen, stofbrugerne går ud og ind, mange er der tilsyneladende kun kort tid – formentlig for at fixe og handle – mens andre hænger ud på pladsen.

I hjørnet af Dugnads del af pladsen gør en hjemmebygget skærm af plakatskilte, et par kanyle-spande, et pissoir og en skakt i fliserne det ud for et ad hoc-fixerum. Inden hegnet blev opsat, stod en hvid lastvogn på tværs af pladsen for at afskærme mellem Dugnad og PH Cafeens brugere. PH Cafeen satte sidste sommer blomsterkummer op på den fælles plads men havde problemer med, at jorden blev gravet op og brugt til at gemme stoffer i. Træplankerne på portalerne er formentlig af samme grund nogle steder brækket op ligesom enkelte brosten ved portalerne. Stofbrugerne og Café Dugnads personale forsøger at holde en vis orden, men deres hjørne bærer stærkt præg af den voldsomme brug med slitage, kanyler og affald.

Fysiske rammer

Pladsen er opdelt i to af et trådhegn med graffiti-malede plader. På den ene side er PH-cafeens gårdhave med cafeborde og blomsterkummer, på den anden side Dugnads borde-bænkesæt, portaler og pissoir.

ET KÆRKOMMENT STED FOR STOFBRUGERE

De stofbrugere, vi har talt med, er meget glade for Dugnad. De siger typisk, at de kommer der for at få mad og kaffe og snakke med personalet eller de andre brugere. Selvom de ikke siger det direkte om sig selv, er der ingen, der lægger skjul på, at stedet er et uofficielt fixerum, hvor man kommer for at købe, sælge og indtage stoffer. De er glade for politibetjenten Ane Nyrop, og det er tydeligt, at hun skaber tryghed, idet de bruger hende til at løse indbyrdes konflikter, råd og vejledning.

Brugerne synes generelt godt om pladsen, og de fleste har heller ikke noget problem med hegnet, men udtrykker forståelse for, at café-gæsterne ikke vil se folk, der stikker sig. Særligt hensynet til børn kommer flere gange på tale. Når man spørger nærmere ind, viser det sig dog ofte, at det i høj grad også handler om, at de helst selv

er fri for at blive stillet til skue, men gerne vil kunne fixe i fred for omverdens fordømmende blikke.

Arthur og hans tvillingebror er sælgere af hjemløseavisen Hus Forbi og bruger hash og heroin. De kommer oprindeligt fra Portugal, men har rejst i hele verden og synes, at Danmark er et af de bedste steder at være stofbruger: 'I Frankrig slår politiet dig i hovedet med et bat, hvis du har lidt hash. Det her er en meget bedre måde at håndtere det på'. De finder hegnet absurd, men mener at det skyldes, at miljøet på Dugnad er blevet mere hårdt: 'Hvis det skal forestille en fælles plads, er hegnet jo en joke. Men det er, fordi her er blevet mere voldsomt. Folk tager mere coke og tåger rundt og stikker sig lige foran café-gæsterne. Desværre ender det nok med, at der er en, der stikker en anden ned, og så bliver stedet lukket'.

AMBIVALENS OVER HEGNET HOS CAFE-ENS GÆSTER OG PERSONALE

PH Cafeens gæster synes umiddelbart at være positivt indstillet overfor Dugnad og stofbrugernes tilstedeværelse. De betragter det enten som en uomgængelig del af bylivet i denne del af byen eller oven i købet som en del af storbyens rå charme. Som en siger: 'Der er et element af voyeurisme i det, at man kan sidde på en café så tæt på. På sin vis har det sin charme. Eller charme er et forkert ord, for det er jo alvorligt. Men alligevel: Det er en del af byen, og tingene skal have et sted at være – så hvorfor ikke her?' Dog afholdt det dem, inden hegnet blev sat op, fra at sætte sig ud på pladsen. PH Cafeens medarbejdere, som har deres daglige gang på pladsen, er mere skeptiske. Selvom de i princippet er positivt indstillet overfor Dugnad, har de haft ubehagelige oplevelser med stofbrugere. En af servitricerne fortæller: 'Jeg tror ikke, der er en eneste af os, der ikke har prøvet at blive kede af det, fordi der er kommet en narkoman ind og har råbt og truet af en, spyttet på en eller kastet noget efter en. Det er typisk, hvis vi siger, at de ikke må bruge toiletet.'

Efter hegnet er blevet sat op, har PH Cafeens gæster indtaget pladsen, men flere af de interviewede føler samtidig ambivalens over hegnet. Som et midaldrende par på pladsen siger: 'Vi sad faktisk lige og snakkede om, hvorfor der er sådan et hegn. Det er da lidt bizart, ikke? Sådan The Wall-agtigt. Det er første gang, at vi er her, og det er mest fordi, det er tæt på Hovedbanegården. Men hvad søren er det for noget, ja vi har da læst lidt om det i avisen, men et hegn lige frem? Men vi kan jo udmærket godt høre dem, vi ved jo, at de er der.'

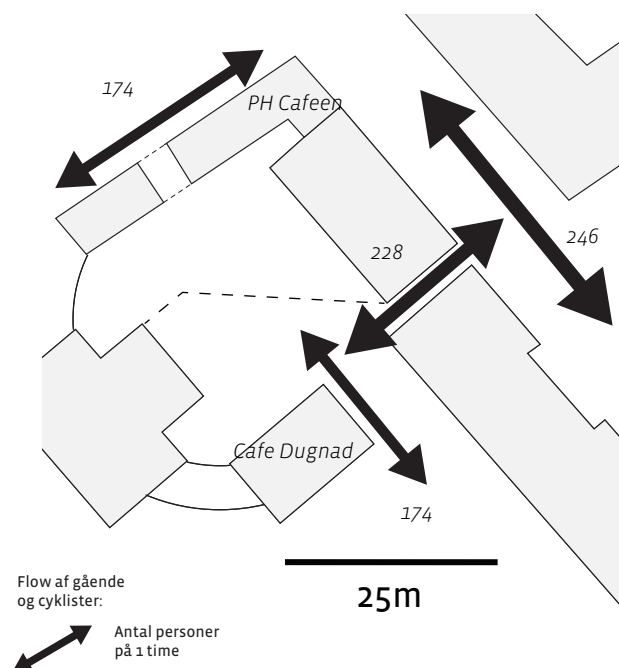
Flow omkring pladsen

Der er et stort flow af mennesker i området omkring Halmtorvet, men pladsen fremstår som et lukket gårdrum, hvor folk kun går ind, hvis de har ærinde på Dugnad eller PH Cafeen. Det høje flow gennem porten ind til Dugnad hænger sammen med brugergruppen, som hele tiden er på jagt efter næste fix.

ET HÅRDERE MILJØ

De stofbrugere, vi har talt med, synes umiddelbart meget forstående overfor PH Cafeens brugere og er tilsyneladende meget opmærksomme på at tage hensyn med kanyler, affald osv. Dog er der altid forskel på ideal og praksis – ikke mindst når man er på stoffer. Der er naturligvis også stor forskel internt på brugerne, hvor vi i dette projekt formentlig har talt med nogle af de, der er mest klare, og som derfor givetvis også er nogle af de, der er bedst i stand til at tage hensyn.

De fleste brugere, vi talte med, da der netop er opsat trådhegn, var ligeglade med hegnet. De trak på skulderen af det, eller syntes at afskærmningen skulle være mere solid – en mur, som skåner for omverdenens fordømmende blikke. Ifølge Carsten Andersen fra PH Cafeen er nogle af de stofbrugere, der oprindeligt færdedes på pladsen, blevet fortrængt i takt med, at et hårdere og mere internationalt stofmiljø er rykket ind på Dugnad. Også ifølge nogle af Dugnads brugere samt både Dugnad-leder Ole Kristensen politibetjent Ane Nyrop er der sket en udvikling af stedet i retning af mere handel og mere kokain, hvilket måske fortrænger nogle af de svageste stofbrugere og tiltrækker et hårdere miljø.

HVAD KAN MAN LÆRE?

ADSKIL DE UDSATTES STOFBRUGER-ADFÆRD FRA DERES ØVRIGE ADFÆRD

Alle parter, der er involveret i denne case, er enige om, at fixerum er helt centralt, hvis stofbrugere skal kunne færdes side om side med andre brugere. Det handler om så vidt muligt at adskille deres stofbrugeradfærd fra deres almindelige adfærd. Som Ole Kristensen, psykolog og faglig leder af Dugnad, formulerer det: 'Integration af stofbrugere i vildt misbrug kan ikke lade sig gøre. Der er OD'er (overdoser, red.), og folk som ligger og skyder sig i halsen. Det er der ingen mennesker, der kan tolerere, så en eller anden adskillelse skal der til. Hvis vi – ligesom i Barcelona, Frankfurt, Hamborg og Am-

sterdam – havde et legalt stofindtagelsesrum, kunne vi løse problemerne. Vi kunne adskille deres stofbrugeadfærd fra deres øvrige adfærd'. En mulighed kunne være fixekabiner, dog skal de så have en vis diskretion i beliggenhed og udformning. Selvom man er skjult i selve fixesituationen, er der en vis skam forbundet med at gå ind og ud af en kabine, som er tydeligt defineret som fixekabine. Omvendt er der også en vis trykthed forbundet med overvågning – hvis det vel at mærke er personale eller andre brugere – i forhold til at forebygge overdoser med videre.

PLADS TIL ALLE ELLER PLADS TIL UDSATTE?

Skal stofbrugere i videst muligt omfang integreres med byens andre borgere, og hvordan ser den frugtbare integration i så fald ud? Det er et helt centralt men også meget kompliceret spørgsmål. Ifølge Dugnad-personale og PH Cafeens publikum er svaret, ja, der skal være rum for alle, for vi skal og bør kunne tåle at konfronteres med hinanden. Ifølge flertallet af Dugnads brugere og PH Cafeens ejer synes svaret modsat at være, nej, vi vil være i fred og ikke konfronteres alt for direkte med de andre.

Der tegner sig således et interessant paradoks i det interessesammenfald, som går på kryds og tværs mellem ledelse og brugere af de to steder. Men de forskellige synspunkter handler naturligvis i høj grad om det store og idealistiske perspektiv versus det mere nære og pragmatiske. Selvom de fleste måske går ind for integration i et større perspektiv, er det lettere ikke at skulle forholde sig til de andre i den hverdag, hvor man skal have sit fix eller få sin café til at løbe rundt.

Samtidig rejser navnet 'Plads til Alle' en interessant diskussion om skala: Er det virkelig alle, der skal være plads til, eller er det ok at caffè latte-segmentet og børnefamilierne ikke kommer her, nu hvor de har indtaget resten af Vesterbro?

Pladsen set fra Dugnads side

Politibetjenten Ane Nyrop er ikke i tvivl: 'Grundlæggende synes jeg, der skal være rum for alle, og med det mener jeg, at de udsatte skal have et sted at være'. Hun synes hellere, at man skal tage konsekvensen og lade stofbrugere i fred: 'Hvis I spørger mig, så skal man opkøbe hele stedet og sætte plader for udgangene og gøre det til et stort sted med forskellige faciliteter for stofbrugere. Pladsen er velegnet, fordi man kan lukke den lidt af, ikke mindst for omverdenens fordømmende øjne. Jeg kan ærlig talt ikke se, hvad det gør godt for at ligge side om side med PH Cafeen?'

En beslægtet diskussion, som Plads til Alle rejser, er, om design af byrum og interiør skal være så normalt og standardiseret som muligt for at få stofbrugere til at blende ind i bybilledet, og om designet så vidt muligt skal få dem til at ligne andre cafégæster? De specialdesignede egetræsportaler er velegnede til at 'kokse ud' på, men de fremhæver måske også stofbrugernes anderledes adfærd mere end de standard borde/bænke-sæt, som også er på pladsen. Plakatskiltene, der fungerer som ad hoc-fixerum, giver omvendt brugerne mulighed for afskærmning bag elementer af genkendeligt – om end meget slidt – byinventar.

DANMARKS PROBLEM PÅ VESTERBRO

Dugnad er frugten af en banebrydende dialogproces, hvor mange forskellige aktører gik sammen om at løse et lokalt problem. Selvom problemet i mellemtiden har antaget en anden skala, er det imponerende, at der stadig er konstruktiv dialog mellem PH Cafeen og Dugnad – selvom hegnet selvfølgelig har sat sine spor. Humor, mod og kreativitet synes at præge Dugnads arbejdsform samt dygtig involvering af lokalmiljø, en række forskellige aktører og støtteaktiviteter. Eksempelvis tiltag som Junkfood, der tilbyder catering, hvor overskuddet går til mad til stofbrugere, og Dopenhagen, som er en støttekoncert for fixerum. Her har en lokalt funderet græsrodsorganisation nogle særlige muligheder og et enestående engagement at byde ind med i forhold til at gøre en indsats for udsatte.

Når Dugnad alligevel er løbet ind i så store udfordringer, handler det også om, at man her søger at løse 'Danmarks problem på Vesterbro', ved at stille faciliteter til rådighed for stofbrugere. Det har ifølge nogle af vores informanter betydet, at omegnskommunernes stofbrugere valfarter til Dugnad sammen med stofhandel og et i tiltagende grad hårdt miljø. Det er således et stort dilemma, at man ikke kan skabe noget for stofbrugere, uden at stofhandel og dets følgesvende følger med.

LATINER KVARTERET

ODENSE

Odense Kommune har ændret kursen 180 grader i forhold til at håndtere problemerne med socialt udsatte i den vestlige del af Odense City. Tidligere fjernede man bænke for at undgå, at de udsatte opholdt sig i gågaden. Nu forsøger kommunen at genplacere borde og bænke til de udsatte på strategiske steder i byen, så de spredes ud i byen i stedet for at koncentrere sig i gågadenettet. Odense er som by lille nok til, at de sociale aktører kender næsten alle de socialt udsatte i byen, og både politikere, embedsmænd, organisationer og erhvervsliv tager del i den sociale indsats.

Denne case viser vigtigheden i politiske udmeldinger og fordelene ved samarbejde og netværk, som kan fremme forståelsen for de socialt udsattes behov og kendskabet til hinandens arbejdsbetingelser. Derigennem kommer man et skridt nærmere på byrum, der kan rumme mange forskellige brugere.

VELKOMMEN TIL LATINERKVARTERET

'Halløøøj, lille ven. Har du ikke en mønt til Kaptajn Rødsæg?' lyder en syngende stemme i gågaden i Odense. Stemmen tilhører Kaptajn Rødsæg med det lange, røde skæg og hår så filtret, at det næsten har udviklet sig til dreadlocks. Han er ude at tjene til den næste guldøl fra 7/Eleven.

De fleste holder sig behørigt på afstand, når de opdager, at det er dem han henvender sig til. Nogle fisker en mønt eller to op af lommen og smiler høfligt. Det gengælder Rødsæg med en ordentlig krammer. Andre dukker sig og mumler et afvisende 'desværre'. En af de forbipasserende er så optaget af at undgå ham, at hun bliver nødt til at træde over Jimmys sovende hund, der tager en middagslur foran det tomme butikslokale, hvor Jimmy, Rødsæg og de andre gutter holder til.

Der er en forholdsvis fredelig stemning blandt gruppen af stofhungrende udsatte, men det er fordi, det er sidste dag i måneden. 'Prøv at komme tilbage i morgen', fortæller gågadevægten, 'Så er her fest'. Fest er her i hvert fald ikke lige nu, men det kan komme, hvis det lykkes den efterhånden otte-ni mand (og en enkelt kvinde) store flok at skaffe stoffer. Tre af dem sidder på kantstenen med hver deres guldøl på kantstenen og venter på, at Varmestuen skal servere god, gammeldags dansk mad. Christina bliver tilbudt hjørnet af kantstenen, men hun afviser det, da hun er bange for at få blærebetændelse igen.

Jimmy med hunden begynder pludseligt at røre på sig: 'Jaja, vi skal nok flytte os nu'. Det er til bestyreren af 7/Eleven, der træder ud af sin butik lige overfor. Hun griner kort og vender så tilbage til butikken. Selvom hun ikke nåede at sige et eneste ord, forstod alle tilsyneladende beskeden, for få minutter efter er flokken opløst.

HVOR ER VI?

Latinerkvarteret ligger i den vestlige del af Odense City og indbefatter både busgaden Vestergade og Pantheonsgade, hvor Kirkens Korshær har sin varmemestue. Kirkens Korshær har ligget på Pantheonsgade 6 i over 50 år og var fra starten ramme om Kirkens Korshærs arbejde med tøjuddeling, socialrådgivning, hjemmebesøg, syskole, evangeliske møder og fællesspisninger. I 1969 blev varmemestuen etableret, og efterhånden kom der så mange mennesker i huset, at det i 1994 blev nødvendigt at udvide med huset i Nørregade. Siden 1997 har der også været natvarmemestue på 1. sal i Pantheonsgade 6.

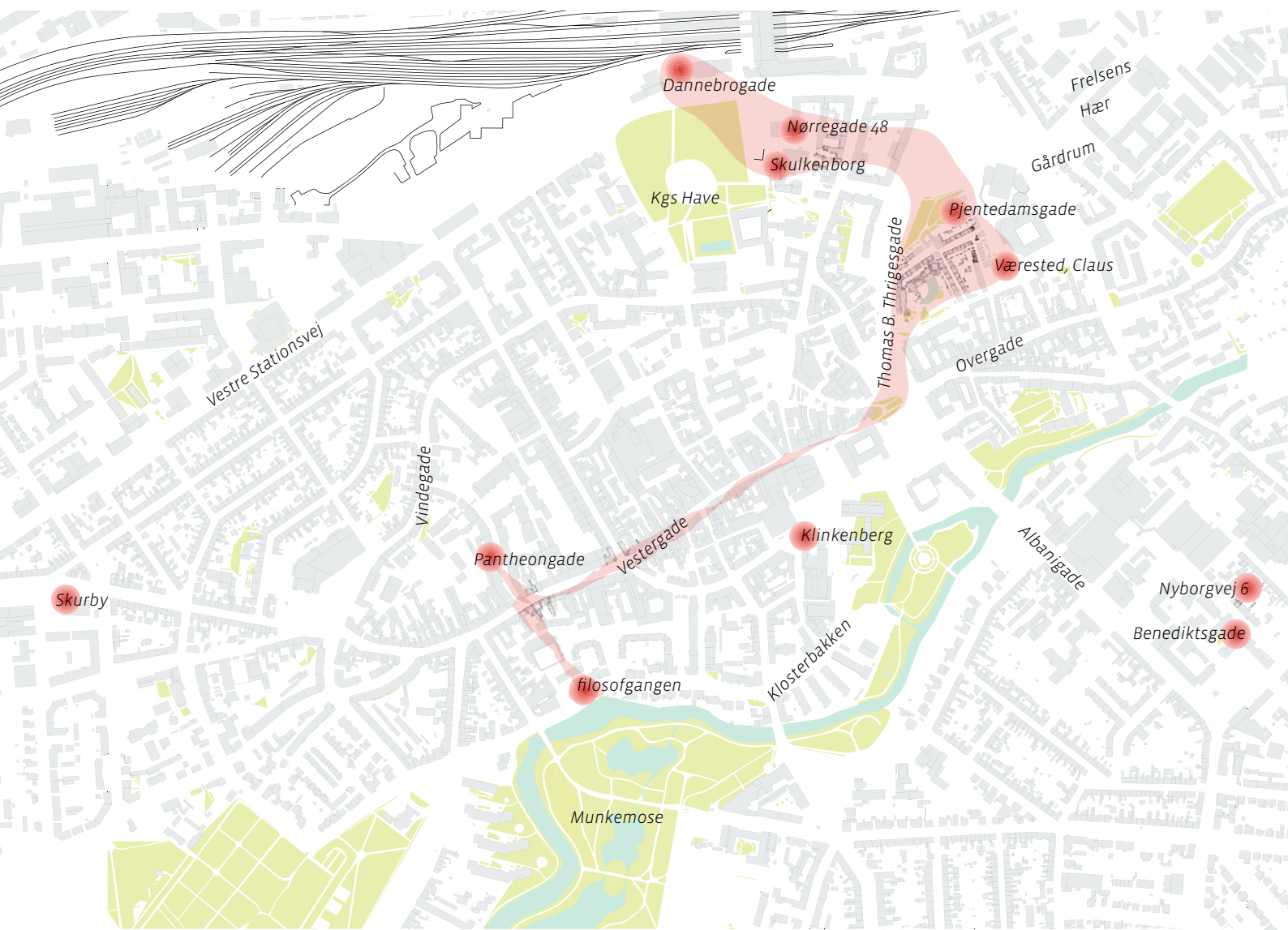
Odense Kommune er i disse år i gang med at udvide gågadenettet langs Vestergade, og gaden skal derfor fra august 2010 lukkes af for busser og biler, så fodgængere og cyklister kan gå frit i gaderne uden at bekymre sig om trafik. Det er i forvejen forbudt for biler at køre på Vestergade, men det er ikke alle, der overholder dette, og de handlende klager især over problemer med pushere, der kører til og fra i høj fart. Selvom der endnu kører både busser og biler langs Vestergade, minder her meget om en klassisk gågade med tøjbutikker, cafeer og fodgængere.

På hjørnet af Pantheonsgade og Vestergade, en strækning på 15 meter i mellem 7/Eleven og et tomt butikslokale, mikses den handlende gågade med brugerne af varmemestuen. Pantheonsgade huser et pizzeria, en internetcafé og Kirkens Korshærs varmemestue, men er derudover nærmest funktionsløs, og opholdsmulighederne er dårlige, efter kommunen har fjernet borde og bænke. Varmestuens brugere tiltrækkes derfor af 7/Elevens stærke øl og gågadens liv, hvilket volder problemer for de erhvervsdrivende og utryghed blandt de handlende.

De udsattes by

I Odense ligger tilbuddene til de socialt udsatte spredt ud over byen og de udsatte ses derfor flere steder i bymidten. Strækningen omkring gågaden Vestergade og Pantheonsgade, hvor Kirkens Korshærs ligger, er særligt besøgt af gadens folk.

- Steder for de udsatte
- De udsattes zone

1km

Pantheonsgade

HVORDAN GIK DET TIL?

UDSATTE PÅ DAGSORDENEN

Odense fik i 2007 sit eget Råd for Socialt Udsatte. Rådet satte fokus på problemstillingen med de udsattes manglende opholdsmuligheder i et brev til by- og kulturforvaltningen: 'I forbindelse med planlægningen for havnen og den indre by, vil Rådet for Socialt Udsatte gerne gøre opmærksom på, at der i Odense er grupper af udsatte borgere, som på grund af hjemløshed og misbrug mv. også bruger byens rum og faciliteter og som har behov for steder, hvor de kan opholde sig såvel indendørs som udendørs'. Rådet tilbød at stå til rådighed ved nærmere drøftelser og fremtidige planlægningsprocesser, og efterfølgende er der kommet politisk fokus på udsatteområdet, ligesom medarbejdere i forvaltningerne har fået øjnene op for problemerne.

Processen i Latinerkvarteret indledtes med, at de erhvervsdrivende indkaldte politikerne til en række møder, og der blev nedsat en overordnet styregruppe med repræsentation fra politikere, social- og arbejdsmarkedsforvaltningen, by- og kulturforvaltningen, de erhvervsdrivende, vagtselskaber, Kirkens Korshær, politiet og gadepræsten. På den baggrund bevilligede politikerne penge til en ny varmetue, som skal drives af Kirkens Korshær. Samtidig flyttede natvarmestuen væk fra Pantheonsgade i håbet om, at der om natten bliver mere roligt i gågadeområdet. Derudover er der blevet skruet op for rengøringen

i området, og en port til en baggård blev lukket. Der er blevet opsat bænke i Munke Mose-parken, og det er blevet aftalt med vagtselskaberne, at de skal sprede de udsatte mellem de opsatte bænke.

BORDE OG BÆNKE: STRATEGISK KURSÆNDRING

Afdelinger inden for de to forvaltninger i Odense Kommune, by- og Kulturforvaltningen samt social- og arbejdsmarkedsforvaltningen har indledt et samarbejde på tværs for at gøre en indsats mod problemerne med det store antal socialt udsatte i bymidten ved at genplacere bord/bænke-sæt i en midlertidig forsøgsordning og derved sprede de udsatte ud i flere og mindre spots i hele byen. Hvis forsøgsordningen med at placere borde og bænke rundt omkring i byen fungerer hensigtsmæssigt, kan den muligvis blive permanent. Landskabsarkitekt Rune Bugge Jensen fra by- og kulturforvaltningens erkender, at det er en chance at tage, men siger: 'Tidligere fjernede man byens bænke. Nu forsøger vi igen med den omvendte strategi. Jeg har det sådan, at der hellere må være bænke til glæde for både de socialt udsatte OG os andre end til ærgrelse for os alle, hvis de slet ikke er her'. I samarbejde med Kirkens Korshær og social- og arbejdsmarkedsforvaltningen har han udviklet en analysemetode til at vurdere, om bænkerne vil blive brugt efter hensigten (se figur til højre).

Det har også været en målsætning at opsætte flere offentlige toiletter, men det er kompliceret at opstille midlertidige toiletter, så toiletterne må vente, til man er sikker på den rigtige placering. Rune Bugge Jensen fortæller: 'Jeg kan ikke anvende kommunens anlægsbudget til at leje festivaltoiletter, da en sådan udgift hører til under drift. Og driften vil jeg helst ikke belaste yderligere. Der er knap nok råd til at klippe græsset på boldbanerne. I stedet vil vi i 2011 muligvis opsætte et eller flere pissoirer i bymidten. De skal placeres, så de også henvender sig til byens øvrige brugere. De udsatte er nemlig ikke de eneste, der tisser i porte og gyder. Ofte er det nattelivsgæsterne, der er synderne'.

VARMESTUEN: MERE BLANDINGS-MISBRUG OG HØJLYDT ADFÆRD

En af kommunens centrale samarbejdspartnere er Kirkens Korshær. Organisationen forsøger med sin varmestue at forbedre livskvaliteten for de cirka 120 daglige brugere ved at holde dørene åbne mellem klokken 8.30 og 14.30 og igen om natten mellem klokken 20.00 og 08.00. Varmestuens primære målsætning er ikke at være en behandlingsinstitution, men derimod en mulighed for at tilbyde medmenneskelig kontakt og omsorg i den kristne tradition. Derudover er der også mulighed for at få opfyldt nogle af de basale behov, såsom morgenmad og frokost, en madras at sove på, bad, håarklipning, tøjvask. Brugere kan også bare hænge ud med perso-

nale og ligesindede, hvis det er det, man vil. Er der nogle af brugerne, der derudover beder om hjælp, gerne vil i behandling eller lignende, så kan personalet bistå med de rette henvisninger.

Peder Thyssen, gadepræst i Kirkens Korshær, er også tilknyttet varmestuen og går en gang om ugen rundt i byen for at møde de udsatte i gaderne og i varmestuen: 'Jeg går ud til de steder i byen, hvor jeg ved, at de befinder sig, og hvor de ved, at jeg kommer. Jeg gør egentlig ikke så meget, jeg kommer med mad, uddeler madbilletter, giver hånd og sørger for, at de bliver set. De er jo mest vant til det modsatte, at folk ser væk og undgår berøring med dem. Det kan lyde ret banalt, men når man for eksempel giver dem hånden, får de følelsen af at blive bemærket og anerkendt, og det er både tillidsskabende og en måde at styrke de udsattes værdighed på'.

Heinz Wolf, der har været leder af Varmestuen i ti år, mener, at det er udviklingen i misbruget, snarere end antallet af misbrugere, der giver anledning til problemer: 'Du finder ikke længere brugere af varmestuen, der 'bare' er alkoholkere, eller narkomaner der 'nøjes' med at tage stoffer. Misbruget bliver blandet med alkohol og piller, og det gør misbrugerne svagere, sindlidelserne værre og adfærdsmønstret mere højlydt. Det er ikke fordi, der er kommet flere misbrugere til området de sidste år, man lægger bare mere mærke til dem i bybilledet, fordi deres opførsel er blevet mere aparte'.

INSPIRATION FRA ODENSE

Kortlægning af mulige steder for udsatte. Eks.: Albanibroen, syd for Odense Å

Q: Er det tæt på indkøbsmulighed? Har de udsatte mulighed for at føle sig som en del af byens liv?

A: Super Brugsen i Albanigade ligger 300 m væk. Her er ikke pulserende byliv, men stedet føles alligevel centralt, da man kan kigge over til Domkirken, og da åstien løber på den anden side af åen.

Q: Er stedet trygt for de udsatte. Er det overskueligt? Er der mere end 1 vej ud. Kommer der andre forbi (passiv overvågning)?

A: Der er forholdsvis overskueligt. Der er 2 veje ud. Der kommer andre forbi på åstien med mel-

lemrum. Stedet kan ikke overvåges fra en patruljerende politibil.

Q: Er der respektafstand mellem de udsatte og andre brugere?

A: Ja, åen udgør respektafstand, ikke så mange andre brugere på denne side af åen.

Q: Er det et sted, hvor der er rart at være (godt mikroklima, noget at se på, mulighed for at tale sammen)

A: Ja, herlighedsværdi fra å og udsigt til eventyrhaven. Mulighed for både sol og skygge, samt læ for regn under broen.

40.000 KRONER FRA ERHVERVSLIVET

Erhvervslivet i Vestergade har også spillet en aktiv rolle i forhold til områdets socialt udsatte. Jørgen Finsen, ejer af tøjbutikken Finsen, tog initiativ til at samle de omkringliggende erhvervsdrivende i området, fordi de udsattes brug af området har fået butikker til at lukke og de handlende til at holde sig væk. På møderne deltog – udover de erhvervsdrivende – Heinz Wolf fra Kirkens Korshær, politiet og vagtselskaberne. De udarbejdede i fællesskab et forslag til kommunen omkring et simpelt, funktionelt sted, som kan huse et stort antal misbrugere under enkle men ordentlige forhold.

De stod desuden for en indsamling i gågaden på cirka 40.000 kroner til brugeraktiviteter i Kirkens Korshærs varместue: 'Vi lavede en indsamling til brugeraktiviteter, fordi de ingen steder har at gå hen og ikke har noget at give sig til. For os handler det selvfølgelig også om, at de ikke belaster gågadekvarteret'. Finsen foreslår parken Munke Mose som muligt opholdssted, hvor de udsatte skal stilles borde, bænke og toiletter til rådighed.

Jørgen Finsen lyder dog opgivende, når han taler om efterspillet på processen: 'Maskineriet er alt for tungt, og det tager al, al for lang tid at komme fra A til B. I forhold til de forslag, som de erhvervsdrivende kom med, er der endnu ikke sket noget'. Ifølge Jørgen Finsen er der sket nogle få fremskridt: Kommunen har lovet at komme med løsningsforslag på, hvor misbrugerne skal opholde sig, men det er først nu, hvor der er en byvandring under planlægning med henblik på at placere bænkesæt, at der er ved at ske noget. 'Så skal det lige igennem den forvaltning og så den anden, og så går der hele tiden en måned her og en måned der. Der sker ikke noget', som han siger.

Pantheonsgade

HVORDAN FUNGERER DET?

BUTIKSDØD

Strækningen fra Varmestuen på Pantheonsgade til starten af gågaden er ikke et særligt indbydende rum og er af både æstetisk og opholdsmæssig lav kvalitet. Udover Varmestuen ligger der kun en grillbar og internetcafeen Boomtown (sidenhen lukket), som også er opholdssted for pushere og de, der har karantæne for Varmestuen. De socialt udsattes tilstedeværelse er tydelig i dette byrum, og andre brugere af rummet er hovedsageligt forbigående, som udelukkende bruger Pantheonsgade til gennemkørsel.

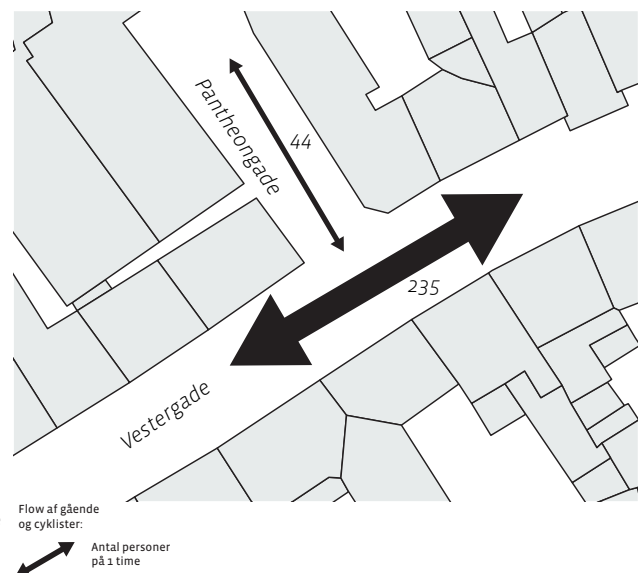
På gågaden (der snart bliver lukket af fra trafik) slentrer de handlende mellem butikkerne – og lige præcis der, hvor Pantheonsgade støder mod gågaden, går de handlende ret hurtigt forbi. Flere butikslokaler står tomme, så der er ikke så meget at komme efter, hvis man er almindelig gågadebruger. På begge sider af strækningen, hvor Pantheonsgade støder op til Vestergade, er der dog igen en normal gågademiljø med flere handlende. Man kan købe sandwich i cafeen og sidde udenfor og spise den, men selv på en solskinsdag er det overvejende de udsatte, der slår sig ned i området.

Facader

På Pantheonsgade står butikker tomme og er ikke vedligeholdte, og butiksdøden fra Pantheonsgade spredte sig til hjørnet af Vestergade. På resten af Vestergade er der dog åbne butiksfacader, hvor gågadens handlende bevæger sig ind og ud.

Flow

Pantheonsgade har en forholdsvis lav gennemstrømning. Det er ikke en gade man slentrer igennem, men som man passerer gennem eller ligefrem undgår. Selvom der er et forholdsvis stort flow på Vestergade, så er gågaden dog så smal, at fodgængere, handlende og socialt udsatte finder sig tæt på hinanden.

Hjørnet mellem Vestergade og Pantheonsgade

GÅGADEN ER DE UDSATTES ARBEJDSPLADS

Hjørnet af gågaden og Vestergade er en slags mødepunkt for de udsatte. De bruger det flittigt, selvom der er dårlige opholdsmuligheder i området. Der er ingen bænke at sidde på, så man må nøjes med en kantsten på hjørnet af Pantheonsgade og Vestergade, hvis Boomtowns vinduesparti og varmestuens trappe er for langt væk fra liv og forsyninger. Gadepræst Peder Thyssen betegner gruppen, der hænger ud foran internetcafeen Boomtown, som en blanding af pushere og brugere, der har karantæne i varmestuen. De socialt udsatte tiltrækkes af området i kraft af, at det ligger tæt på gågadens liv, forsyningsmuligheder i 7/Seven og af Kirkens Kors-hærs varmestue. Uden for varmestuens åbningstider samles mange af de udsatte på hjørnet af Pantheonsgade og handeleggaden Vestergade. Afhængig af tidspunktet på dagen kan de udsatte være meget påvirkede og åbenlyst handle eller diskutere muligheden for at skaffe stoffer.

Gågadelivet er attraktivt for de udsatte af samme grunde, som det er for alle andre, fortæller Heinz Wolf: 'Man er nødt til at erkende, at de udsatte bruger byrummet som andre. De har lyst til at sidde i solen, hvor der er liv. Og de vil sidde tæt på kiosker, hvor de kan købe øl. De vil ikke sidde på en mark, de vil være blandt mennesker. Det er de samme ting, der trækker de udsatte, som vi andre gerne vil i byen'. Når de udsatte er tiltrukket af gågadens liv, er det også fordi, gågaden er en arbejdsplads, som eksempelvis Røds-kæg bruger til at tigge handlende om penge. Mange reagerer med afsky og undgår berøring og øjenkontakt, og man kan heller ikke komme udenom, at det kan være voldsomt at være vidne til eller i nærheden af en gruppe af socialt udsatte. Foruden tiggeriet er de alle i fysisk og psykisk nedslidt stand, og tonen blandt dem kan være hård.

UTRYGHED FOR UDSATTE I PARKEN

Det er ikke bare 'internt', at miljøet blandt de socialt udsatte kan være hårdt. Som Rune Bugge Jensen pointerer, kan det godt være, at de forårsager utryghed for alle andre, men de socialt udsatte er faktisk de mest utrygge. Udover de fysiske og psykiske problemer, som de i forvejen lider af, har pushernes tæskehold med anden etnisk baggrund været efter dem. Gadepræst fra Kirkens Korshær, Peder Thyssen, er også opmærksom på dette: 'Ser vi nogle fra de bander, så trykker vi på alarmknappen lige med det samme. Dem skal vi slet ikke have noget med at gøre, de er fuldstændig uden for pædagogisk rækkevidde'.

De udsatte tør efterhånden ikke opholde sig i byparken Munke Mose, som ellers tidligere har været et populært opholdssted for de udsatte. En uheldig udvikling i lyset af, at Munke Mose netop er den destination, som de erhvervsdrivende med Jørgen Finsen i spidsen ville gøre til et attraktivt opholdssted for udsatte.

GÅGADEVAGTEN OG EJEREN AF 7/ELEVEN: VI KENDER DEM JO

Ejeren af 7/Eleven er med butikkens beliggenhed ofte 'nabo' til de udsatte. Hun mener ikke, at der er noget forkert i, at de opholder sig i området. Men til forskel fra f.eks. tøjbutikken Finsen, er de udsattes tilstedeværelse ikke udelukkende en trussel for hendes forretning: 'Ja, der er jo mange, der synes, jeg gør noget forkert ved at

sælge øl og smøger til dem. Men jeg synes jo, de skal have lov til at være her. De er jo mennesker ligesom os andre. De er jo ikke værre end de unge, der går i byen fredag og lørdag. De larmer lige så meget. Jeg siger til dem, at de ikke må stå på gågaden, at de skal stille sig på Pantheonsgade, men ellers lader jeg dem være. De gør, hvad jeg siger. Hvis jeg beder dem om at flytte sig, så gør de det med det samme. Vi kender jo hinanden, og respekterer hinanden. De gør ikke nogen fortræd'.

Hun understreger også, at byens sanitære problemer og ro og orden ikke udelukkende skyldes de udsattes tilstedeværelse. Tilsvarende fortæller Heinz Wolf, at de udsatte i medierne fik skylden for at byen lugter af pis og flyder med pizzaæsker. Men som han grinende pointerer, er der flere grupper om at svine byen til: 'Pizzaæsker!? Vores brugere har sgu da ikke råd til at købe pizzaer'.

Gågadens vagtmand fortæller også, at han som regel ikke har problemer, når han enten beder dem om at dæmpe sig eller at flytte et andet sted hen. Han fortæller, at han altid snakker pænt til dem og i vid udstrækning har et 'personligt' forhold til dem. Det er med til, at de respekterer ham, og at de flytter sig, når han beder dem om det. Generelt er de udsatte meget opmærksomme på 'autoriteterne' og skynder sig eksempelvis at rykke væk fra trappen ved 7/Eleven så snart, bestyreren viser sig.

Ophold

Der er en tydelig opdeling mellem de socialt udsatte og gågadens øvrige brugere – men en eller anden form for kontakt i mellem de to 'grupper' er uundgåelig på de smalle gader i Latinerkvarteret.

De primære attraktorer for de udsatte i området er varmestuen i Pantheonsgade, gågadens byliv og 'forsyningsmuligheder', samt 7/eleven på hjørnet af Pantheonsgade og Vestergade. De udsatte opholder sig i gaderummet mellem de to poler, primært langs de vestlige facader. De sidder på kantsten og cykelstativer, da der ingen bænke er.

Porten ind til Kirkens Korshærs varместue

HVAD KAN MAN LÆRE?

AT LØFTE I FLOK – MEN GERNE HURTIGERE

En lærestreg fra Odense er, at man ikke kommer af med de socialt udsatte ved at fjerne opholdsmuligheder i det offentlige rum. Den gode erfaring er dog, at man har indset det og ændret strategi. Historien om socialt udsatte i Latinerkvarteret i Odense er også en historie om samarbejde, vidensdeling og netværk. Det er lykkedes at involvere en lang række aktører, omend nogle af de private initiativtagere finder den kommunale proces alt for træg.

Udover hvad der foregår internt i kommunen, gøres der også noget for at indsamle og omsætte noget af den ekspert- og hverdagsviden, som eksempelvis Kirkens Korshær og de erhvervsdrivende besidder. Man har med andre ord fået øjnene op for, at der er mange parter, som har interesse i at løse problemerne omkring den store belastning af midtbyen, og at de hver især kan noget forskelligt. De erhvervsdrivende, politiet og vagtselskaberne er gået sammen om forslag til at modvirke den kraftige koncentration af udsatte, og den viden bruges i udvælgelsen af hensigtsmæssige placeringer af borde og bænke.

Man kan altså lære noget af Latinerkvarteret i forhold til, at aktører med forskellige kompetencer går sammen om at gøre noget ved problemerne i byen. Kunne man oven i købet gøre processen hurtigere og enklere, ville man også bedre kunne bibeholde alle parter engagement.

MIDLERTIDIGHED SOM PLANLÆGNINGSREDSKAB

Den gode historie med medarbejdere fra forskellige afdelinger i de to forvaltninger (by- og kulturforvaltningen samt social- og arbejdsmarkedsforvaltningen), der er gået sammen om at gøre en indsats for de socialt udsatte, rummer to pointer. For det første er det et interessant eksempel på, at man tænker midlertidighed som løsningsmodel for en problemstilling. I dette tilfælde omhandler det genplacering af bord/bænke-sæt, som et forsøg på at gøre det modsatte af, hvad man tidligere har gjort for at sprede de udsattes koncentrerede brug af handegadekvarteret. Forsøget varer et års tid, og virker det efter hensigten, kan det gøres permanent. Fungerer det ikke, fordi de udsatte ikke vil bruge de pågældende steder, eller fordi det giver for mange konflikter, kan bord/bænke-sættene let placeres nye steder.

En anden pointe er, at der er behov for en løbende dialog og en synliggørelse af rollefordelingerne i og imellem de kommunale forvaltninger, når politik og ansvarsområder overlapper hinanden, så man derigennem kan koordinere den sociale indsats hensigtsmæssigt. Sideløbende med de tre forvaltningers kollega til kollega-proces har der også været processer i gang på ledelsesniveau og dialog mellem politikere og interessenter.

DET 'LILLE' LOKALE MILJØ

Odense er på mange måder en lille by i sammenligning med København. Det har både fordele og ulemper. Hvor man kan funktions- og zoneopdele større byers parker og pladser til flere forskellige typer af brug og brugere, så er det i Odense sværere at få plads til en funktionsopdeling af den smalle gågade. Omvendt gør det lille miljø, at mange socialt udsatte er samlet på et lille område, hovedsageligt i gågadenettet, og medarbejderne i Kirkens Korshær kender derfor også brugerne og deres problemer rigtig godt: 'Vi har nok i kontakt til op i mod 90 procent af de udsatte i byen'.

Som beskrevet i ovenstående er flere aktører også involveret i at gøre en indsats, og efterhånden er der også etableret et samarbejde i mellem varmestue, kommune og de erhvervsdrivende. Det er altså et ret 'lille' miljø omkring de udsatte, hvor aktørerne kender hinanden, og hvor man kender de udsatte – og skal man have noget at vide om de udsatte, så trækker man på Kirkens Korshær.

Den negative side af et 'lille' miljø er, at der også er en klar adskillelse af 'vores' udsatte og 'de andre' udsatte, når det er Kirkens Korshærs varmestue som er den centrale aktør i forhold til de socialt udsatte. Varmestuen beskæftiger sig f.eks. nærmest ikke med udsatte med anden etnisk baggrund – primært fordi de ikke kommer der af sig selv. Man kan altså i et lille miljø risikere, at bestemte grupper af udsatte ikke kan rummes eller blive taget hånd om, hvis ikke aktøren med den generelle viden om udsatte beskæftiger sig med denne eller disse grupper.

MØLLE PLADS

ÅLBORG

Da Mølleplads lige var blevet renoveret, havde den svært ved at rumme gæster af værested og café side om side. Men efter et fælles møde med de centrale aktører er pladsen i dag et eksempel på, at dialog og håndfast konfliktløsning kan fremme fred og fordragelighed mellem konfliktende parter.

Den nuværende tilsyneladende fredelige situation rejser dog også spørgsmålet, om problemerne bare er rykket andre steder hen, og hvordan det enkelte byrum spiller sammen med byen som helhed.

VELKOMMEN TIL MØLLEPLADS

'Godmorgen', siger Ulla, og åbner døren til Møllepladscentret for de morgensultne gæster. Mogens har ventet ude foran døren i over en halv time. Han er sulten og en lille smule utålmodig. Han vågnede klokken 5 i morges, da virkningen af metadonen hørte op, og efterhånden trænger han til at få noget i maven. I løbet af formiddagen ankommer der cirka 40-50 andre sultne mennesker i alle aldre. Personalet har gjort tagselvbordet på disken klar. Der er rundstykker, rugbrød, marmelade, kaffe og te. Flere af stofbrugerne kaster maden ned og skynder sig så videre i byen. 'Det er fint nok', siger Leif Munk, leder af Møllepladscentret, 'vi serverer morgenmad, fordi vi tror på, at det er vigtigt med en god start på dagen, og det har de jo fået'.

Ude foran på bænken sidder Lars, Lone og Anni og drikker guldøl og cola og ryger hash. De kender hinanden fra gamle dage og er enige om, at den gamle plads var meget sjovere at være på. Her er alt for pænt, mener de. Lars har sin hund med, og den løber rundt uden snor, for der er alligevel ikke rigtig andre på pladsen om formiddagen. Kun forbipasserende på vej til arbejde og en ung tjener fra cafeen Caféministeriet, der er ved at sætte borde og stole op på pladsen.

Bænken er mødested for mange af morgenmadsgæsterne, når de går ind og ud af Møllepladscentret. Lars, Lone og Anni sidder her hele formiddagen, mens mange kommer forbi og hilser, inden de går videre eller hjem. Klokken 12 har også den lille gruppe forladt bænken, og Ulla låser døren, da de sidste hyggesnakkende gæster forlader Møllepladscentret.

HVOR ER VI?

Mølleplads er en mindre plads tilbagetrukket fra hande­lsgadekvarteret i Aalborg. Her har Frelsens Hærs Møllepladscenter ligget siden 1989. Det er et værested, der tilbyder morgenmad, rådgivning og omsorg for byens dårligt stillede. Udover Møllepladscentret ligger frisøren Chao Chao, smykkebutikken Carat Design, en ejendoms­mægler og Caféministeriet, som også har udeservering på selve pladsen. Møllepladsens udformning og klientel har ændret sig markant, siden den blev istandsat i 2003. Målet var at integrere pladsen som rekreativ oase i det travle hande­lsgadekvarter. Udformningen af den nye Mølleplads skulle have rødder i pladsens histo­riske oprindelse, den skulle derudover gøres grønnere og mere opholdsvenlig og i det hele taget forbedre Mølleplads' image blandt ålborgenserne.

I dag er det en plads, der er blevet lukket af for biltrafik, og som beboere i området bruger til afslapning på pladsens bænke. Her kan man nyde bylivet og det lille vandløb, som løber på tværs af pladsen, og spise en middag ved Caféministeriets udendørs­servering. Møllepladscentret er der stadigvæk, og deres gæster sidder hovedsageligt i hjørnet af pladsen på bænke­ne lige foran værestedet, om end i klart mindretal sammen­lignet med antallet af café­gæster.

De udsattes by

Møllepladscentret brugere kommer kl. 9 for at spise morgenmad. Herefter tager nogle hjem igen, mens andre tager videre på det nærliggende værested, Café Parasollen eller søger ud i Aalborgs gader til andre af byens tilbud. For at forstå de udsattes færden og muligheder for ophold, kan man med fordel lave en kortlægning over byens tilbud og opholdssteder for socialt udsatte.

- Steder for de udsatte
- De udsattes zone

Pladsen set fra sydvest

HVORDAN GIK DET TIL?

DE GODE, GAMLE DAGE?

Frem til renoveringen i starten af det nye årtusind var Mølleplads ikke nogen populær plads blandt ålborgenserne. Øjvind Nygårds skulptur stod i pladsens centrum, omgivet af et stramt anlæg med perlegrus og klippede buksbomhække. Landskabsarkitekt Hanne Egebjerg var i sin tid ansat i kommunen for at samle op på borgerinddragelsesprocessen om fornyelse af pladsen. Ifølge hende var utilfredsheden særligt møntet på skulpturen og anlægget. Hun synes ikke, at skulpturen var af kunstnerisk dårlig kvalitet, men i sammenhæng med pladsen, de omkringliggende gader og byen som helhed fungerende pladsen ikke: 'Stedet opfordrede ikke rigtig til ophold. Den aktivitet, der var mest af, var hundeluftning på perlegruset rundt om skulpturen, og da butikkerne langs Rantzausgade og Brandstrupsgade stod tomme, så var området var i det hele taget ret dødt'.

Betty og Ann, der er flittige brugere af værestedet, er dog ikke enige i den negative beskrivelse af livet på den gamle plads. For dem var der nogle helt specielle kvaliteter ved den gamle plads, som de er kedede af, at den nye plads har skubbet ud: 'Det er ikke lige som i gamle dage, der var det fandeme noget ved. Havde du skrevet din bog dengang kunne du udgive tre bind. Der var værtshuset 'Katten', livemusik, jazz og alt muligt sjovt. Ikke det her restaurant-noget. Dem der derovre (peger over i mod cafeen) gider ikke

have noget at gøre med sådan nogle som os'. Hvad der var en funktionsløs og ubrugelig plads for den ene gruppe, var altså i den anden gruppes øjne en velfungerende plads, som de havde stort ejerskab for.

NYE TIDER

Omkring årtusindeskiftet iværksatte Aalborg Kommune en proces med henblik på at forny pladsen og få den til at spille bedre sammen med de omkringliggende handeleggader. Borgerhøringen blev opsamlet og udgivet i en folder, og et af de centrale ønsker fra de deltagende var, at skulpturen og perlegruset helt skulle fjernes. Man ville også begrænse trafikken i den østlige del af pladsen og derved ændre status til gågade. Der skulle være mulighed for udeservering og afholdelse af arrangementer, og så skulle pladsen generelt gøres mere rekreativ og vedkommende med træer, buske og blomster. Endeligt skulle der også være en form for zoneopdeling af pladsen, så der både var mulighed for at slappe af på siddepladser i solsiden af pladsen og være plads til en scene til musik- og teaterarrangementer. Caféministeriet kom først til, efter pladsen var færdigrenoveret, så de deltog ikke i borgerinddragelsesprocessen. Det gjorde de socialt udsatte heller ikke, men det var i særlig grad disse to grupper, som i starten havde svært ved at affinde sig med hinandens tilstedeværelse og forskellige måder at bruge pladsen på.

EN SVÆR START

Kort efter indvielsen af den nye plads, åbnede René Maxwell Caféministeriet, som brugte pladsen til udeservering. Men det var ikke nogen nem start, og de to parter, Caféministeriet og brugerne af Møllepladscentret, havde svært ved at vænne sig til at dele pladsen med hinanden. René Maxwell forklarer: 'Det var ikke godt her på Mølleplads, da vi startede for seks år siden. Brugere kunne finde på at tale til vores kunder og generelt være højtråbende og aggressive overfor dem. Cirka hver 14. dag ringede vi til politiet, som altid kom, når vi ringede. Det gav også et budskab. De vidste, at hvis de lavede noget, ringede vi til politiet. Før var det udelukkende deres plads, men så kom vi. Jeg tror, de følte, at vi overtog en hel del af pladsen'.

Leif Munk, leder af Frelsens Hærs Møllepladscentret, husker også den svære periode i starten, og hvordan brugerne af værestedet havde svært ved at acceptere den nye situation. Kommunen heller ikke havde gjort meget for at forberede de 'gamle' brugere på, at noget var undervejs. 'Det var en svær overgang og en svær periode, hvor politiet hele tiden kom forbi og bad vores brugere om at dæmpe sig eller at forsvinde. Vores brugere blev mere aggressive, end de plejer at være. Jeg tror, de kunne mærke, at de ikke var vellidte, og at man gerne vil have dem væk. Det var følelsen af, at Caféministeriets gæster tog pladsen, og at Møllepladscentrets gæster ikke længere måtte være der. De fjernede også nogle af vores bænke, for de ville ikke have, at gæsterne skulle kigge på dem, og de blev fjernet uden, at nogen sagde noget. Vi fandt aldrig ud af, hvem der gjorde det, men vores brugere gav i hvert fald Caféministeriet skylden', fortæller Leif Munk.

DET EPOKEGØRENDE FÆLLESMØDE

Der skulle et fællesmøde til, før der blev løst op for konflikten, som på det tidspunkt havde stået på i et års tid. Mødet blev afholdt i 2005 og her deltog Leif Munk fra Møllepladscentret, René Maxwell fra Caféministeriet, gadeplansmedarbejdere fra Brobryggerselskabet, politiet, de øvrige forretningsdrivende og ikke mindst den daværende sociale rådkvinde fra Aalborg Kommune. Dette møde blev et afgørende skridt for 'freden' af to grunde: For det første slog den kvindelige rådmand fast, at det ikke stod til diskussion, om brugerne af Møllepladscentret fortsat skulle have lov til at befinde sig på Mølleplads. For det andet var det første gang, at parterne var samlet i en egentlig dialog, og når det kom til stykket, gik det faktisk forholdsvis nemt at finde en fælles løsning og acceptere hinandens fortsatte tilstedeværelse.

På mødet blev Møllepladscentrets brugeres opførelse diskuteret. René Maxwell fra Caféministeriet ærgrede sig over, hvordan Møllepladscentrets brugere behandlede pladsen og Caféministeriets gæster og personale: 'På mødet talte vi med ledelsen af Møllepladscentret om rengøring, smadrede flasker og om at vi ikke accepterede, at de råbte om formiddagen'. Da Leif Munk også havde interesse i at opretholde den gode ro og orden i og udenfor Møllepladscentret, var han ikke uenig i: 'Vi fik sagt til vores brugere, at de skal opføre sig ordentligt, for hvis politiet kommer, kan de jo smide dem væk. Det er ikke så svært at få dem til at lytte og få dem til at ændre uheldig adfærd. De ved godt, hvornår det er galt. Hvis der ikke er selvjustits, så kan det ende med, at vi lukker døren'.

Leif Munk var tilfreds med rådmandens fastholdelse af, at Mølleplads fortsat skulle være for Møllepladscentret, og Caféministeriet bemærkede Leif Munks strammere håndtering af Møllepladscentrets brugeres adfærd. I perioder har buske, tøjcontainere og en lille arkade også muliggjort, at Aalborgs stofhandel og -brug foregik på Mølleplads. Politiet gjorde en indsats mod narkomiljøet på Mølleplads, ligesom kommunen fjernede buske og tøjcontainere og derved reducerede stofbrugernes muligheder for at fixe. Aggressionerne mod Caféministeriets personale og gæster stoppede herefter gradvist.

HVORDAN FUNGERER DET?

FORSKELLIGE BRUGERE PÅ HVER SIT TIDSPUNKT

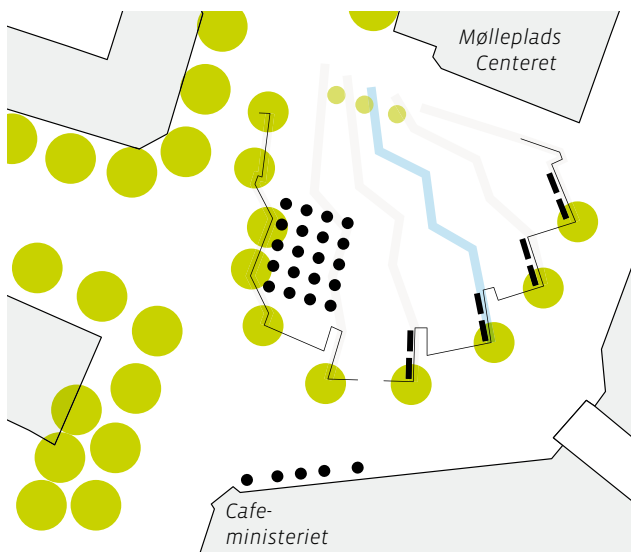
Der er forskel på, hvordan man oplever den urbane Mølleplads, afhængigt af hvornår på dagen man besøger den. En af hovedgrundene til, at Mølleplads i dag lader til at fungere fint med de forskellige typer af brug og brugere, er grundlæggende, at gæsterne af Møllepladscentret hovedsageligt bruger Mølleplads om morgenen og om formiddagen, mens Caféministeriet er lukket eller først er i gang med at åbne.

Møllepladscentret tilbyder morgenmad og samvær i tidsrummet fra klokken 9.00 til 11.00, og mange af brugerne smutter herefter videre for at få deres behov dækket andetsteds. Formiddagstimerne bliver brugt i og omkring Møllepladscentret, eksempelvis på bænke ude foran indgangen, men efter middagstid, hvor Møllepladscentret lukker, er de fleste gæster alle sammen gået videre. En ung tjener fra Caféministeriet forklarer det således: 'Jeg oplever aldrig noget med dem, men de er der jo også kun, mens vi er ved at åbne. Når vi åbner, har de spist deres morgenmad og er gået videre. De generer os aldrig, måske har jeg prøvet en enkelt lille episode, men det er jo ingenting'.

Fysiske rammer

Pladsen er belagt med chaussésten, et vandspejl, der fortæller historien om åen, der løber under pladsen, små vandfald og beplantning i form af træer, bede og blomsterkasser. Der findes fire bænke i den østlige del af pladsen placeret ved de små vandfald og tæt op ad bedene. Den bænk, der står tættest på Møllepladscentret, kalder nogen for Narkobænken.

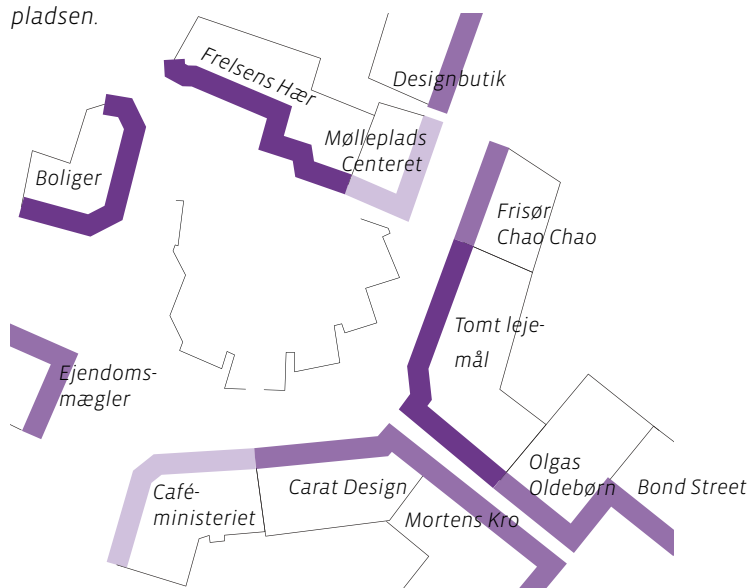
- Træ
- Bænk
- Bed
- Vandelement
- Caféborde

Facader

Det er hovedsageligt Caféministeriets og Møllepladscentrets gæster, der skaber liv på pladsen. De øvrige funktioner har butiksvinduer eller mere lukkede facader ud mod pladsen.

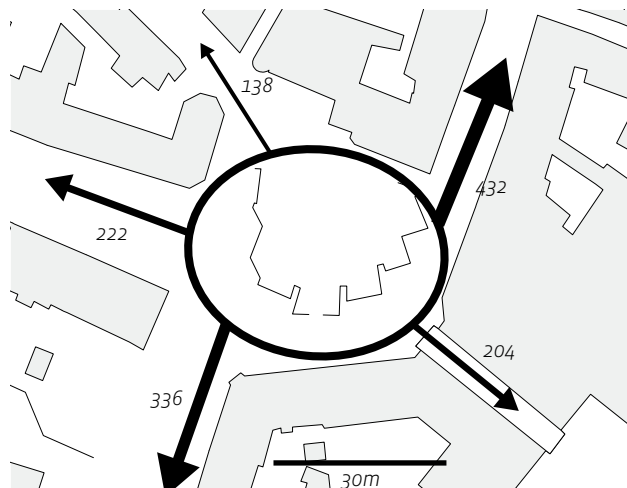
- Åben facade
- Mellem
- Lukket facade

VALGMULIGHEDER

De to forskellige former for brug foregår ligeledes to forskellige steder på pladsen. Møllepladscentrets gæster bruger hovedsageligt den nordøstlige del af Mølleplads om morgenen, mens Caféministeriet er lukket. Pladsen er stor, og imellem cafeens udeservering og de udsattes bænke er der en midterzone, der afskærer den direkte kontakt mellem de to brugergrupper. Denne zone er ret uberørt, da forbigående hovedsageligt går rundt om pladsen.

Landskabsarkitekten Hanne Egebjerg fremhæver pladsens design og indretning, i forhold til at man som bruger har flere forskellige valgmuligheder, hvis man gerne vil bruge pladsen: 'Som pladsen er nu, er der rigeligt med plads til alle og rigeligt med bænke. Og den er god til at tilbyde både intimitet og tryghed. Den forholder sig til den menneskelige skala. Den har forskellige muligheder for at opholde sig i sol eller skygge. Den veksler også godt mellem at være åben og intim på den måde, at man kan krydse hen over, uden at man er til beskuelse for dem på bænkene. De, der er i transit hen over pladsen, kan faktisk gøre det ret ubemærket'.

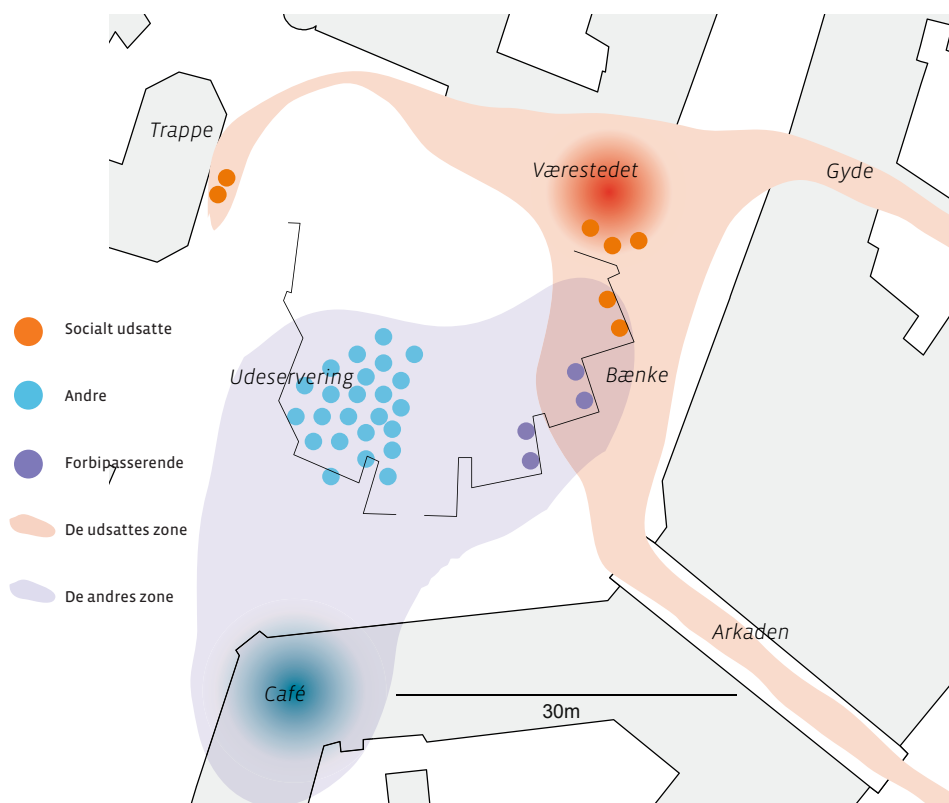

Flow

Cyklister og gående passerer fortrinsvist langs pladsens kanter, som ligger lidt højere end resten af pladsen. Enkelte fodgængere krydser dog hen over pladsen.

Flow af gående og cyklister:

Antal personer på 1 time

Ophold

Brugerne af Møllepladscentret befinder sig kun på en lille del af pladsen, nemlig lige udenfor værestedet. Når de sidder udenfor er det oftest på 'narkobænken' lige foran indgangen til værestedet, hvor der er plads til en lille gruppe. Vest for Møllepladscentret, på en trappe foran en beboelsesejendom kan der også sidde et par stykker sammen, hvis de har brug for at trække sig lidt væk. Arkaden er en gennemgangszone, hvor man kan søge ly for regnvej. Men her foregår der også mere lystskytting som indtagelse af stoffer og butikstveri

MØLLEPLADSCENTRETS BRUGERE: 'DE HOLDER ØJE MED OS'

I Møllepladscentrets åbningstid sidder centrets brugere hovedsageligt på bænken lige foran indgangen. 'Narkobænken', som René Maxwell kalder den, er den første i rækken af fire bænkesæt, som står forskudt af hinanden langs pladsen. Brugere er hovedsageligt øl-, hash- og meta-donbrugere, så betegnelsen 'narkobænk' er lidt af en overdrivelse. Bag bænkerne er der beplantning, og foran et af bænkesættene starter et af de vandløb, som løber på tværs af pladsen og er med til at markere de to forskellige brugszoner. Udover at formidle Møllepladens kulturhistorie er vandløbet også belejligt for eksempelvis hundeejeren John: 'Her er jo også godt for en hund med vand, den kan drikke af'. John, Ann og Betty sidder på bænkerne og nyder en guldøl eller en cola, mens de lystigt diskuterer indvandrere og anskaffelse af hash. De kender hinanden og er en del af samme gruppe, der har kendt hinanden i en del år. Betty fortæller om, hvordan de bruger bænkerne forskelligt, afhængigt af hvilken form for privathed, de ønsker: 'Denne her bænk sidder vi på, hvis vi skal være sociale. Den næste sidder vi på, hvis to af os skal have en privat samtale, eller hvis det er alt for varmt. Så trækker vi over til vandet. De næste to bænke sidder vi på, hvis man gerne vil være helt alene og i fred'.

Denne lille gruppe har tilsyneladende aldrig helt tilgivet, at Caféministeriet i sin tid prøvede at forvise dem fra pladsen med hjælp fra politiet. Ifølge hundeejeren John føler de sig stadigvæk forfulgt af cafeen og politiet: 'Problemet er, at kapitalen er rykket ind. Vi har jo fandeme ikke lov til at være her. Sidder vi på bænkerne i bare ti minutter, kommer Politiet og smider os væk: 'I må ikke være her'. Det er en observeret plads, for politiet holder øje med os. Der er ingen, der kan få lov til at være her. Sådan har det i hvert fald været i det halvandet år, hvor jeg har brugt pladsen'.

ANDRE BRUGERE AF PLADSEN: 'DE MÅ GERNE VÆRE HER'

En højgravid, ung kvinde sidder på 'narkobænken' og spiser en is om eftermiddagen. Hun fremhæver ved pladsens design, at man på én gang kan sidde både åbent og privat, og at den er opdelt i to zoner: 'Det gør mig ikke rigtig noget, de er her jo heller ikke lige nu. Men jeg kan generelt godt lide denne her plads, fordi man føler sig ugeneret lige meget hvor, man sidder. Selv om der ikke er nogen buske, så føler jeg alligevel, at jeg sidder fredeligt og afskærmet. Man kan sidde op af noget, som vi gør her, op ad noget buskads og på en bænk. Det føles trygt. Jeg kan også godt lide, at der er blomster og beplantning. Det giver sådan nogle små, hyggelige zoner. Og når der også er vand, får det jo børn til at lege og folk til at slappe af. Generelt synes jeg også, at alle skal kunne være her, og på den måde fungerer pladsen jo fint nok. 'Vi' sidder derovre ved cafeen, og 'de' sidder så her'.

CAFEEN:

'DET ER HYGGELEGT, AT DE ER HER'

Cafegæsterne opholder sig om eftermiddagen på den sydvestlige og centrale del af Mølleplads, når der er udeservering om foråret og sommeren. Et par af de adspurgte udtrykker en vis undren ved vores henvendelse og vores spørgsmål om, hvordan de oplever at dele pladsen, da der ikke befinder sig nogen brugere af værestedet på pladsen. Ingen beretter om større gener end lidt råberi eller skænderier, og flere udtrykker den holdning, at de hører med til bylivet, om man kan lide det eller ej: 'Hvis man ikke vil se på nogen, der er fulde, så må man finde et andet sted at være. Jeg synes, de skal have lov til at være her. Lige som vi er blevet et indvandrerland, skal vi også acceptere at de, der drikker, er her'.

Et par fremhæver ligefrem, hvordan brugerne af værestedet påvirker pladsen positivt: 'Jeg synes jo faktisk, at det er lidt hyggeligt, at de er her. Det fungerer jo også fint. De har deres bænk og vi har vores'.

Også de erhvervsdrivende synes sagtens, de kan leve med, at pladsen også er for mennesker, som ikke er kunder i deres forretning. De hører til i byen, mener René Maxwell fra Caféministeriet: 'Mange af mine kunder er bymennesker, så de er vant til at møde udsatte i byens rum. Hvis jeg har mistet kunder, er det max 10 procent og mest den ældre generation, som føler sig provokeret af det. Og det kan jeg leve med'. Ejeren af Carat Design, Finn Klitgård, som har åbent hele dagen og derved også samtidig med Møllepladscentrets åbningstider, har heller ikke noget at indvende mod de udsattes tilstedeværelse: 'De generer overhovedet ikke, de er jo bare nogle mennesker, der godt kan lide en stærk øl om morgenen. I bund og grund er det eneste, vi har med dem at gøre, det at vi tilfældigvis er beliggende på samme plads som dem'.

Pladsen set fra syd

Bænke foran Møllepladscentret

HVAD KAN MAN LÆRE?

HÅNDFAST KONFLIKTHÅNDTERING OG INDDRAGELSE AF UDSATTE

Problemerne med Mølleplads ligger efterhånden fem år tilbage, dengang Caféministeriet rykkede ind på pladsen uden rigtigt at kende pladsens sociale kontekst. Dog føler nogle af de udsatte sig stadig fortrængt fra pladsen. Erfaringen fra Mølleplads understreger derfor betydningen af at informere og involvere de forskellige parter. Brugere af Frelsens Hærs varmestue blev aldrig underrettet om, at pladsen skulle til at deles med café-gæster og -personale. Især de udsatte er meget følsomme overfor ændringer, og de tolker det som om de (igen) bliver trængt ud. Ligeledes kan følelsen af, at nogle pludselig overtager pladsen, skabe unødvendige fordomme.

Via dialog og et fællesmøde fik man hånd om konflikterne, og et af virkemidlerne i konflikt-håndteringen var at inddrage lederen af Frelsens Hærs varmestue i forhold til at stille krav til værestedets brugere om at indordne sig under de nye forhold. Det blev påkrævet, at brugerne skulle tage del i oprydningen og afholde sig fra at genere gæster og personale fra Caféministeriet: 'De, der har det svært, ved godt, at de

har et problem. Det vigtigste er, at man ikke er bange for brugerne. Er du bange, har du tabt slaget. Så kommer du ikke længere. Vi skælder dem også ud og kan godt være grove. Det forstår de. Det kan være effektivt', som lederen af Møllepladscentret, Leif Munk, fortæller. Møllepladscentret har muligheden for at give karantæne, men det er ikke noget, de bruger i flæng, kun hvis det er alvorligt, og hvis den gode dialog ikke er tilstrækkelig.

Der blev dog også udvist håndfasthed overfor eventuelle kritikere af værestedets tilstedeværelse, da rådmanden insisterede på, at der måtte findes en fælles løsning, og at pladsen ikke var forbeholdt en bestemt brugergruppe. Alle parter fremhæver dialogen og muligheden for at fremlægge forskellige synspunkter og løsningsforslag som en afgørende faktor for, at de udsatte ikke opleves som et problem for de andre brugere af Mølleplads. Men casen viser også, at det hjælper at stille krav. Endeligt foreslår René Maxwell at skabe deltagelse og medansvar ved at give private aktører medansvar: 'Giv os et direkte telefonnummer til uropatruljen, nattevagterne eller kommunens sociale task force. Det giver medansvar og kan være med til at gribe ind overfor sociale problemer'.

DESIGN MED VALGMULIGHEDER

At forskellige grupper kan sameksistere på Mølleplads har også at gøre med, at de sjældent befinder sig på pladsen på samme tid. De to centrale grunde til ophold, Caféministeriet og Frelsens Hærs varmetue, har åbent på forskellige tidspunkter og ligger derudover i en tilpas afstand fra hinanden, så der sjældent er direkte konfrontation. Forholdene er gode for de, der har lyst til at opholde sig og for de, der bare vil passere over pladsen, fordi den er indrettet og stor nok til, at man selv kan vælge, hvem man vil have med at gøre.

Gæsterne på Caféministeriet kan sidde uforstyrret i centrum af pladsen og nyde en middag og hinandens selskab, samtidig med at brugerne af værestedet har deres eget, hyggelige hjørne med blomster og vandløb. Hundeejeren og bruger af Møllepladscentret John, påpeger desuden, at succeskriteriet ikke nødvendigvis er, at de forskellige brugere skal omgå hinanden. Distancen har sine fordele: 'Folk har jo ikke lyst til at mødes, så derfor er det godt, at pladsen er åben. Så kan man lige sidde og tage sig sammen og puste ud, inden man tager kontakt'.

Accepten af de socialt udsatte bliver dog sat på prøve ved vold, åbenlys stofhandel, stofindtagelse og tyveri. Øvelsen er derfor at skabe byrum, hvor man begrænser disse scenarier, og her virker pladsen godt, mener René Maxwell, men man skal på den anden side ikke for alt i verden skjule, at samfundet har et problem: 'Dialogen har gjort, at de udsatte er med til at skabe bylivet. Det er positivt at se det realistiske ved samfundet, at vi viser, vi har problemer! Vi giver de udsatte noget ved at vores gæster sidder 'sammen' med dem. Der er almindelige mennesker på den anden side, som de kan blande sig med. De får også noget ud af at sidde og kigge på vores gæster. Der er måske også en selvjustits ved at være blandet med almindelige grupper af mennesker'.

PLADSEN SKAL SES I SAMMENHÆNG MED HELE BYEN

Erfaringerne fra Mølleplads rejser dog også diskussionen omkring, i hvilken grad man kan 'nøjes' med at analysere på en enkelt plads, uden at se på byens andre opholdsmuligheder for de socialt udsatte. De problemer med stofsalg, overkoncentration af udsatte med videre, som er fordrevet fra Mølleplads, kan meget vel være rykket til et andet sted i byen. De socialt udsatte tiltrækkes af de tilbud, der er rundt omkring i byen, og da Mølleplads kun er attraktiv om morgenen, rykker mange af dem videre, når morgenmaden er spist. Man kan derfor komme langt med en kortlægning af byens attraktive steder for de socialt udsatte:

Find ud af, hvor der er opholdsmuligheder i løbet af dagen og ikke mindst, hvornår der er 'huller', og de udsatte ikke har noget sted at gå hen eller noget at give sig til. Hvor i byen og i 'programmet' kan man gøre en indsats for at koordinere tilbuddene til de udsatte hensigtsmæssigt, skabe flere muligheder og derigennem aflaste/forbedre de socialt udsattes brug af byen?

OPBLØDNING AF GRÆNSEN MELLEM 'OS OG DEM'

Gitte Marling, arkitekt og professor på Aalborg Universitet, mener, at der generelt i byrum kan gøres mere for at bløde op for oplevelsen af, at der er 'os normale' og 'dem på bænken'. Hun foreslår for eksempel, at man kunne gøre noget for at forrykke magtbalancen på Mølleplads, ved at man i planlægningen af pladsen tænker en tredje part ind som 'aflastning'. I dag har Møllepladscentret kun lov til at sætte et bord op til to personer, selvom der mellem Caféministeriet og Møllepladscentret er et funktionelt tomrum. Den irritation, som nogle af Møllepladscentrets brugere stadig føler omkring Caféministeriets 'overtagelse' af pladsen kan distraheres, hvis der var andet at kigge på. Gitte Marling forklarer: 'Segmentering for hele området er forholdsvis rendyrket i forhold til, hvilken målgruppe man forsøger at tiltrække. Der er designerbutikker, Caféministeriet, Mortens Kro, frisøren Chao Chao. Kun Møllepladscentret henvender sig til de udsatte, og de presses derfor op imod det nordøstlige hjørne. Kunne man ikke inddrage en tredje part på pladsen, så opmærksomheden fjernes fra 'os' mod 'dem'? Det kunne være unge, der spiller streetbasket, bordtennis, bordfodbold osv.'

Inde i Møllepladscentret

ANBEFALINGER OG DISKUSSION

HVORDAN SKABER VI RUM FOR ALLE?

- 01_ **BEVAR BYENS BAGSIDER** hvor der er plads til det andre ikke vil se
- 02_ **SKAB MANGFOLDIGE BYRUM** frem for ensartede
- 03_ **SØRG FOR GODT BYINVENTAR** der anerkender udsatte
- 04_ **SKAB BYRUM MED FLOW** funktionsopdeling og valgmuligheder
- 05_ **OVERVEJ AFGRÆNSEDE ZONER** hvor udsatte kan være sig selv
- 06_ **SKAB TRYGGE STEDER FOR UDSATTE** og dermed for andre
- 07_ **UNDERSTØT ANSVARLIGHED** med design og konfliktløsning
- 08_ **GLEM IKKE DE UNGE RØDDER** så kan de skabe utryghed
- 09_ **TAL MED DE UDSATTE** ikke bare om dem
- 10_ **HØR ALLE PARTER** lad dem mødes og skab netværk
- 11_ **SKAB EN ENKEL OG KORT PROCES** gerne med festlige begivenheder
- 12_ **HUSK SAMARBEJDE** på tværs i kommunerne
- 13_ **LØS BUREAUKRATISKE KNUDER** så gode tiltag ikke stranded
- 14_ **FÅ ALLE AKTØRER PÅ BANEN** de kan bidrage med forskellige ting
- 15_ **HUSK HELHEDEN** hele byen, hele døgnet, hele indsatsen
- 16_ **OVERVEJ PROBLEMETS NIVEAU** kan det løses lokalt eller på et højere niveau
- 17_ **BRUG POLITIK OG PRAGMATIK** både klare udmeldinger og stilfærdige løsninger

DESIGN AF BYRUM OG BYINVENTAR

Udsatte sætter også pris på smukke omgivelser. Alligevel bliver forskønnelse af byens pladser og parker ofte en måde at forvise de udsatte. I stedet for at fælde buskadser og udslette gemmesteder skal man turde bevare nogle af byens bagsider. Hvis ikke de udsatte har afskærmede rum, hvor de kan være i fred for fordømmende blikke, kan de heller ikke opføre sig urbant i det offentlige rum. Og så skal man sørge for bænke, skraldespande og andet byinventar, som er robust og vedligeholdt, og som anerkender udsattes behov.

1_BEVAR BYENS BAGSIDER

HVOR DER ER PLADS TIL DET ANDRE IKKE VIL SE

ET HJEM PÅ VRANGEN

For mange udsatte er det offentlige rum et hjem vendt på vrangen. Noget af det, der adskiller deres brug af byen fra andre brugeres, er nemlig, at deres private behov i højere grad er henlagt til det offentlige rum. Hvor andre spiser, drikker, går på toilettet, sover, klipper negle, injicerer sig, slapper af eller ligger syge i deres hjem, gør mange udsatte det i højere grad i det offentlige rum. Enten fordi de ikke har et hjem, fordi de er påvirkede af stoffer, alkohol eller sygdom, eller fordi de af andre årsager foretrækker eller er henvist til det offentlige rum. Det betyder dog ikke, at de ikke stadig har brug for et privat rum. Rum, hvor man kan være tryk og i kontrol, hvor man kan sætte sit eget præg på sine omgivelser, og hvor man frem for alt kan være sig selv – i fred for andres blikke.

ADSKIL PRIVAT FRA OFFENTLIGT

Byrummet bør imødekomme og understøtte de behov, dels for at give de udsatte større tryghed og værdighed, dels for at fremme andre brugeres tolerance overfor de udsattes tilstedeværelse. Derfor kan vi lette sameksistensen med de udsatte ved i videst muligt omfang at give dem mulighed for at adskille deres mere private adfærd fra deres offentlige. Det handler naturligvis om at sikre sociale tilbud, hvor man kan overnatte, få mad, bad osv., og om offentlige toiletter. Men det

handler også om, at byen bevarer nogle bagsider – i betydningen mindre eksponerede rum – hvor de sociale tilbud ikke rækker. Ikke lovløse steder uden regulering og opsyn, men steder hvor der er plads til den adfærd, som andre borgere nødtigt vil konfronteres med.

BYLIV ER GODT MEN...

Der har i de senere års bestræbelser på at skabe byliv været stort fokus på attraktive byrum og åbne og aktive facader: Cafeer, butikker og udadvendte funktioner i stueetagen, som kan stimulere bylivet og give folk lyst til at færdes og opholde sig i byens rum. Byliv er langt hen ad vejen også i de udsattes interesse, fordi det giver tryghed at være i nærheden af andre mennesker, ligesom det er lettere at tolerere forskellige brugere i mangfoldige, urbane rum med mange forskellige mennesker og funktioner. Men det udtalte fokus på byrummet som et rekreativt og æstetisk rum kan samtidig have den konsekvens, at byens bagsider udslettes. Hvis facader åbnes, samtidig med at smøger, baggårde, opgange aflåses, og buskads og bunkere nedlægges, forsvinder de steder, som de udsatte kan ty til for mere private behov. Man kan bedre sidde og sove op af en muret facade end op af den glasfacade, hvorfra café-gæster nyder udsigten, og man kan bedre opføre sig urbant overfor samme café-gæster, hvis man har fået mulighed for at sove i fred.

2_SKAB MANGFOLDIGE BYRUM FREM FOR ENSARTEDE

FREMMEGØRENDE FORSKØNNELSE

Ligesom alle andre sætter udsatte naturligvis pris på smukke omgivelser. Når de alligevel ofte færdes i netop de byrum, som andre betragter som misligholdte, slidte og uattraktive, er det på grund af behovet for bagsider, hvor man kan være i fred – og lade andre i fred – og ikke fordi de foretrækker disse omgivelser. Der er selvfølgelig mange forskellige syn på, hvad et smukt byrum er. I Rødegårdsparken følte nogle af øldrikkerne sig fremmedgjorte over for den forskønnelsesproces, parken havde gennemgået. Når en bænk var blevet flyttet, fortolkede de det straks som et udtryk for, at 'man vil af med os'. Det hang til dels sammen med processen, hvor beboerformændene faktisk ville af med dem, men også med de signaler, som ligger i den istandsattes parks udformning, design og funktioner. Når parkens buskads blev ryddet, og der blev tilføjet bordfodbold, grill og en kunst- og naturlegeplads, var det naturligvis ikke for at appellere til de udsatte, men til de ressourcerstærke børnefamilier, som ellers er tilbøjelige til at flytte fra kvarteret.

HVEM DESIGNER VI TIL?

Det er dog muligt at designe til både børnefamilierne og de udsatte i samme park – om end ikke nødvendigvis i samme hjørne af parken. Når man taler om forskønnelse, istandsættelse og fornyelse af steder, hvor udsatte holder til,

handler det desværre ofte om at komme de udsattes brug til livs frem for at skabe plads til det, der alligevel finder sted, på en måde der ikke generer andre brugere. Hvad enten man gør det bevidst eller ej, kan man ikke undgå at designe til nogle frem for andre. Derfor kan man med fordel gøre sig bevidst, hvem der er målgruppen i hvilke byrum frem for at forestille sig, at man kan formgive neutrale byrum, der appellerer til alle. Og selv hvis man ikke kender de eksakte målgrupper, kan man i det enkelte byrum sørge for at skabe valgmuligheder og forskelligartede zoner, der appellerer til forskellige typer af brug og brugere.

SPRINGVANDET SAMLER

Det gode byrumsdesign handler naturligvis ikke kun om at differentiere, men også om at samle og forene. Smukke byrum, der appellerer til mange forskellige mennesker, og som har en robusthed og differentiering i udformning og materialer, gør det muligt at indtage stedet på forskellig vis. Visse elementer som kunst, vand og grønt kan være til glæde for alle parter, give et fælles referencepunkt og lette sameksistens mellem forskellige brugere: Det kan være et stort, smukt træ, der skaber et mødested, et springvand, hvor hunde kan drikke og børn kan lege, kunstinstallationer eller andet, der giver noget at kigge på, så man ikke er så direkte konfronteret med de andre brugere.

3_SØRG FOR GODT BYINVENTAR

DER ANERKENDER UDSATTE

BÆNKE DER FREMMER FÆLLESSKAB

Udsatte opholder sig mere i byens rum end de fleste andre borgere, både en større del af året og flere timer om dagen. De er flittige brugere af byrummets inventar, hvorfor deres brug og behov bør indtænkes i inventarets udformning, placering og design. Offentlige toiletter, skraldespande og kanylebokse kan således imødekomme udsattes behov og fremme deres hensyntagen til andre brugere. For udsatte såvel som for andre brugere synes det desuden at være trykkest at sidde med ryggen mod en form for afskærmning. Borde og bænke placeret i halvcirkler eller grupper med front mod hinanden er befordrende for de udsattes fællesskaber, hvori mod bænke placeret på lige rækker kan skabe en situation, hvor de udsatte har udsyn over – og dermed også synes at optage – en større del af byrummet.

SKÆVT TIL DE SKÆVE?

Skal man optimalt set skræddersy byinventar og så at sige skal lave 'skævt design til de skæve'? Det er der forskellige perspektiver på og erfaringer med: På Plads til Alle er der specialdesignede portaler, hvor man både kan sidde og ligge med en vis afskærmning. De bliver brugt efter hensigten, men kan samtidig siges at være med til at synliggøre og understrege stofbrugernes 'anderledeshed' over for andre brugere af pladsen, frem for at skabe den ønskede integration. Desuden er træplankerne nogle steder blevet brækket op for at gemme stoffer. Skal man specialdesigner til udsatte, er robuste materialer således et must. Det understregede Rødegårdsparkens øldrikkere tilsvarende, da de lagde vægt på nødvendigheden af at udforme det nye læskur i beton for at undgå brand og hærværk. De foreslog endvidere, at de selv kunne have bygget skuret og ville i hvert fald gerne hjælpe til med vedligeholdelsen med skovl og kost – ligesom i Sumpen.

GIV DEM EN SKOVL

Ved at inddrage de udsatte i udformning og vedligeholdelse af byinventar, kan man både drage nytte af deres viden om stedet og give dem et positivt ejerskab, hvor de føler sig anerkendt og tager medansvar for at passe på sted og omgivelser. Tilsvarende kan det at få lov til at sætte sit eget præg på omgivelserne også fremme ejerskab, fællesskab og tilhørsforhold til et sted, som vi har set det med Sumpens kabelrulle, som de udsatte selv havde trillet gennem den halve by. Men ejerskabet kan også tage overhånd, så stedet virker ekskluderende for andre brugere. Sumpen er i den grad 'nogens' – man fornemmer klart, at man er på besøg – mens mere neutrale bænke som på Mølleplads i Aalborg, kan bruges som en 'narkobænk' om formiddagen og af gravide, ispisende kvinder om eftermiddagen.

VEDLIGEHOOLD ER ET MUST

Hvorvidt det er en fordel med inventar, der enten er specialdesignet til udsatte, eller hvor de har mulighed for at sætte deres eget præg, afhænger i høj grad af den lokale kontekst: Hvilke brugere, hvilke byrum og hvilken situation, er der tale om. Essentielt er det dog under alle omstændigheder, at det – selv hvis de udsatte får lov at indtage rummet, sætte deres eget præg og medvirke til vedligeholdelsen – ikke bliver et alternativ, men et supplement til den generelle drift og vedligeholdelse. Og det skal være nemt at komme i kontakt med kommunen eller parkbetjenten, hvis vedligeholdelsen ikke er tilstrækkelig. For hvad enten brugerne er udsatte eller ej, bør byrumsinventaret naturligvis have samme vedligeholdelsesstandard som alle andre steder. Både for at anerkende de udsatte som borgere, at fremme deres egen lyst til at passe på stedet og at signalere deres ligeværdighed i andre borgeres øjne.

GRÆNSER OG ZONER

Andre borgere kan lettere acceptere udsattes tilstedeværelse, hvis de ikke dominerer stedet, men er en blandt flere brugergrupper. Derfor fungerer sameksistens ofte bedre i levende byrum med stor gennemstrømning end i mere afsondrede parker og pladser med privat karakter.

Ved at adskille forskellige funktioner – legeplads, drikkebænke, blomsterhave – kan man samtidig gøre det nemmere for forskellige brugergrupper at færdes side om side. Man kan endda overveje afgrænsede zoner som f.eks. indhegnede drikkesteder eller læskure for udsatte. Men her skal man endelig tage brugerne med på råd, så afgrænsningen udformes og placeres under hensyn til alle parters behov.

4_SKAB BYRUM MED FLOW

FUNKTIONSOPDELING OG VALGMULIGHEDER

FLOW GIR TOLERANCE

Levende, urbane rum med mange forskellige brugere og funktioner og en høj grad af gennemstrømning synes at lette sameksistensen mellem udsatte og andre brugere. På Enghave Plads, Mølleplads og i Nørrebroparken, hvor der er mange forskellige brugere og forbigående, opleves de udsatte således ikke som nær så dominerende som i de mere afsondrede og intime byrum på Plads til Alle og i Rødegårdsparken. Hvor flow og urbanitet giver større tolerance, fordi de udsattes tilstedeværelse ikke opleves så påtrængende, kan afsondrede byrum omvendt være velegnede rum for de mere private sider af de udsattes liv. Blot er det ikke her, at man skal forvente sameksistens mellem vidt forskellige brugergrupper. Omvendt kan mere intime byrum med privat karakter og social kontrol måske fremme selvjustris og ansvarlighed hos udsatte brugere. I Rødegårdsparken og Sumpen er de udsatte mere bevidste om – og har måske endda personligt kendskab til – de beboere, der potentielt kan blive generet af deres tilstedeværelse. Derfor er de mere tilbøjelige til at tage hensyn til samme beboere, ligesom beboerne måske bærer over med de udsatte, de kender og ser hver dag. Parkens afskærmede, private karakter og sociale kontrol gør dog, at der ikke kan være mange udsatte, før de opleves som dominerende.

OPDELING SKAL DER TIL

Byrummets flow, funktions- og brugersammensætning har stor betydning for forholdet mellem udsatte og andre brugere. Det forstærkes af, at urbane rum med stort flow også typisk er større og dermed giver bedre mulighed for funktionsopdeling og valgmuligheder, som fremmer sameksistens. Det byrum, der tilbyder brugeren flere forskellige ruter og opholdsmuligheder, giver nemlig bedre mulighed for, at man selv kan til- og fravælge kontakt med de andre brugere. Det gør det lettere at acceptere deres eventuelle anderledes adfærd. Men selv i mindre byrum kan man fremme sameksistens gennem funktionsopdeling. Det kan handle om, at man kan drikke øl i det ene hjørne af parken og kaffe i det andet. Men det kan også handle om at adskille den del af udsatte menneskers adfærd, som opfattes som stødende eller ubehagelig at overvære. Andre brugere kan måske godt tåle at sidde og spise, drikke kaffe eller sole sig side om side med eksempelvis en stofbruger, så længe vedkommende kun gør det samme. Men udviser den udsatte stødende adfærd, bliver det vanskeligere at tolerere. Afskærmede steder kan gøre det lettere for udsatte borgere at tage hensyn til byrummets andre brugere.

5_OVERVEJ AFGRÆNSEDE ZONER

HVOR UDSATTE KAN VÆRE SIG SELV

HELLE ELLER SOCIAL PARKERINGSPLADS?

For at skabe sameksistens kan man opdele byrummet efter forskellige funktioner, eller man kan gå et skridt længere og skabe afgrænsede zoner for udsatte brugere. I Sumpen i Nørrebro-parken har de udsatte stort ejerskab til det indhegnede drikkested, hvor de kan være sig selv, dyrke deres fællesskab og have deres hunde, uden at det generer andre brugere af parken. Desuden gav det, at de havde fået deres eget sted, også en mulighed for at stille krav til dem. Omvendt kan man indvende, at Sumpen er en social parkeringsplads, hvor samfundet vender de udsatte ryggen og lader dem forsumpe.

På Plads til Alle lettede det midlertidige hegn på sin vis også sameksistensen: Caféjeeren kunne genetablere sin udeservering, og stofbrugere kunne fixe og være skæve uden at skulle forholde sig til cafégæsterne. Men hegnet fremstod samtidig som et overgreb, fordi det i den grad blev etableret på den ene parts præmisser, og som en falliterklæring fordi visionen med pladsen netop var at skabe integration og værdighed for stofbrugere. Klart afgrænsede zoner kan således være en pragmatisk løsning, der letter sameksistens, men om det også er etisk forsvarligt, afhænger i høj grad af, hvilket perspektiv, man anlægger (se figur på højre side).

SKAB GODE GRÆNSER SOM ER TILPASSET BRUGERE OG LOKAL KONTEKST

Hvis man vælger at skabe afgrænsede zoner, bør det være på baggrund af en proces, hvor de udsatte brugere er blevet involveret i placering og udformning. Samtidig er det i udformning og materialer vigtigt at sørge for, at afgrænsningen opleves positiv fra begge sider. Her er bøgehækken på ydersiden af Sumpen med til at skabe en mere organisk og blød grænse, hvor trådhegnet på Plads til Alle er med til at forstærke fornemmelsen af, at man har sat stofbrugere i bur. Mulighederne for zoneinddeling og funktionsopdeling afhænger dog også i høj grad af byrummets størrelse, kanter og beskaffenhed, og på større pladser og parker er det således nemmere end på eksempelvis en smal gågade eller et gadehjørne. Dog behøver zoneinddeling ikke at være en decideret indhegning som Sumpen, det kan også som på Enghave Plads være mere graderede rumopdelinger eller som på Mølleplads i Ålborg være zoner i tid, hvor samme byrum og bænke bruges af udsatte om formiddagen og andre om eftermiddagen. Hvorvidt det afgrænsede sted kan være helt brugerstyret eller kræver en form for regulering afhænger naturligvis af, hvilke udsatte, der er tale om: Alkoholikere vil lettere kunne tage hånd om et eget sted end mange stofbrugere. Til gengæld er øldrikkere ofte meget knyttede til deres tilholdssted og kan være sværere at flytte rundt på end de mere mobile stofbrugere.

	DET PRAGMATISKE PERSPEKTIV	DET SOCIALE PERSPEKTIV	DET ETISKE PERSPEKTIV
FOKUS	Konflikter og konfliktløsning. Ro og orden. Passe på byens parker og pladser.	Afhjælpe sociale problemer	Det offentlige rum, mødet i byen, mangfoldighed
PLUS	Understøtte fællesskab, ejerskab, empowerment	Kendskab til sociale og menneskelige problemer Værktøjer til at hjælpe folk ud af misbrug	Accept og anerkendelse af dem, der lever anderledes
MINUS	Vende blinde øje til sociale og menneskelige problemer. Manglende kendskab til misbrug, sygdom mv. Manglende viden om udsatte og redskaber til dialog	Klientgørelse af øldrikere. Manglende ressourcer til reelt at løse problemer? Planlægning for det samfund vi ønsker frem for de mennesker der findes nu og deres reelle levevis?	Tendens til at forherlige livet på bænken fordi det skaber mangfoldighed?
AKTØRER	Fx kommunal parkforvaltning	Fx kommunal socialforvaltning, frivillige sociale organisationer	Fx offentlige debatører, filosoffer, sociologer byplanlæggere, arkitekter
SYN PÅ ØLDRIKKERNE	En gruppe brugere blandt flere med både generelle og specifikke	Mennesker med brug for hjælp	Ser den enkelte som næsten, og gruppen som repræsentant for

TRYGHED

Udsatte er ikke bare nogen, der gør andre borgere utrygge. De er ofte selv de mest utrygge, fordi de er henvist til det offentlige rum på alle tider af døgnet. Føler de sig trygge, tager de dog også mere hensyn til andre borgere. Man kan understøtte deres ansvarlighed med design og byinventar som kanylebokse, skraldespande og afskærmede rum. Og man kan bruge konfliktløsning til at håndtere forskellige brugergrupperes behov. Her må man ikke glemme de unge rødder, som ellers kan skabe utryghed – ikke mindst blandt udsatte. Selvom de ikke nødvendigvis bor eller er umiddelbart synlige i området, er de vigtige at inddrage.

6_SKAB TRYGGE STEDER FOR UDSATTE OG DERMED FOR ANDRE

UDSATTE ER DE MEST UTRYGGE

Når man taler om tryghed i byplanlægning, handler det næsten altid om middelklassens tryghed – om belyste, vedligeholdte, levende og overskuelige byrum. Men de mest utrygge i byen er i virkeligheden de udsatte, som er henvist til at opholde sig i alle slags offentlige rum på alle tider af døgnet. Helt centralt er det derfor at sætte deres tryghed på dagsordenen. Hvad der kan give dem større tryghed, afhænger naturligvis af, hvilken type udsatte og hvilket sted, der er tale om, og for at få indsigt i det, må man nødvendigvis få de konkrete brugere i tale. Denne undersøgelse peger dog på nogle basale, gennemgående ting, som gør et byrum trygt for udsatte (se figur).

ET TRYGT STED FOR UDSATTE ER:

- Et sted, hvor de har lov at være, det behøver ikke nødvendigvis at være lavet for dem, når blot de ikke føler sig jagede og uønskede. Centralt er det, at der er bænke eller andet byinventar, hvor de har lov at sidde og ligge.
- Et sted nær byliv men også gerne med let adgang til personer, de har kendskab til og respekt for. Det kan være personale fra væresteder, repræsentanter for politi eller private aktører, som kan hjælpe med praktiske og personlige problemer.

7_UNDERSTØT ANSVARLIGHED MED DESIGN OG KONFLIKTLØSNING

DEN ENES TRYGHED – DEN ANDENS UTRYGHED

Den enes tryghed kan meget vel være den andens utryghed. Den store hund i parken gør måske den udsatte tryg, men andre mennesker utrygge, ligesom det helt åbne og overskuelige byrum kan gøre den udsatte utryg, men andre trygge. Der er dog ikke nødvendigvis tale om et modsætningsforhold – hvis de udsatte føler sig trygge, vil de som oftest også være tilbøjelige til at opføre sig mere hensynsfuldt over for andre borgere, og vice versa. Typisk er det ikke så meget øldrikkeres tilstedeværelse, der gør andre borgere utrygge, men store hunde og synligt stofsalg. Derfor er det vigtigt ikke at se isoleret på øldrikkeri, hvis der skal skabes mere tryghed i en park.

HJÆLP UDSATTE TIL AT TAGE HENSYN

Det er centralt at identificere de forskellige gruppers behov: Hvilke behov er fælles, hvilke er forskellige, og hvilke står i direkte modsætning til hinanden? En konfliktløsningstilgang, hvor alle parterets oplevelse høres, kan hjælpe til at håndtere konflikten, inden den eskaleres. Samtidig giver sådan en proces viden om, hvad der skal til for at få forskellige grupper til at sameksistere. Nogle gange kan enkle designløsninger som skraldespande, kanylebokse og afskærmede rum understøtte en ansvarlig adfærd hos udsatte og afhjælpe de gener, som gør andre brugere utrygge. Andre gange skal organisatoriske tiltag tages med i betragtning: Er der mulighed for at ændre åbningstiderne i det lokale værested? Kan man understøtte selvjustris og ansvarlighed hos de udsatte selv ved at støtte tiltag som selvorganiseret kanyleindsamling og oprydning?

8_GLEM IKKE DE UNGE RØDDER

SÅ KAN DE SKABE UTRYGHED

FORDOMME ELLER FAKTA?

Både udsatte og andre brugere peger i flere af de undersøgte cases på, at det ikke kun er udsatte, men også 'unge rødder', som giver anledning til problemer og utryghed i det offentlige rum. I Rødegårdsparken og Sumpen bliver der fortalt historier om unge andengenerationsindvandrede, der kommer om natten og laver hærværk, og i Odense forlyder det, at tæskehold med anden etnisk baggrund har fordrevet de udsatte fra Munke Mose. Hvor mange af disse historier, der bundes i myter og fordomme, og hvor mange der handler om reelle oplevelser og konflikter, kan denne undersøgelse ikke kaste lys over, ligesom vi ikke kan sige noget om, hvem der præcist er tale om, og hvordan konflikterne kan løses. Men de gennemgående historier peger alligevel på vigtigheden af også at indtænke de grupper af unge – af dansk såvel som af anden etnisk baggrund – der af forskellige årsager skaber utryghed i byrummet, ikke mindst for de udsatte.

FÅ DEM I TALE

På nogle måder er denne gruppe næsten mere udsat end de udsatte, fordi den ikke umiddelbart synes omfattet af samme solidaritet og sociale tilbud, som eksempelvis stofbrugere, alkoholikere og hjemløse. Akkurat som med de udsatte gælder det dog, at problemet ikke forsvinder, fordi man ignorerer det eller prøver at skubbe det et andet sted hen. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på ikke kun at inddrage de, der bor i et givent område, men i allerhøjeste grad også de, der bruger og færdes i det. Betyder det, at man også skal gå i dialog med eksempelvis de pushere, som typisk følger med, hvor stofbrugere holder til? Der vil naturligvis altid være nogen, som man ikke ønsker at inkludere i en borgerinddragelsesproces, fordi man ikke ønsker at anerkende og understøtte deres tilstedeværelse. Alligevel er det vigtigt ikke blot at vende det blinde øje til, men i samarbejde med f.eks. politi, SSP-medarbejdere og gadeplansmedarbejdere afgøre, hvordan lokalmiljøet bedst kan håndtere en given gruppes brug af byrummet.

BORGER- OG BRUGER- INDDRAGELSE

Tal med de udsatte – og ikke bare om dem. Det kan være grænseoverskridende at tage kontakt til mennesker, der fremstår så anderledes, men de kan bidrage med relevant viden. Samtidig giver det dem ejerskab til stedet og en mere positiv indstilling over for de øvrige brugere. Af samme grund skal man høre alle parter og skabe dialog i mellem dem. Bare det at sidde i samme lokale kan ofte nedtone konflikter og skabe nye netværk og alliancer. Hvis man har kendskab og kontakt, kan man også bedre stille krav til hinanden. Og så skal man lave en enkel og kort proces, som fastholder de engagerede ildsjæle og afsluttes med festlige begivenheder, der giver en positiv oplevelse af et fælles sted.

9_TAL MED DE UDSATTE

IKKE BARE OM DEM

MANGEL PÅ KONTAKT GIVER MYTER

Hvis de udsattes stemme overhovedet høres i planlægningsprocesser, er det som oftest via repræsentanter for væresteder og behandlingstilbud og andre professionelle. Selvom de også er vigtige aktører, bør de ikke erstatte den direkte dialog med de udsatte selv. I al borgerinddragelse er løbende information og personlig kontakt med en gennemgående person en fordel, men i forhold til de udsatte er det helt uomgængeligt. Dels fordi de er en central brugergruppe i det offentlige rum, dels fordi de er sværere at nå med informationsbreve, opslag og borgermøder. Manglende information og kontakt kan hurtigt give anledning til mytedannelse og få de udsatte til at føle sig så fremmedgjorte og forfulgte, at de reagerer med trods og manglende hensyntagen til byrummets andre brugere. Omvendt kan de bidrage med relevant viden, og der skal ikke nødvendigvis en stor indsats til, for at de føler sig hørt og inkluderede.

MØD DEM I ØJENHØJDE

Hvordan laver man så borgerinddragelse med udsatte? Det handler mindre om avancerede inddragelsesmetoder og interviewteknikker end om lige at kigge forbi og tage en snak med dem i ny og næ. Der er selvfølgelig udfordringer ved at tale med mennesker, som er påvirkede af alkohol og stoffer, men man kommer langt ved at følge nogle basale råd (se boks til højre).

HVORDAN TALER MAN MED UDSATTE?

- Opsøg dem så vidt muligt først på dagen og midt på måneden. Først på måneden har de flere penge mellem hænderne og er mere påvirkede, sidst på måneden har de ingen penge og fokus er kun på at skaffe stoffer. Med alkoholikere er dette mindre vigtigt, men også her er det bedst at være ude formiddag eller tidlig eftermiddag.
- Vis interesse og åbenhed over for deres oplevelser og erfaringer: Hvad synes de om stedet? Hvorfor kommer de her? Hvad oplever de som trygt og utrygt? Hvad kunne

10_HØR ALLE PARTER

LAD DEM MØDES OG SKAB NETVÆRK

BYG BRO

Udover de udsatte er det naturligvis vigtigt at involvere repræsentanter for andre relevante brugere og aktører. Det kan være lokale beboere, institutioner, politi, erhvervsdrivende eller andre, som bruger eller er i berøring med det pågældende byrum. Særligt skal man være opmærksom på at få sat de grupper sammen, som har eller potentielt kan have konflikter. Alene det at lade parterne mødes kan ofte bidrage til at afmystificere, skabe netværk og bygge bro, men der kan også være fordele ved at nedsætte mindre, særskilte grupper og gøre brug af en konfliktløsningstilgang, hvor en neutral part hører – og medierer mellem – de forskellige parter oplevelser.

STIL KRAV

Inddragelsesprocessen handler dog ikke kun om dialog, men også om at kunne stille krav til både udsatte og andre borgere. I forhold til de udsatte er det her centralt at alliere sig med nogle aktører, de kender og er i berøring med. Det kan være professionelle eller frivillige, der arbejder med de udsatte, kan oversætte deres behov og give indsigt i indbyrdes grupperinger med videre. Men også en lokal beboer, caféjer, politibetjent, parkbetjent eller gartner med et socialt sindelag, kan spille en central rolle som mediator mellem udsatte og andre brugergrupper og sikre den gennemgående personlige kontakt, der også varer ved, efter at den egentlig inddragelsesproces er ophørt.

11_SKAB EN ENKEL OG KORT PROCES

GERNE MED FESTLIGE BEGIVENHEDER

FASTHOLD ILDSJÆLE

Inddragelsesprocessen bør være så enkel og kort som mulig for at skabe og fastholde ejerskab hos lokale ildsjæle. Både blandt udsatte og andre brugere er det en stor fordel, hvis det er nogle af de samme mennesker, der har været involveret i processen, som er med til at tage stedet i brug. Derudover bør man altid kridte banen op, så folk ikke tror, de har indflydelse, hvor de reelt ikke har.

FEST FORENER

Som led i eller afslutning på en proces kan det være en rigtig god idé at lade byrummet være ramme om festlige events. Det kan være lokalt funderet, for at skabe ejerskab og fællesskab som i Rødegårdsparken, men kan også være større begivenheder, som demonstrationer og Distortion-festival på Enghave plads. Sådanne begivenheder lancerer en fælles brugskultur i en positiv ånd og viser, hvordan stedet kan bruges af hele byen på mange forskellige måder. Det at have haft en god oplevelse på en plads gør os mere positivt indstillede over for stedet – og dermed ofte også overfor de udsatte, som bruger det til dagligt. Vi kan oven i købet have set de udsatte i forbindelse med den gode oplevelse, hvilket yderligere gør tolerancen større.

DIALOG OG SAMARBEJDE

I socialforvaltningen ved de noget, som de, der vedligeholder parkerne ikke gør, og omvendt. Samarbejde på tværs i kommunen er helt centralt for at nå frem til bedre løsninger. Og pas på at gode initiativer ikke strander på grund af bureaukratiske knuder. Det handler om at se løsninger frem for begrænsninger, og om at skabe politisk fokus på området, så reglerne tilpasses visionerne og ikke omvendt. Desuden kan erhvervsliv, græsrodder og hjælpeorganisationer være et stort aktiv, fordi de har andre muligheder end offentlige aktører. Det handler om at trække på alle gode kræfter.

12_HUSK SAMARBEJDE

PÅ TVÆRS I KOMMUNERNE

SAMARBEJDE PÅ TVÆRS ER MÅL I SIG SELV

Spørgsmålet om socialt udsatte i byen berører både de kommunale forvaltninger, kontorer og centre, som beskæftiger sig med byen, og de, der beskæftiger sig med den sociale indsats. Byen må under alle omstændigheder tage over, hvor de sociale tilbud slipper, men det er mere optimalt for alle parter, hvis de to ting tænkes sammen fra start. Helt centralt er det derfor at skabe samarbejde på tværs af kommunens kontorer og fagområder. Udfordringen kan være, at de forskellige forvaltninger arbejder med forskellige tilgange og til dels forskellige mål. En teknik- og miljøforvaltning forholder sig typisk ikke som udgangspunkt til socialt udsatte, før de opleves som et problem for byen og de andre borgere. I socialforvaltningen er fokus omvendt på den udsatte som individ, der skal hjælpes videre i sit liv, mens de sociale miljøer af udsatte og deres samspil med resten af samfundet og byen træder mere i baggrunden. Erfaringen fra de seks undersøgte cases viser, at det netop er ved at inddrage de forskellige fagområders kompetencer, at der kan udvikles gode og helhedsorienterede løsninger. Derfor bør man øremærke både tid og penge til samarbejde på tværs, ligesom man kan etablere tværgående akut-udvalg med mandat til at tage hurtige beslutninger inden for bestemte områder.

NÅR DEN ENE HÅND VED, HVAD DEN ANDEN LAVER

Ligeså vigtigt som samarbejde mellem de forskellige forvaltninger, er koordination og dialog mellem de forskellige niveauer i de enkelte forvaltninger og kontorer. Vi har eksempelvis i Odense oplevet, at der på flere forskellige planer blev taget initiativer til samarbejder og tiltag, som skulle skabe opholdsmuligheder for de udsatte i byen – uden at de forskellige parter dog kendte til hinandens initiativer. Det er fint, at der er fokus på problematikken både på det overordnede og på det praktiske plan i organisationen, men naturligvis endnu bedre hvis der også koordineres mellem de to – så alle ressourcer anvendes så hensigtsmæssigt som muligt.

13_LØS BUREAUKRATISKE KNUDER

SÅ GODE TILTAG IKKE STRANDER

DET UMULIGE TOILET

Gode løsninger og tiltag strander desværre ofte i mødet med bureaukratiske knuder. Det gælder for eksterne aktører, der samarbejder med kommunen, men også i kommunens eget arbejde, hvor gode ideer, der kunne skabe plads til udsatte i det offentlige rum, vanskeliggøres på grund af uhensigtsmæssige regler og kasse-tænkning. Offentlige toiletter volder eksempelvis problemer i flere af de undersøgte cases. De er essentielle for både udsatte og andre brugere, men tilsyneladende vanskelige for kommunen at etablere og vedligeholde. Bemandede toiletter er meget dyre, men man kan heller ikke låse af og give nøgle til udvalgte grupper, for så er toilettet ikke offentligt. Man kan heller ikke opstille midlertidige toiletter for et anlægsbudget, for så går det fra driftsbudgettet, som er mere presset.

EN ANDEN KASSE?

Det er altid uhensigtsmæssigt, at tiltag på denne måde går i stå, 'fordi det er en anden kasse'. Anlæg og drift må og skal hænge sammen, og når et renoveret byrum tages i brug, bør der derfor udarbejdes en oversigt over, hvem man kan kontakte angående vedligehold, hævværk med videre. Nogle problemer kan afhjælpes ved at sikre, at der er en gennemgående person, som er ansvarlig for hele processen og følger tingene til dørs. Den, der kender systemet og problemerne, ligger også ofte inde med nøglen til en løsning, og her handler det i høj grad om at kunne se muligheder i stedet for begrænsninger i system og regler. Desuden er vigtigt at skabe politisk opmærksomhed og opbakning til at skabe plads for udsatte, så regler og system tilpasses visioner og løsninger frem for omvendt.

14_FÅ ALLE AKTØRER PÅ BANEN

DE KAN BIDRAGE MED FORSKELLIGE TING

HJÆLP AT HENTE

Erhvervsliv, græsrodder, nærpolti, hjælpeorganisationer og lokale ildsjæle kan ofte bidrage med både viden og konkrete løsninger i forhold til udsatte. Desuden har de andre muligheder end stat og kommuner, fordi de ikke er underlagt samme regler og politiske bevågenhed. De har også tit stort engagement og interesse i at bidrage til at løse problemer i nærområdet, men ved ikke nødvendigvis, hvordan de kan bidrage og hvor de skal rette henvendelse, eller de mister modet, hvis processen bliver for lang og kompliceret.

HUSK DE PRIVATE

Private erhvervsdrivende kan have interesse i at løse problemer med udsatte af flere forskellige årsager: Fordi de udsattes tilstedeværelse truer deres forretningsgrundlag (ved at skræmme andre kunder væk), fordi de udsatte er en del af deres forretningsgrundlag (de køber øl, cigaretter mv. hos dem), eller fordi de mere generelt ønsker at profilere sig på social ansvarlighed.

Hvad enten motivationen er det ene eller det andet, kan man tænke i modeller, hvor erhvervsdrivende sponsorerer faciliteter eller tilbud for udsatte som i Odense, ved at de stiller faciliteter til rådighed som på Enghave Plads, eller ved at tage medansvar for at håndtere konflikter og sociale problemer som i Aalborg. Det kan være ved løbende at informere dem om de udsattes situation, eller ved at give dem telefonnumre på centrale personer fra gadeplansarbejde, politi eller parkdrift, som de kan ringe til, når de ser noget foran deres butik eller café. Kommunen kan med fordel lave en systematisk kortlægning af, hvilke private aktører, der findes i området, og hvad de hver især vil kunne bidrage med. Lokale beboere og ildsjæle med socialt sindelag kan også spille en vigtig rolle i forhold til at tage medansvar for at løse lokale, sociale problemer, og mediere mellem forskellige parter. Personale fra væresteder, politi, sociale tilbud eller parkvedligeholdelse kan bidrage ikke blot med viden om og kendskab til de udsatte, men også ved at kunne stille krav til dem og være mere tilstede og løse problemer i nogle af de byrum, hvor de udsatte opholder sig.

DET STORE BILLEDE

Hvis vi jager de udsatte væk, flytter problemet blot et andet sted hen. Derfor er man nødt til at se på, hvordan det konkrete sted hænger sammen med resten af byen: Hvor går de udsatte hen, og hvornår har varmestuerne åbent? Måske findes de bedste løsninger ikke kun i udformningen af byrummet men i koordineringen med sociale indsatser og tilbud. De pragmatiske, lokale løsninger kan være lettere at få igennem, men nogle problemer kan ikke løses lokalt; de kræver fokus på et mere overordnet niveau.

15_HUSK HELHEDEN

HELE BYEN, HELE DØGNET, HELE INDSATSEN

BYRUMMET ER IKKE EN Ø

For at komme de problemer til livs, som udsattes ophold i byrummet skaber, fjerner man ofte de bænke, buskader, overdækninger eller toiletter, hvor de udsatte opholder sig. Det løser imidlertid ikke problemet, men flytter det højst et andet sted hen. Selv når fokus er på et bestemt byområde afgrænset af lokal- eller kvarterplaner, bør man derfor altid være opmærksom på den større sammenhæng, som det konkrete sted indgår i.

UDSATTE ER MOBILE

Nogle grupper af udsatte er meget mobile og bevæger sig rundt i byen på ruter, der i høj grad afhænger af sociale tilbud og faciliteter: Hvornår åbner værested og varmestue? Hvor og hvornår kan man få mad, bad, metadonbehandling og så videre? Et godt udgangspunkt er derfor en kortlægning af byens tilbud og tilholdssteder for udsatte, og løsningen findes ikke nødvendig-

vis i det konkrete byrum, men kan også handle om at koordinere eller udvide de sociale tilbuds åbningstider og faciliteter. Derudover kan man overveje, om den sociale indsats kan suppleres med mobile og midlertidige tiltag: Gennem mobil maduddeling og rådgivning eller adgang til bad, overnatning og så videre, i midlertidige containere eller telte kan man nogle gange nå flere og andre udsatte, og samtidig undgå at belaste et bestemt byrum og lokalområde for meget.

I forlængelse heraf må man også overveje, om det i den konkrete situation er bedst at sprede eller samle byens tilbud for socialt udsatte: Et samlet sted giver oplagte fordele for synergieffekt, samarbejde og brugervenlighed for de udsatte. En spredning af steder gør omvendt, at man ikke belaster et enkelt lokalmiljø så meget, ligesom interne hierarkier og konflikter mellem forskellige grupper af udsatte lettes ved, at de udsatte har forskellige steder at vælge imellem.

16_OVERVEJ PROBLEMETS NIVEAU

KAN DET LØSES LOKALT ELLER PÅ ET HØJERE NIVEAU

BEHOV FOR STØRRE INDSATS

At nogle mennesker er udstødte og henvist til det offentlige rum, er et generelt, samfundsmæssigt anliggende og ikke bare et lokalt problem. Nogle gange kan lokalmiljøet afhjælpe problemer og konflikter gennem design, proces og dialog, men andre gange har problemerne et omfang, som fordrer indsats på et højere niveau. Her kan det være nødvendigt at synliggøre behovet for større indsats – også selvom det medfører lokale gener i mellemtiden.

DANMARKS PROBLEM PÅ VESTERBRO?

Café Dugnad har beskrevet sit arbejde som 'Danmarks problem på Vesterbro', og casen illustrerer netop den problematik, at det samme tiltag, som håndterer nogle problemer for Danmark, København og Vesterbro, samtidig resulterer

i meget store lokale gener for de specifikke naboer på den konkrete plads. I den periode over sommeren, hvor cafeen lukkede i protest, var stofbrugerne atter henvist til gaden, til stor gene for både de udsatte og beboerne på Vesterbro. Men omvendt kan man spørge, om den uholdbare lokale situation ind i mellem er nødvendig for at skabe politisk fokus på behovet for tilstrækkelige tilbud og forhold for stofbrugere? Medierne spiller en væsentlig rolle i forhold til at sætte en problemstilling på den politiske dagsorden, men her vil der ofte være fokus på konflikten, og det kan få den til at eskalere. For også at skabe opmærksomhed om positive aspekter og mere løsningsorienterede processer kan information via egne hjemmesider, nyhedsbreve og sociale medier være en central platform.

17_BRUG POLITIK OG PRAGMATIK BÅDE KLARE UDMELDINGER OG STILFÆRDIGE LØSNINGER

KLARE UDMELDINGER

For at anerkende udsattes rettigheder er det vigtigt at sikre politisk fokus og klare udmeldinger, der prioriterer de udsattes behov. I Aalborg tog konflikten således en afgørende drejning, da den sociale rådkvinde på et dialogmøde slog fast, at det ikke stod til diskussion, om de udsatte skulle være på pladsen, men kun hvordan de forskellige grupper kunne være der sammen. De udsatte er borgere, der har ret til at opholde sig i det offentlige rum på lige fod med andre, og det skal helst gøres klart for alle fra starten. Det bekræfter erfaringerne fra Rødegårdsparken, hvor konflikten opstod, fordi beboerne havde fået forventninger om, at de udsatte blev fjernet i forbindelse med istandsættelsen af parken.

... ELLER PRAGMATISKE LØSNINGER?

Samtidig viser erfaringerne dog også, at det nogle steder er lettere at skabe plads til de udsatte gennem ad hoc- eller mere pragmatiske løsninger, end gennem større udmeldinger fra starten. Eksempelvis i Sumpen, hvor det indhegnede drikkested mere er opstået ud fra et

driftmæssigt behov for at undgå konflikt med de andre brugere, end for at gøre noget særligt for de udsatte. Alligevel er de udsatte glade for drikkestedet og har stort ejerskab til stedet. I Rødegårdsparken var det tilsvarende først, da Områdefornyelsen skulle til at lukke ned, og beboerformændene kunne se, at det var sidste chance for at tage hånd om problemet, inden ansvaret igen lå i centralforvaltningen, at de gik med til at etablere et læskur til de udsatte i parken.

Udgangspunktet skal selvfølgelig være, at de udsatte skal tilbydes ordentlig hjælp frem for blot at henvises til indhegnede drikkesteder. Men omvendt bør byen kunne rumme og imødekomme de udsattes behov, hvor den sociale indsats ikke rækker. Derfor handler det selvfølgelig om både på det overordnede plan at sikre klare politiske udmeldinger, og så på det konkrete plan at iværksætte de pragmatiske, lokale løsninger, der skal til, for i praksis at skabe plads til udsatte side om side med andre brugere.

EKSEMPEL- PROJEKT

PÅ ENGHAVE PLADS

EKSEMPELPROJEKT

PÅ ENGHAVE PLADS

Genhusning af øldrikkere fra Enghave Plads

I forbindelse med Metro-byggeriet på Enghave Plads bliver øldrikkere forvist. I et samarbejde med disse faste brugere af pladsen har vi arbejdet på at finde en nyt sted til dem i de 8 år byggeriet står på. Det blev til hundelufterparken for enden af pladsen mod Enghavevej. Vi designer og opbygger skulpturelle og funktionelle sidde og opholdssteder i et tæt samarbejde med brugerne. Formålet er både at tilgodese de udsattes behov, både funktionelt og æstetisk, samt at skabe noget der bidrage til en forskønnelse af området. Der vil også blive arbejdet med at stedet bliver åbnet op og inviterer til at alle andre føler sig velkomne, også hundelufferne - i tråd med den gode og hyggelige stemning, der altid har været på pladsen.

Der var et ønske om pissoir, vandpost, grill/bålplads, overdækning/læ, skraldespande, skur og udstyr til renhold, springvand, belysning, støvjævn mod Enghavevej og pletvis belægning af hensyn til regn/sne.

Derudover ville gruppen gerne selv bidrage med følgende:

- De ville gerne stå for den lette rengøring.
- De var meget opsatte på, at det fortsat skulle være båret af en kultur, der var åben for alle.
- De ville gerne fortsætte med at bidrage med musik og sang.
- De ville gerne deltage i opbygningen af stedet.

Et samarbejde imellem brugerne på Enghave Plads, Vesterbro Lokaludvalg, Københavns Kommune - Kvarterløft og Center for Park og Natur, Spektrum Arkitekter, Hausenberg, NCC og billedkunstner Kenneth A. Balfelt.

En del af Make Yourself at Home på Kunsthall Charlottenborg og My World Images. Projektet er støttet af Statens Kunstråds Billedkunstudvalg.

